

A KEGYES-TANÍTÓRENDIEK
BUDAPESTI FŐGIMNÁZIUMÁNAK
ÉRTESITŐJE

AZ 1908—1909. ISKOLAÉVRŐL

BUDAPEST

STEPHANEUM NYOMDA R. T.

1909.

S. Mayrath József

Dr. MAYWALD JÓZSEF.

Negyvenévi működésről emlékezünk meg, nem azért, hogy befejező pontot tegyünk utána ezekkel a sorokkal, hanem a kultura munkásának rögs és mégis hivatató pályáját vázoljuk a nagy és nemes tettekre hivatatos ifjú lelkek előtt. Az életnek öröklő erényeit nem lehet elég gyakorta kiemelni a mai időben, amikor olyan sietős mindenkinek az útja, hogy az állásokra képesítő papiros bizonyítványokat megszerezve, alig gondolnak a férfiú tudásának alaposságára, a kötelességnek megalkuvást nem ismerő elvégzésére, a tehetség szerint leghivebben betöltött munkát kísérő lelkiismeret nyugalmára.

Ezek volnának az életnek bizonyítványjegyei. Ha sokan közönyösen, avagy bántó cinizmussal haladnak is el ezeknél a kérdő pontoknál, mégis a társadalom komoly, kisebb köreinek mindenha akadnak kivételei, akik lelkes hívőként ragaszkodnak a jellem tartalmához. Joggal szólhatunk így, mert aki több mint egy emberöltőt a katedrán töltött el, aki hosszú éveken át az életnek virágzását irányította a négy falnak homályos levegőkörében, amíg kívül az Istennek derült ege mosolygott a mindennapot élő világra, megszokott jelenség lehet, de nem méltányolhatatlan. Ha szabad ünnepelnie a világnak olyan sok kicsinyes évfordulót, miért ne állanánk mi meg ennél a pontnál, amikor mindenki bírálhatja a tanító nevelő működését és a kevesek között nekünk jut kedves kötelességül, hogy méltányoljuk is, hisz, babérok nélkül, fáradalmainak osztályosai vagyunk.

1869. óta Maywald Józsefet már a katedrán látjuk. A régi idők szüksége és bevett módja szerint az érettségizett kegyes-tanítórendi papnövendék tanítani kezd, hogy a napnak az iskolától mentes óráiban köteles tanulmányaival foglalkozzék. Így kezdte meg Magyaróvárott, hogy 70/71-ben Nagy-Kanizsán foly-

tassa, ahol 72-ben áldozó papi hivatásába jutva, a szegedi gimnáziummal cseréli föl működési helyét. 1878-ban már szülővárosában, Budapesten tanít. Kétségtelenül sajátos meghatottság rejtőzhetik már magában abban a gondolatban is, hogy az iskolás gyermek fáradozásainak, sejtelmes vágyódásainak színhelyét a férfiúnak kitartó munkássága, határozott céljai töltik el. Fokozhatja, hogy a szülőhelyen ismert nevét hivatásköre még inkább közkeletűvé avatja.

Maywald tanárságának 78-tól a mai napig folyó tartamát még értékesebbé alakította az a tudományos hatás, amely úgy a katedráról, mint szakiró tollából az ország szívéből kiindulva, az egész országra szétáradt. Sok, kiváló erő került ki iskolájának padjaiból az élet porondjára. Mindezek megbizonyosodtak tanáruk módszerének igazságáról, hogy az élet ridegen fogadja az ábrándozó nagyzólással eltöltött fiatal fejeket, jó, már a kezdetek kezdetén tárgyilagosan megbírálni az egyénnek értékét. Kétségtelenül kedvesebb a széles és sekélyes ismeretkör, fárasztóbb az állandó mélyrehatolás a serdülő, csapongó léleknek. Ez a hittel vallott elv szülhet a világban, a gyakorlatban sok félreismerést, ámde igazságáról saját példájával adott vallomást, merőtörhetetlen munkakedvét, szigorú pontosságát hosszas működésében soha, egy percre sem tagadta meg. Közös kincsként szét is terjesztette módszerének leszűrt eredményeit azokban a kézi könyvekben, amelyek már évtizedek óta biztos vezetői a görög és német tanároknak. Ép így jutott érvényesülésre szélesebb rétegekben a gyorsírás terén szerzett ismerete és tanítási módszere. Még kecskeméti papnövendék korában lép be a Markovits rendszerű gyorsírók körébe s azóta mint középiskolai tanár táborát nevelt, mint vizsgáló bizottsági tag újabb erőket képesített művészetére.

Amint a klasszikus szöveg pontos értelmezésének útján vezetni tanítványait az emberiség örök igazságainak forrásaiba, egyúttal mindig keresi azokat a kapcsolatokat is, ahol a gondolat tökéletes megérezkítése az irodalom állandó szépségeit nyújtja a kedélynek. Modern élet és klasszikus emlékek fonódnak össze magyarázataiban: kitartóan munkás és szépet kedvelő lélek nevelésének törekvései. Volt tanítványai mindig büszkeséggel gondolnak azokra a sikerekre, melyeket a gimnáziumi ének- és zenekar a Maywald vezetésében aratott. De nem is csodálatos, hisz mai napig törhetetlen erélyű iskolai fáradozása és szak tudós foglalkozása után minden áldott nap a zenének oázisába

menekül. Amit a tanár tanul, élvez, annak a gyümölcsei a tanítványoké.

Mégegyszer ismételjük, hogy csak munkásságának egyik határkövénél állunk ezzel a negyvenéves alkalommal, csak egy kis elmélkedés ez a néhány sor azon az érdemekben gazdag évsorozaton, amelyben egy-egy terhes munkának újabb átvétele bizonyította a hivatott körök bizalmát és elismerését ereje és tudása iránt. Mi csendes körünkben tisztelve és szeretve üdvözljük kedvelt klasszikusának, a jól végzett munka öntudatából fakadó szavaival: ¹ *Sume superbiam quaesitam meritis!*

¹ Hor. Od. III. 30.

+ 1911. Okt 28 am

KÁCSOR KERESZTÉLY ÉLETE.

I.

Kácsor gyermekkora és pesti iskolázása.

Iskolánk értesítőiben már többször volt szó a pesti születésű Kácsor Keresztélyről, intézetünk egykori növendékéről és tanáráról. Takáts Sándor¹ és Prónai Antal² behatóan ismertették pedagógiai és színműirői tevékenységét. Ezuttal be akarom mutatni egész életpályáját és nagyszámú művei közül különösen azokkal foglalkozom, melyek könyvészeti és rendtörténeti följegyzéseit tartalmazzák. Életrajzába sok aprólékos adatot is fölvettem, melyekről azt hittem, hogy talán jellemzik korát és azt a világot, melyben élt.

Kácsor Keresztély 1710-ben született Pesten. Atyja, a nyéki születésű Kácsor Mihály a pesti plébánia-templom sekrestyése, később az esztergomi érsek tizedszedője volt. Anyja, Fehérvári Éva, Szombathelyről származott. Fiuk a keresztségben (1710. nov. 28.) az András nevet kapta, de mikor 1727-ben belépett a kegyes-tanítórendbe, a Keresztély nevet vette föl. A sekrestyés lakása, mint a XVIII. századból fönmaradt régi térképek mutatják, a belvárosi plébániatemplomot körülvevő temető mellett állott a Dunaparton, szemben a templom főajtajával, körülbelül az Erzsébet hídfő és a piarista-ház közt elterülő kis park helyén. Kácsor Mihály értelmes, megbízható ember volt, valami kis deákos műveltsége is lehetett, mert mindig papok közt forgolódott. A piaristák szerették, ügylátszik több dologban hasznát is vették, komoly szavahihető embernek ismerték. Mint a plébánia egykori alkalmazottja eleven krónikája volt a pesti egyház viszontagságainak. Erdöss István, a piarista-ház első

¹ Benyák Bernát és a magyar oktatásügy 1891. A főváros alapította budapesti piarista kollégium története. 1895.

² A piaristák színjátéka Pesten a XVIII. században. 1907.

történetirója, 1722-ben, mikor itt tanárkodott, sok érdekes dolgot hallott tőle, egyet-mást föl is jegyzett a ház történetébe, így az ő elbeszélése alapján írta meg, hogy miként zördült össze Ambler Tamás pesti jezsuita plébános Neander János városi kapitánnyal. Kácsor Mihály szerint ezen viszálykodás okozta azt, hogy Szász Keresztély primás a jezsuitákat 1710-ben megfosztotta a plébánia vezetésétől és eltávolította őket Pestről.¹

Kácsor, bár életéből sok érdekes dolgot jegyzett föl, gyermekkoráról alig írt valamit, pedig a régi pesti életről szóló adatok nagyon értékesek volnának. Késő öregségében belekezdett egy «*Pest sz. k. város leírása*» című munkába, de ebben csak a nagyobb történeti munkák Pestre vonatkozó fejezeteit s a piarista-ház régi krónikáját kivonatolta és csak azt jegyezte föl, hogy születése évében nagy árvíz volt, mely igen sok kárt okozott.²

A pesti ház krónikájában egy másik elemi csapás emlékét is megörökítette. Elmondja, hogy 1723-ban husvét napján Budán a bécsi kapu közelében tűz ütött ki, melyet a szél a Duna felé hajtott. A jezsuiták kollégiumát, templomát és a szemináriumát elhamvasztotta, majd egy puskaapor-raktár is fölrobbant. A tűzvész három napig tartott. A kis Kácsor és társai első nap érdeklődéssel nézték a félelmesen szép tűzijátékot, amint egy-egy csomó lövészer fölrobbant, de mikor a budai várparancsnok átizent, hogy meneküljenek minél messzebbre, mert a puskaaporos torony is valószínűleg a levegőbe repül s Pestet is veszélyeztetheti, kifutottak a falvakba s csak a harmadnapon mertek visszajönni.³

Gyermekkori emlékei elmosódtak, vagy nem tartotta érdemesnek azokat papírra vetni, de egyik rendtörténeti munkájában mégis sorra vette pesti piarista tanárait s néhány odavetett vonással jellemezte őket.⁴

Kácsor szülei szerény viszonyok közt éltek ugyan, de gyermeküket gondosan nevelték és taníttatták. Az első oktatást a

¹ *Historia Domus Pesthiensis Scholarum Piarum* I. 3—5. l. — Kácsor, *Descriptio Civitatis Pesthiensis* 249. l. — Takáts Sándor dr. «A főváros alapította budapesti piarista kollégium története» című művében [98—102. l.] részletesen ismerteti az esetet.

² *Descriptio liberae et regiae civitatis Pesthiensis* 1787. 259. l.

³ *Historia domus Pesthiensis* 50. l. Budapesti k. r. ház levéltára.

⁴ *Historia de ortu et progressu Prov. Hung. S. P. Kegyesrendi központi levéltár.*

városi elemi iskolában nyerte, majd az 1719. év őszén a piarista gimnázium alsó osztályába adták.

Hogy pesti iskolázásán végigtekinthessünk, az alábbiakban közlöm tanárainak nevét tanévek és osztályok szerint:

1719/20	major parvista,	tanár:	Melczer Damján.
1720/21	principista	«	«
1721/22	grammatista	«	Erdöss István.
1722/23	syntaxista	«	Reisinger Jusztinián.
1723/24	poéta	«	Bieliczky Ágoston.
1724/25	poéta	«	Sándor János.
1725/26	rétor	«	Fiala Jakab.

Első tanára, Melczer Damján német származású klerikus volt. Szelidlelkű, beteges fiatalember volt, aki gyenge egészségi állapota miatt csak nehezen tudott megküzdeni a tanítás terhes munkájával. Üres óráiban a zenében keresett szórakozást. Kácsor több helyen hálásan emlékezik meg szorgalmáról és nyájas bánásmódjáról.

A grammatikai osztályban a szinmagyar lelkű Erdöss István tanította. Ugyancsak erős magyar érzésű ember volt syntaxis-tanára, a mohácsi születésű Reisinger Jusztinián. Kácsor késő öregségében is hálás kegyelettel emlegette őt és sajnálkozott rajta, hogy előljárói félreismerték és nem tudott úgy érvényesülni, ahogyan tehetségével s nemes jellemével megérdemelte volna. Tótnak született, de jó magyar vált a privigyei Bieliczky Ágostonból, kinek nevét szintén Kácsor tanárai között látjuk. Német származású rendtársai sokat kellemetlenkedtek neki, mert mindig a magyarokkal tartott. Sándor János nagy tudásáról és kitűnő emlékezőtehetségéről volt nevezetes. Ő is tót volt, de szivben-lélekben megmagyarosodott, sőt szláv nevét (Sandrik) is magyarra változtatta.

Kácsor tanárai közül leginkább Fiala Jakabhoz ragaszkodott. Fiala ismerte föl a benne rejlő szép tehetséget, üres óráiban sokat foglalkozott vele, mert azt vette észre, hogy az irodalmi tanulmányokhoz nagy kedve van és a verselésre is van hajlandósága. Fiala fiatal ember volt, egyénisége vonzó, kedélye költői. Elragadó ékesszólással magyarázta a történetet. Curtius Rufus és Bonfinius voltak a legkedvesebb írói, ezeknek műveit csaknem könyv nélkül tudta.

A pesti piarista gimnázium 1717. nov. 6. nyílt meg 165 tanulóval. Hogy az iskolára csakugyan szükség volt, az is bizo-

nyitja, hogy a tanulók száma néhány év múlva már megkét-szereződött. Az 1725. év őszén, amikor Kácsor a retorikára iratkozott be, már 312 növendéke volt az iskolának. A retorikai osztályt ezen évben már 123 fiú látogatta (70 rétor, 53 poéta). A felsőbb osztályú tanulók közt kevés volt a pesti, mert a város nagyon kicsiny és szegény volt és csak ezidőtájt kezdett egy kissé fejlődni. Kevesen tudták végigjárni fiaikkal az iskolát, a vidékiek ellenben erősen özönlöttek a retorika látogatására, mert ez még sok iskolából hiányzott. Az említett iskolai évben a 123 rétor és poéta közül csak nyolcz pesti volt. Ami a nemzetiségi viszonyokat illeti, megemlítem, hogy a 123 közül volt 63 magyar, 31 tót, 6 dalmata, 4 horvát, 17 német, 1 francia, 1 örmény.¹ A nyolc pesti közt csak két magyar volt, az egyik a mi Kácsorunk.

A népes iskola fegyelmezése nehéz lehetett, mert az ifjúság meglehetősen vad és rakoncátlan volt. A diákok neve mellett gyakran olvasunk efféle bejegyzéseket: *eiectus, quia commisit furtum, vagator et capitosus, rarus in scholis*. Az egyik ugyancsak kihozhatta a béketüresből a szelid Fialát, mert odajegyezte neve mellé: *ingratus asinus*.²

Az akkori iskola első és főtárgya a latin nyelv volt. Mint-hogy ezt direkt módszer szerint tanították és az első órától kezdve folyton latinul beszéltek a tanulókkal, az összes tárgyakat latinul adták elő, a gyermek gyorsan elsajátította a nyelvet. Desericzky azt írja, hogy a kilenc éves fiúk már folyékonyan és értelmesen beszélnek latinul és az iskolában annyira megtanulják ezt a nyelvet, hogy soha el nem felejtik. «Magyarországban a köznép és az alacsonyabb rendű emberek sorában nem ritkán akadhat sz olyanokra, akik, habár gyámoltalanságuk vagy mostoha sorsuk miatt nem emelkedhettek magasabbra tanulmányaik segítségével, kérdésedre biztos latinsággal válaszolnak. A tudást, melyet zsenge éveikben szereztek erősen megőrzik, ámbár a fazekak és serpenyők körül foglalatoskodnak, árral és tüvel dolgoznak vagy az ekeszarvát fogják, a lovat varkadják, a nyáját őrzik».³

¹ A nemzetiség megjelölése nagyon ingadozó. A tótokat ezidőtájt *pannonnak* írják, az *albanus* néha örményt, máskor pedig bolgárt jelent.

² *Catalogus studiosorum*. A budapesti k. r. főgimn. levéltára.

³ *Pro cultu litterarum in Hungaria vindicatio*. Róma 1743. 64—65. l. — Itt Desericzky annak illusztrálására, hogy hazánkban sok alacsony sorsú ember is tud latinul, elmond egy anekdotát. Szakadó esőben szerzetesek

A tanulót korán belevezették a verselés titkaiba. A poétikát nem annyira esztétikai célból tanították, hanem inkább azért, hogy latin nyelvi tudásukat ezzel is erősítsék és az alkalmi versek készítésének szabályaiba beavassák növendékeiket. A versben nem az eszmét, gondolatot vagy a lendületet keresték, hanem a formát. Minél mesterkétebb volt a poéma alakja, annál jobban tetszett. A verselés tisztán a gyakorlat dolga volt. Minthogy rengeteg sokat memorizáltak a latin költőkből, nem volt nehéz a tanultakból centókat állítani össze. Egy-egy elevelőbb eszű kis poéta napjában összeírt 200 sor verset is és azzal kedveskedett költészettanárának.¹

Kácsor is korán kezdte a verselést. «*Opera poetica varia*» című gyűjteményének több darabja még diákkorából való. Jó csapáson indult meg, mert mestere, Fiala Jakab, felülemelkedett az akkori latin verzifikátorok átlagos színvonalán. Bár ő is írt technopaegnumokat, mégis sokkal tisztultabb nézetei voltak a költészet céljáról s lényegéről, mint kortársainak, kiknek egész tevékenysége a mesterkéltségek faragásában merült ki. Kácsor azt írja róla, hogy a költészet történetét senki sem ismerte jobban, mint ő.

A történelmet Erdöss István és Fiala kedveltették meg Kácsorral. Erdöss leveleiben a tősgyökeres magyar ember józan észjárása és tüzes nemzeti érzülete nyilatkozik meg, történelmi följegyzéseiből pedig sokoldalú ismeret és erős logika tűnik ki.

utaznak fedett kocsin. Az út mellett meglátnak egy kondást. Sajnálkoznak rajta, hogy a legmocskosabb állatokat kell őriznie s hogy emiatt most ázik-fázik. A kondás végighallgatja latin beszélgetésüket és a következő ovidiusi verssel válaszol: «*Passibus ambiguís metam properamus ad unam*». Desericzky maga is ismert egy pásztort, aki a szegedi piaristáknál latinul szokott gyónni. Azt is fölelegeti, hogy nálunk sok asszony és katona is beszél latinul, hogy ezen nyelv tudása hazánkban általános. Az bizonyos, hogy aki néhány évig járt gimnáziumba, megtanult latinul beszélni, csak-hogy kevés volt az iskola, különösen Dunántul és az Alföldön, azért ezen részeken a latin nyelv nem volt úgy elterjedve, mint a Felvidéken.

¹ «Ipse ego nactus fueram quospiam institutioni nostrae creditos, sexdecim (vix amplius) annos, natos; qui tempore, quod erat interdiu a ludo reliquum, caenationeque ac diverticulis, bis centum, plureisque versus bene concinnos, et repexos pangebant, solertiaeque ac navationis egregium periculum, atque mihi acceptissimum ingenioli partum, ad me perferebant postridie. Quos praesentem usque in horam tanquam dilectum pignus, ac mnemosynon, meliore scrinio asservare non piget.» Desericzky, *Vindicatio*. 71–72. l.

Fiala a római és magyar történet azon részleteit kedvelte, melyekkel a gyermekek érzelmvilágára leginkább lehetett hatni. Rajongott a régi magyar nagyságért, lángoló lelkesedéssel magyarázta nemzeti hőseink dicső tetteit, gyakran költői feldolgozásban is bemutatta azt, amit prózában tanultak és arra buzdította tanítványait, hogy költői kísérleteik tárgyát a történelem gazdag tárházából merítsék.

A komoly tanulmányokat időnkint az iskolai színelőadásokra való előkészület váltotta fel. Kácsor tanárai sok darabot adtak elő s némelyikben neki is juttattak szerepet. Több színlapon előfordul az aktorok között, de inkább csak kisebb szerepekben, mert a nagyobbakat a vagyonosabb fiuknak szokták adni, kiknek szülei a darab költségeit viselték.

Kácsor fürge észjárású és példás szorgalmú fiú volt. Szívesen elszórakozott pajtásai között. Lelkének egyik alapvonása volt a kíváncsiság, érdeklődés minden iránt. Iskolatársai az ország legkülönbözőbb vidékeiről kerültek Pestre és sok érdekes dolgot mesélhettek neki szülőföldjükről. A nemes urak *perillustris*, *praenobilis* és *nobilis* fiai ugyan lenézték polgári származású társukat, de annál népszerűbb volt a jámbor *pannonok* közt, akiknek zengzetes nyelvét meg is tanulta. A német már kicsiny korában az utcán ráragadt. Üres idejében olvasgatott, másolgatott. A könyv akkoriban nagyon drága volt, az iskolakönyvek legnagyobb részét diktálás után írt jegyzetek helyettesítették. Volt ugyan poétikai és retorikai tankönyvük, de ezt a szegény mendikáns diákok nem tudták megvenni, az ambiciózusabb tanárok pedig maguk állítottak össze valami vezérfonalat. Kiadni csak akkor tudták, ha mecénást találtak, ami aránylag ritkán sikerült, azért diktálgatták növendékeiknek. Még így is nehezen boldogultak, mert a szegény koldusdiákoknak papírra is alig tellett. A szorgalmasabb diákok, amilyen Kácsor volt, a tanáraiktól és társaiktól kikölcsönzött könyveket lemásolták s lassankint egész kis könyvtárra tettek szert.

A pesti tanárok időnkint kirándulásokat is rendeztek tanítványaikkal. 1721. május havában Demka Sándor igazgató három napi szünetet engedélyezett. A diákok tanáraikkal átsónakáztak a Margitszigetre. Vittek magukkal sok elemózsiát, mert mind a három napot ott akarták tölteni, de egy szerencsétlenség mindjárt az első napon megrontotta a mulatságot. Kácsornak egyik principistatársa, Christovics Keresztély pesti rác fiú, egy pisztolyt nagyon erősen megtöltött és odaadta Goldfusz András rétorinak,

hogy süsse el. A fegyver szétrobbant és elszakította Goldfusz hüvelykujját. Nagy ijedelem támadt, a mulatságnak véget vetettek, a tanulókat azonnal hazaküldték, a sebesültet pedig szállására vitték és Gerstl városi felcser gondjaira bízta. Minthogy ez a gyógykezelésért 50 forintot kért, a szegény diáknak pedig nem volt pénze, a Mária-kongregáció pénztárából fedezték a költséget.¹

A modern pedagógia által annyira ajánlott kirándulások valamennyi piarista-iskolában szokásosak voltak. Erre vonatkozólag a legtöbb ház történetében vannak följegyzések.

II.

Kácsor pályaválasztása, szegedi tanítóskodása, próbaévei.

Kácsor kicsiny korától fogva papok közt forgolódott, piarista-iskolában végezte tanulmányait, otthon is vallásos nevelésben részesült, nem lehet tehát csodálnunk, hogy korán megérelődött lelkében a gondolat, hogy az egyházi pályára lép. Világi pap nem akart lenni, bár szülei ezt jobban szerették volna, mert erősebb hajlamot érzett a tanításhoz és a csendes tudományos foglalkozáshoz, mint a lelkipásztorkodáshoz. Legszembnek találta azon életpályát, melyen tanárai működtek, azért már 15 éves korában elhatározta, hogy a piarista-rendbe lép. Jelentkezett is, de fiatalsága miatt nem vették fel. Mikor a retorikát elvégezte, ismét kérte a felvételt, de Kubránszky László rendfőnök azt tanácsolta, hogy hallgasson egy évig filozófiát vagy a budai jezsuitáknál, vagy Szegeden a piarista klerikusok tanfolyamán. Kácsor az utóbbit választotta, mert kedves tanárát, Fiala Jakabot is Szegedre helyezték. Az 1726. év őszén Szegedre ment, de nem hallgathatta a bölcsészeti kurzust, mivel az infimisták tanítására alkalmazták. Ezeket Zbroini Placidnak, a principia és parva magiszterének kellett volna tanítania, de nem tudott magyarul, azért a legelső tanfolyam vezetését elvették tőle és Kácsorra bízta. A tanév végeztével megismételte kérését, de a rendfőnök halogatta a dolgot és azt ajánlotta, hogy menjen Nyitrára és tanulja egy évig az *aritmetikát*, ellátásáról a nemesi konviktusban fognak gondoskodni. Időközben azonban egy noviciusjelölt visszalépett és helyébe

¹ Hist. dom. Pest. 36. 1.

Kácsort fogadták be. Csakhamar beteljesedett szive vágya; 1727. október 12-én Rosinszky Ambrus privigyei házfőnök ráadta a rend egyszerű öltönyét.

A magyar kegyes tanítórend anyaháza és legnépesebb kollégiuma a privigyei volt. Itt volt noviciátusa, a fiatalok innét indultak ki pályájukra, a tanítás nehéz munkájában kifáradt öregek ide tértek vissza, hogy hátralévő éveiket csendes, zavartalan nyugalomban éljék le. A kollégium még csak hatvanéves *multra* tekinthetett vissza, de ez a mult küzdelmes, viszontagságos és egyúttal fényes is volt. A bajmóci ódon vár, ahová a házból gyönyörű kilátás nyílik, emlékeztette a ház lakóit a letűnt félszázad változatos történetére. Elődeik ott kerestek oltalmat Thököly véres harcai idején, a Rákóczi-felkelés zavarai alatt. A refektórium falait néhány kép díszítette. Ott látták a rend alapítójának, Kalazanti Józsefnek képét, akit az egyház csak később iktatott szentjei sorába, de fiai, mint patriárkájukat tisztelték. Ott ékeskedett a nagylelkű gróf Pálffy Pálné képmása is, aki elődeiket letelepítette s minden szükségletükről anyai szeretettel gondoskodott.

A háznak nemcsak története volt, de voltak tradíciói, sőt legendái is. Első lakóit a jámbor hagyomány ragyogó díszbe öltöztette. Minél távolabb estek tőlük időben, annál több legenda fűződött nevükhöz. A sekrestyében mutogattak egy könyvet, melyre a másvilágról visszatérő Kada István erdélyi püspök nyomta reá tüzes kézjegyét. Gyakran esett szó Hanaciusról, a fáradhatatlan misszionáriusról, aki hosszú életét vándorlásban rótta le. Majd a Kárpátok félreeső zugaiban lappangott ruthén pakulárok kalibáiban, majd a püspökök várkastélyaiban, a lengyel király palotájában udvarolt, de mindenütt csodálatos leleményességgel szövögette merész terveit a protestáns templomok visszahódítására. Még nem mosódott el a ház egykori elüljárójának, Kincel Istvánnak, Thököly foglyának, emlékezete. A művészi terv szerint készített napóra, melyet Zweier Farkas állított fel, lelkükbe idézte alkotójának emlékét. Ezt is, mint a Thököly-háborúk mártirját emlegették. Sokat beszéltek a privigyei származású Herchl Józsefről, akit a megholtak szellemei gyakran fölkerestek, míg végre hozzájuk költözött és megismerte a túlvilág rejtelmét, melyekkel már élteben is annyit foglalkozott. Tudtak még a szentéletű Berzeviczy Valeriánról, a zseniális Hauzenka Miklósról, Cservenka Ignácról, aki kitűnő teológusokat nevelt a rendnek.

A kollégium szellemi munkálkodása még azon az uton haladt, melyet a magyar rendtartomány zseniális szervezője, Mösch szabott ki. Az ő tanítványai voltak az ifjúság mesterei, könyveiből tanították a poétikát és aritmetikát, az általa meghonosított módszer uralkodott a gimnáziumban, a noviciusok és klerikusok nevelésében. Anyagi ügyekben, pöreikben is ő volt a tanácsadójuk: a bámulatatos pontossággal rendezett levéltárban, a protocollumokban, melyekbe a fontos okmányokat bemásolta s magyarázó jegyzetekkel látta el, megtalálták az utasítást ügyeik vitelére. A ház történetét, az alapítókhoz való jogviszonyát, kötelezettségeit, rendjük kiváltságait csak az ő irataiból ismerhették meg igazán. Ámbár egy negyedszázad telt el azóta, hogy miután élete nagy művét létrehozta, ellenségeitől elkésérítve kibujdosott s Nikolsburgban örök álmra hajtotta fejét, szelleme változatlanul élt tovább.

Mikor Kácsor Privigyére került, a házat Rosinszky Ambrus igazgatta. Ezt a jobb sorsra érdemes férfiút sokoldalú tehetség, nagy tudás, mély vallásosság, páratlan szorgalom és az ifjúság iránt érzett igazi kalazanciusi szeretet jellemezte. Kácsor és noviciustársai annyira rajongtak érte, hogy szinte nem is embernek, hanem angyalnak tekintették, aki az égből szállott le közéjük. A beöltöztetés megható szertartása után ő tartotta velük az első szentgyakorlatokat, ő ismertette meg választott pályájuk feladatait. Bár a ház anyagi ügyeivel sok dolga volt, mindig talált időt, hogy valami szépre, jóra tanítsa őket. Résztvett szórakozásaikban, mesélgetett a régiokról, a viszontagságos Rákóczi-korszakról. Szerencsétlen sorsa, borzasztó betegsége, melynek kinjait keresztényi türelemmel viselte, őszinte részvétet keltett a fiatalokban. Epileptikus rohamai miatt sokszor hetekig munkaképtelen volt, de amint egy kissé összeszedte magát, megragadott minden pillanatot a hasznos munkára. Kácsor gyengéd kegyelettel írja róla egyik munkájában: *Valahányszor eszembe jut munkás élete, sok szenvedése, kinos halála, nem bírom elfojtani könnyeimet. Még jobban fáj, ha arra gondolok, hogy mivé lehetett volna, ha a borzasztó kór meg nem bénítja áldásos tevékenységét. Jelleme, élete annyira tiszteletreméltó volt, hogy a legszigorubb bíráló sem talált volna benne megróni valót. Maga volt a jóság, a szeretet.*¹

A noviciátus föladata volt a lelki élet gyökeres átalakítása,

¹ Historia de ortu et progressu Prov. Hung. S. P. 326. l.

a humaniorák átismétlése és az alsófokú tanításhoz szükséges ismeretek megszerzése. A szerzet szabályait Gally Lukács magiszter magyarázgatta, a humaniorákat pedig Izold Valérián promagiszter tanította. Gally munkás, szigorú életű szerzetes volt, képzett teológus és filozófus, emellett kitűnő zenész, Izold pedig jeles latin szónok, stilszta és költő. Izold ellensége volt a piarista-iskolákban divatozó romlott nyelvhasználatnak és dagályos stilusnak, melyet Kácsor *stylus Polonicusnak* nevez, mert az öregebb tanárok még a lengyel piaristáktól tanulták azt. Sajátságos, hogy a XVII. század végén és a XVIII. század első felében a rendtagoknak szánt följegyzésekben és a házak krónikáiban egyszerűen, világosan és természetesen irtak, nyomtatott műveiket pedig a mesterkelt stilus, nyakatekert kifejezések csodás egyvelege teszi élvezhetetlenné. A nyelvhasználat legkülönbözőbb korszakaiból halászták elő a szavakat és szólásokat, a versbe a legprózaibb frázisokat tördelték bele, viszont a prózai panegirisekből a legtarkább figurák virítanak ki, melyeknek a versben sem igen volna talajuk. Ez természetesen nemcsak a mi latin íróink hibája, nemcsak a lengyeleké, hanem általános betegsége annak a kornak, mely a humanisták nemes izléssel megírt alkotásait ismerte ugyan, de nem tanult belőlük.

Izoldnak talán egy munkája sem jelent meg nyomtatásban, azért csak tanítványaira hathatott és nem terelhetette jobb útra azt a gárdát, mely Szlavkovszky Benedeket, az agyafürt leleményességgel összerótt technopaegnumok szerzőjét, a szó- és gondolatficamítás csodáit mesterét vallotta tanítójának. Kácsor beismeri, hogy a nyelvet pesti iskolázása alatt sajátította el, de a tiszta cicerói stílust Izold kedvelte meg vele.

Prózái írásaiban Cicero hatása érzik meg leginkább. A nyelv tisztasága, mondatainak aránya, választékos kifejezéseinek eleven-sége és fordulatossága erre vall.

A noviciusokat aritmetikára Kovacsovics Pál tanította, aki egykor Mösche Lukácsnak, a mennyiségtani oktatás buzgó terjesztőjének volt a növendéke. Az oktatás alapja Mösche tan-könyve volt.

A magyarországi piarista iskoláknak régi hagyománya volt az aritmetika tanítása. Podolinban 1646-ban, Privigyén 1667-ben, Nyitrán 1702-ben már külön aritmetikai tanfolyamot említenek az egykorú jegyzékek. Kiválóbb matematikusok voltak Opatowski Vencel, Hauzenka Miklós, Zweier Farkas, Eder Ödön, Mösche Lukács, Cservenka Ignác, Szlavkovszky Benedek. Mösche Lukács

tankönyvet is irt diákjaik használatára.¹ Fönnmaradt kéziratai azt bizonyítják, hogy a felsőbb mennyiségtannal és hadmérnöki tanulmányokkal is foglalkozott. A XVIII. század első felében könyvvitelt is tanítottak, az aritmetikai osztály végzett növendékei közül többen a kamarai hivatalokban kaptak alkalmazást. Szlavkovszky *arithmetica comitatensis*-t is tanított, aminek nagy hasznát vették azok az ifjak, akik megyei szolgálatba léptek.²

Kácsor a mennyiségtanban nem sokra vitte, mert hajlama és tehetsége inkább az irodalom és a történet felé vonzotta, de később is érdeklődött ezen tárgy tanítása iránt. Rendtársai életrajzában mindig, mint különös érdemet említi föl a matematikával való tüzetes foglalkozást és az oktatásban elért eredményt.

A noviciátus második évét Korponán töltötte Sándor János promagiszter vezetése alatt, aki Pesten a poétikai osztályban tanította. Ugyancsak a humaniorák ismétlésével és az aritmetika tanulásával foglalkoztak, de az alsó osztályokban tanítottak is.³

III.

Kácsor gimnáziumi tanársága és felsőbb tanulmányai, nevelősködése.

Az 1729. év őszén visszakerült Pestre. Az alsó osztály (principia és parva) tanítását bízták reá azon intézetben, melynek három évvel azelőtt még önmaga is növendéke volt. Nagy kedvvel fogott a munkához, szorgalmasan oktatgatta népes osztályát, ahol vagy 130 fiú szorongott.

Pesten ismerkedett meg Pécsy Domonkossal, akit akkoriban a legjobb latin költők egyikének tartottak. Már több műve jelent meg nyomtatásban; kedves embere volt több főúrnak s főpapnak, kiknek érdemeit verseiben magasztalta. Az alkalmi verselésen

¹ *Arithmeticus practicus. Tyrnaviae 1697.*

² A piarista iskola általában gyakorlati irányú volt. Bár jogot egyik iskolájukban sem tanítottak, mégis több adat arra enged következtetni, hogy a megyei szolgálatra nemcsak azáltal készítették elő a köznemesi ifjakat, hogy a kornak megfelelő általános műveltséget megadták, a latin nyelvre megtanították őket, hanem a legszükségesebb jogi dolgokat is megmagyarázták és megtanították a közokiratok szerkesztésére. A különböző házak könyvtáraiban sok latin kézirat van, melyek a jogi életben előforduló okmányok formuláit tartalmazzák. Ezeket pörös ügyekben maguk is használták, de tanítványaikkal le is iratták és alkalmazásukra megtanították őket.

³ *Historia domus Carponensis S. P. Kegyesrendi központi levéltár.*

kívül, melyet a kor izléstelen modorában gyakorolt, lelke sugallatát követve is áldozott a múzsáknak. Legkedvesebb költője Ovidius volt. Szomorú kedélyhangulatát, melyet állandó betegeskedése okozott, elégiákban fejezte ki. A hosszú kínos éjszakákon költötte verseit, reggelenként, ha talált valakit, aki részvétellel hallgatta meg panaszait, elrecitálta elégiáit, az álmatlan órák szülötteit. Kácsor nagyon vonzódott hozzá, viszont Pécsy is kedvelte őt, mert hálás hallgatóra talált benne, viszont örült a tréfának, jókedvnek, amivel fiatal barátja az ő világfájdalmas hangulatát igyekezett eloszlatni. Kácsort ő vezette be az iskoladrámák szerkesztésének titkaiba. Termékeny író volt, minden évben írt 3–4 darabot. Gyorsan dolgozott, 10–12 nap alatt elkészült egy-egy drámával.

Kácsor Pesten lépett először a nyilvánosság elé *Resplendens gloria Martis* című drámájával, melyet tanítványaival adatott elő a városi magisztrátus tiszteletére.¹ A változatos cselekvényű dráma főszereplője János, Örményország királya, aki megfontolva az égi intelmet, hogy Isten szeretetén kívül minden csak hívságos hiúság, elhatározza, hogy trónját átengedi unokájának, Leónak és a pusztába költözik, hogy ott remeteéletet éljen. Megkoronáztatja unokáját és visszavonul a magányba. Lovandus, az új király öccse föllázad bátyja ellen és Szolimán szultánnal szövöttek. A remete Hassanes török vezértől meghallja unokája s hazája veszedelmét és hazasiet. Nicopompus vandal vezért, aki eredetileg a törökök segítségére jött, álmában Isten megintí, hogy pártoljon át az örményekhez. Mikor fölébred, találkozik Jánossal, aki a királyi palotába vezeti. János remeteköntösc fölé fegyvert ölt, honfitársai élére áll és fényes diadalt arat a törökön.

A darabot diszesen állították ki. A török és örmény főemberek, a két fejedelem udvari emberei, katonái fantasztikus ruhában szerepeltek. A hazafias és vallásos tendencia, melyet a költő szépen kötött össze, nem tévesztette el hatását. Lelkes taps jutalmazta a szerző s kis színészeink fáradságát.²

A következő évben (1730/31.) Debreczenben tanította ugyan-

¹ A darab kivonatát tartalmazó szinlapot közölte dr. Prónai Antal «A piaristák színjátéka Pesten» című műve függelékében. (121–124. l.)

² Kácsor a darab tárgyát Dauroultius Antal «Flores exemplorum» című könyvéből vette. Az előadás az egykori (galamb-utcai) piarista ház első emeletén lévő színházban folyt le. Prónai 14. l.

csak az első tanfolyamot, majd két évig filozófiát hallgatott, az első évben Nagykárolyban, a másodikban Vácson. Mindkét helyen Nemcsényi Adolf volt a tanára. Az 1733. év őszén Szegedre küldték teológiai tanfolyamra. Ezt Pécsy Domonkos vezette.¹

1734/5-ben ismét Debreczenben találjuk, mint a syntaxis tanítóját.

1735-ben a Peró-lázadás, mely fölzavarta a Tiszántúl nyugalomát, Debreczenben is nagy izgatottságot keltett. A csöcselék nyugtalanlankodni kezdett, fenyegette a katolikusokat, még inkább a papokat, úgyhogy a katolikus nemesség, mely a zendüléstől tartva, a városba menekült, arról kezdett gondolkodni, hogy a piarista házat fegyveresen kellene megvédelmezni a rabolni vágyó söpredék dühétől. A piaristák a nyelves asszonynépség ajkáról gyakran hallottak az utcán ilyesféle biztatást: *No ti fekete ördögök, nem sokáig lesztek!*

A fölkelés leverése után Debreczenben is helyreállott a nyugalom.²

Az Alföld népe lecsillapodott, de a szerencsétlen mozgalom szomorú emlékei még később is láthatók valának. Kácsor október elején negyedmagával Mezőtur táján utazott. Útjuk a falutól nem messze egy erdön vezetett keresztül. Az egyik tisztáson rémes látvány tárult eléjük. Jobbról-balról karók állottak az útszélen, ezekre volt föltűzve néhány lázadó föloszlásnak indult koponyája.

1735/36-ban Breznóbányán folytatta theológiai tanulmányait Fabiani Kelemen vezetése alatt. Látjuk, hogy Kácsor nem egy helyen s nem egyfolytában végezte felsőbb tanulmányait, hanem az egyes kurzusok közt több évig tanított. A rendnek központi intézete nem volt a magasabb tudományok előadására, hanem a filozófusokat vagy teológusokat oda küldték, ahol a ház könnyebben el tudta őket tartani. Minthogy az egyes házak vagyoni helyzete

¹ Pécsy a tanfolyam bevégeztével az oláhországi Krajovába ment, ahol III. Károly telepítette meg a piaristákat. Pécsy volt az új rezidencia első elöljárója. Tisztét csak egy évig viselhette, mert 1735. augusztus 6-án meghalt. 1739-ben a török támadás miatt elhagyták a házat.

² Kácsor a Peró-lázadás történetével nem volt tisztában. Így például azt írja, hogy a debreczeni polgári katonaságot Peró fogatta el, hogy Peró egyesítette seregeit Matulay és Sebestyén hadával, megütközött a királyiakkal, de megverték és elfogták. (Annales provinciae Hungariae S. P. 93—97. l.) Meg kell jegyeznünk, hogy Peró nem egyesülhetett a fölkelőkkel, mert már május 3-án Aradon elfogták. Az ütközet alatt, melyet Kácsor említ, az erdőhegyi csatát kell érteni (május 7.), de itt természetesen Peró nem szerepelt, sőt épen a rácok verték szét a fölkelőket. V. ö. Márki Sándor, Peró lázadása. Budapest, 1893.

a nehéz viszonyok miatt folyton váltakozott, a tanfolyam — néha évközben is — átköltözött olyan házba, mely ellátásukat biztosítani tudta. Egyidőben két-három helyen is volt bölcsészeti vagy hittudományi tanfolyam egy-egy tanárral, néhány hallgatóval. A régebbi alapítású házak közt alig van olyan, ahol valamikor ilyen kurzus ne lett volna hosszabb vagy rövidebb ideig.

A tanfolyamok megszakítását egyrészt a tanárhiány tette szükségessé, másrészt pedig régi szokás volt ez, amelyen nem igen változtattak. Ha nem volt elég rendtag, kit az alsó osztályok tanítására lehetett alkalmazni, tovább kellett várakozniok, míg a bölcsészeti tanfolyamra jutottak. A teológiai tanfolyamot régebben csak azokkal szokták elvégeztetni, akikből teológiai és filozófiai tanárokat akartak képezni vagy akiket erre kiváló tehetségük s szorgalmuk ajánlott, a többiek a noviciátusban, a bölcsészeti tanfolyamon és a közbeeső tanárkodás alatt az arra kijelölt tanultabb rendtagok vezetése alatt sajátították el a papsághoz szükséges ismereteket. Ez időtájt azonban a külön teológiai tanfolyam végzése már mindenkire kötelező lett. A piarista teológusoknak jó hírnevük volt, a püspökök szívesen alkalmazták őket szemináriumaikban (Veszprém, Győr) tanárnak vagy udvarukban titkárnak, udvari teológusnak. Minthogy az eklektikus irány még nem hódította meg a magyar piaristákat, a bölcsészeti tanítás a régi skolasztikus mederben haladt. A tárgy ridegségét a gyakori nyilvános vitatkozások élénkítették, havonként rendeztek akadémiákat, melyekre vendégeket is szoktak hívni. A tanfolyam mindig nagy ünnepélyes disputációval végződött; ilyenkor néha idegen más rendbelieket, világi papokat is fölkerítettek oppugnátornak. A vitatkozás tárgyait képező tételeket kinyomatták s kiosztották a vendégek közt. A teológiai kurzusokat ugyancsak nyilvános vitatkozással szokták bezárni.

Breznóbányáról Nyitrára helyezték a retorika és poézis tanárának. Itt 153 növendéke volt. Tanítványaival hatszor lépett a nyilvánosság elé deklamációkkal és szindarabokkal.¹

A nyitrai gimnázium volt a rend legnagyobb intézete. A tanulók száma ezidőtájt ezer körül volt. Nyitramegye virágzó köznemesi rendje, mely azóta elpusztult, ideküldte fiait, de a

¹ Beszéd Szent Katalinról. Natalis (szindarab Hunyady István tiszteletére). Diogenes (farsangi játék). Gábornapi deklamáció (Bencsik Gábor rektor tiszteletére). Alexis (Banovics Ferdinánd tiszteletére). Évzáró színelőadás (Répásy Ferenc tiszteletére). Catalogus iuventutis gymnasii Nitriensis. I. k. Nyitrai k. r. főgimn. levéltára.

szomszéd vármegyékből is sokan keresték föl. Emellett több százra ment a szegény mendikánsok száma, akik koldulásból tengették életüket vagy mint a gazdagabb fiúk tanítói jutottak egy kis sovány kenyérhez. A város, mint egy dúsgazdag püspökség és káptalan színhelye, egy nagy nemesi vármegye központja a katolikus világnak nevezetes empóriumma volt. Iskolájának jó híre volt, a konviktusban a fő- és köznemesség diszevirága nevelkedett. Az iskola ünnepi istentiszteleteire, kongregációs gyűléseire, színelőadásaira közelből-távolból bejártak a szülők és érdeklődő atyafiak. A klérus is élénk figyelemmel kísérte az iskola fejlődését, ahol az a nemesi ifjúság nevelkedett, melyre később a katolikus világban és politikában vezető szerep várt.

Bár az iskola is kicsinyben az akkor uralkodó rendi világ képét mutatta és arra tanította az ifjúságot, hogy az egyes kasztok törvényes kiváltságait tisztelje, bár ebben a kis világban is főnállottak azok a korlátok, melyek a szegényt a gazdagtól, a tót mendikánst a jómódú köznemes fiától vagy még inkább a fiatal mágnástól elválasztották, aki már diákkorában ősi vármegyéje örökös főispánja volt, a szellemi küzdelem, a tanulásban való versenyzés, amiben sokszor a mendikáns került elejbe az illusztrisszimuszoknak, a tanítók szerető bánásmódja sokban enyhítette az ellentéteket. Sok szegény diák a rendházban és a konviktusban kapott élelmet, betegségükben az orvost és a patikát a kongregáció pénztára fizette, a vagyonosabb szülők s a klérus is sokféleképen gyakorolták velük a jótékonyságot. Tanáraik az iskola patronusaitól összegyűjtött pénzből szoktak könyvet s papírt venni szegény tanítványaiknak. Több piarista, kiknek magánvagyonuk volt, szintén adakozott ilyen célra, így Descriczky Ince 1719-ben, mielőtt letette a szerzetesi fogadalmat, lemondott ősi javairól és párutcai ingatlanait testvérének engedte át azon föltétellel, hogy azok jövedelméből évenként bizonyos összeget fog adni a nyitrai gimnáziumnak, hogy azon a szegény diákoknak papírt s könyvet vegyenek.¹

Hogy a piaristák szívéből viselték a szegény diákok sorsát, mutatja a nyitrai ház krónikájának egy érdekes részlete, mely Rosinszky Ambrus házfőnök tollából ered. Rosinszky az 1738/39. tanév eseményei közt elmondja, hogy az év elején rendelet érkezett a helytartótanáctól, mely mindazon ifjakat, akik kán-

¹ Az erre vonatkozó iratok a nyitrai k. r. ház levéltárában találhatók.

talásból és mendikálásból élnek s tisztességes megélhetési módjuk nincs, a lehető legrövidebb idő alatt ki kell zárni az iskolából, mert az ilyenek inkább nevezhetők koldusoknak, mint tanulóknak. Ezáltal is meg akarták akadályozni az országban elterjedt pestist. Ezenkívül jelentést is kívánt a helytartótanács a megmaradt tanulók számáról, nevéről, vagyoni s családi viszonyairól.

«Úgy látszott — írja Rosinszky — hogy az említett ürügyekkel takaródzó rendelet oda irányul, hogy a parasztok s jobbágyok fiai ezután eltiltassanak az iskolázástól. Mivel ez a rendelet homlokegyenest ellenkezett a mi intézményünkkel, melynek főrendeltetése, hogy a szegény gyermekeket tudományra s jóerkölcsre oktassa, talán azért rendelte el Isten, aki gondot visel a szegényre s a föld salakjából a hatalmasok közé ülteti, hogy nemsokára a mágnások gyermekei is eltiltassanak s kiűzessenek az iskolából a bekövetkezett pestis miatt. Panaszunkra, hogy a rendelet ellenkezik intézményünkkel, azt felelték, hogy az ország statutumai sohasem prejudikálnak a bekebelezett rendek szabványainak. Tehát elbocsátottunk nagyon sok szegény tanulót, akik kölcsönös siránkozás közben váltak meg tőlünk, csak néhány jobbtehetségű fiúról tudtunk gondoskodni, akiknek ellátást tudtunk szerezni. Így csak 753 tanulót irhattunk be.»¹

Amint a rend népszerűsége emelkedni kezdett, egyre több előkelő ifjú jelentkezett a szerzetbe való fölvételre. A nyitrai nemesi konviktus növendékei egymásután kíváncsok voltak a rend kötelékébe. Sokat a valódi hivatás vezérelt a noviciátus falai közé, viszont mások az emelkedés lépcsőjének tekintették a szerzetet s úgy számítottak, hogy előkelő rokonságuk pártfogásával hamarosan magas egyházi méltóságra fognak emelkedni. Ezeknek fölvétele sok jót, de sok rosszat is eredményezett. Bajtay, a két Cörver báró, Orosz Zsigmond, Kayser Amadé és Ignác diszére váltak a testületnek s a modern haladás irányába terelték annak munkásságát, de mások nem érdemelték meg azt a megkülönböztető bánásmódot, melyben előjáróik részcsitették őket. A régi egyformaság, egyöntetű fegyelem bomladozni kezdett s bár az arisztokrata nevelésű tagok magas műveltsége és szélesebb látóköre jótékonyan hatott a szellemi téren, de az alacsonyabb származásúak rossz szemmel nézték társaik favorizálását és nehezen vagy éppen sehogysem tudtak belenyugodni

¹ Historia domus Nitriensis S. P. I. 90—91. I. Nyitrai k. r. levéltár.

mellőztetésükbe. Az elégtelenséghez, melynek indokolt voltát tagadni nem lehet, a század második felében még a reform-eszmék gyors elterjedése is hozzájárult és könnyen megérlelte a rend bizonyos fokú dezorganizációját.

1737-ben Kácsort Korponára küldték és két rendi növendék tanításával bízták meg. Az egyik Száraz György br. volt, a másik Jósika Antal br. Az első jóindulatú, jámbor fiú volt, de sokkal gyengébb tehetségű, hogysen lehetett volna belőle valamit faragni. De ez legalább nem okozott semmi galibát, mert jámbor együgyűségben élte le életét. Annál több baj volt Jósikával. A noviciátusban szinlelte a vallásosságot, de aztán kitört rajta vad természete, melyet nem akart vagy nem tudott fékezni. *«Rosszabb természet lakozott benne, mint az áspis-kigyóban»*, fakad ki Kácsor, mikor róla ír.¹

Többször el is hagyta a rendet, átment a zoborhegyi kamalduliakhoz, megpróbálkozott a szécsényi franciskánusoknál, majd ismét visszatért, de vad jelleme nem szelidült meg.

A keserves esztendő után, melyet a bárók mellett töltött, fényes bizonyosságát adva türelmének, rendfőnöke Aspremont-Reckheim Károly grófhhoz küldte, hogy annak kis fiát, Jánost nevelje. Egy évig volt a kis gróf mellett. Ezalatt nagyobbára Zborón tartózkodtak. Kár, hogy a náluk töltött időről alig jegyzett föl valamit. Szeretett volna ott maradni, hogy ismereteit gyarapítsa, de mivel a pestisben több piarista meghalt, néhány a rend kebelén kívül működő tagot — köztük őt is — visszahívták, hogy az elhunytak helyét betöltsék. Annál inkább sajnálta, hogy meg kellett válnia a grófi családtól, mert ezek épen Belgiumba készültek s el akarták vinni magukkal. Már Zborón kezdett franciául tanulni, Belgiumban tökéletesen elsajátíthatta volna a nyelvet. Aspremont nagyon félt a pestistől. Minden csodaszert kipróbált, így valami port is, amelyet egy bécsi grófnő talált föl. Az orvosság hat hónapra oltalmat nyújtott a pestis ellen, ha pedig a hat hónap eltelt, megint be kellett venni egy adagot. A jó asszony az egész császári ármádiát ellátta orvosságával. Aspremonték is bevették, sőt udvarukban mindenkinek — így Kácsornak is — be kellett venni. Később, úgy látszik, megrendült a bécsi grófné tudományába vetett hitük és Belgiumba akartak menni, hogy a dögvész pusztította országtól minél messzebb legyenek.

¹ Hist. de ortu et progressu prov. 400. l.

Még Zborón időzött, mikor Halápy Konstantin rendfőnök, ki a szebeni alapítvány dolgában Sárosmegyében járt és néhány napig Fintán tartózkodott Dessewffy tábornoknál, magához rendelte. Dessewffy hallotta, hogy az Aspremont-családtól megválík, azért szerette volna megnyerni egyik rokona nevelőjéül. Halápy a generális kedvére akart cselekedni s már-már odaigérte Kácsort, de ez megmagyarázta neki, hogy Aspremontékat örökre elidegenítik a rendtől, ha tőlük visszahívják s más családhoz küldik nevelőnek. Erre úgy oldották meg a dolgot, hogy Halápy titkárát küldte el nevelőnek, Kácsort pedig elvitte magával Privigyére, hogy a titkári teendőket végezze az iskolai év kezdetéig.

1739. november 25-én Szent Katalinnak, a filozófusok védőszentjének ünnepén Korponán megnyitotta a filozófiai tanfolyamot, melyet a rendi növendékeken kívül több világi is hallgatott. A következő iskolai évben Nagyszombatból a pestis miatt még több világi ment át Korponára, úgy hogy hallgatósága szokatlanul nagy volt, mert a klerikusokkal együtt 23-an voltak.

IV.

Kácsor Medgyesen.

A terjeszkedés vágya mindig jellemezte a rendet. A rendfőnökök állandóan új házak alapításáról tárgyaltak főpapokkal, főurakkal, városokkal. A tagok sokszor a maguk felelőségére kezdtek ilyen irányban alkudozni. Ha a kezdet biztató volt, a provinciális maga vette kezébe az ügyet, vagy megbizta az illetőt a további teendőkkel. A sok tervnek fele sem valósult meg, ami határozottan csak javára vált a szerzetnek, mert ereje amúgy is nagyon elforgácsolódott. Olyan helyekre is hívták a rendet, ahol csak lelkipásztorkodással foglalkozó szerzetnek lett volna érdemes letelepednie, vagy olyan községekbe, ahol a máshitűek nagy száma vagy a lakosság gyér volta miatt sikerrel nem taníthattak volna. Ilyen elhibázott alapítás volt a medgyesi is. Ez ügy keletkezett, hogy a besztercei piaristák 1736-ban Csatári Nagy József erdélyi kamarai adminisztrátor és a katolikus státus támogatásával egy házat szereztek, de a medgyesi magisztrátus különböző akadályokat gördített letelepedésük elé, úgy hogy Laun Henrik besztercei házfőnök csak katonai asszisztenciával tudta elfoglalni (1741.) Hogy ne álljon üresen, beköltöztette Viczeman Bernátot, hogy addig, míg az új előljáró megérkezik, tartsa fenn a birtoklás jogát.

A pestis még egyre pusztított, mikor Kácsor azt a parancsot kapta, hogy vegye át a medgyesi rezidencia vezetését. 1741. októberében elindult Korponáról és érkezett Debreczenbe, de itt megrekedt, mert semmi reménysége sem volt, hogy az erdélyi vesztegzáron áteresztik. Szerencséjére egykori iskolatársa, gróf Keglevics Gábor, a Koháry-ezrednek Debreczenben állomásozó alezredese meghallotta, hogy Erdélybe készül, azért azt ajánlotta, hogy csatlakozzék az ő katonáihoz, akik Kolozsvárra mennek egy nagyobb pénzszállítmányért. Keglevics jóvoltából a szakasz kíséretében el is jutott Kolozsvárra, ahol katonapapnak nézték s gáncsoskodás nélkül áteresztették a vesztegzáron. A hosszú utazástól elgyötörve nagybetegen vergődött el Beszterczére, ahol a városi felcser és kuruzsolni mindig szerető rendtársai csak nagynehezen tudták lábpraállítani. December elején elindult Medgyesre s 7-én átvette a rezidencia vezetését.

A kis kolónia kormányzata sok gondot okozott Kácsornak. A szász lakosság ellenséges szemmel nézte betelepedésüket és idegenkedésüket nem is igen igyekeztek eltitkolni. A szentferencrendiek sem látták őket szívesen, mert féltették tőlük a plébániát. Anyagi helyzetük is nyomorúságos volt, mert a rezidenciának nem volt alapítványa; csak jötevőik adományából és a konviktusból éldegéltek. Tanítványuk kevés volt, mindössze vagy 35, de annál több dolguk volt a konviktorokkal, akik az év végére már 14-en voltak, úgy hogy alig fértek meg a szűk rezidenciában. Tanítványaikkal folyton latinul társalogtak, úgy hogy ezek tavasszal már labdázás közben is latinul beszélgettek egymással. Ez nagyon tetszett a szász uraknak és többen szerették volna hozzájuk adni gyermekeiket, de Kácsor szerint félték hitsorsosaik megrovásától. Valószínűbb, inkább attól tartottak, hogy gyermekeiket áttérítik a katolikus vallásra. Konviktoraik különböző kora s előképzettsége miatt egyszerre több osztályt kellett megnyitniok, minthogy pedig ők maguk kevesen voltak, egy Skultéti György nevű idősebb diákot fogadtak meg preceptornak, de ez csakhamar összezőrdült a konyhát gondozó fráterrel s faképnél hagyva őket, beállt katonának.

Konviktoraik közül szeretettel emlékezik meg csatári Nagy Józsefről, aki pártfogójuknak, Nagy János kamarai adminisztrátornak volt a fia. Két bátyja a beszterczei piaristáknál, majd a kolozsvári jezsuitáknál tanult. Testi és szellemi kiválóságuk miatt a legszebb reménységet fűzték hozzájuk. A kis Józseftől semmit sem vártak, mert sokkal gyengébb tehetségűnek látszott, mint

bátyjai. Ahelyett, hogy szelidséggel, gyengéd bánásmóddal igyekeztek volna fölébreszteni a nehézkesebb észjárású fiú szunnyadó tehetségeit, folyton ütötték-verték és pedig olyan kegyetlenül, hogy a szegény gyermek egészen elvadult s úgy látszott, hogy teljesen elbutult. Kácsor atyai szeretettel nevelte a kis Józsefet s a kis gyermek csakhamar visszanyerte életkedvét kis pajtásai vidám társaságában. A tanulásra is rákapatta s néhány hónap alatt annyira vitte, hogy szépen elbeszélgetett latinul.¹

Kácsor — amint az illendőség megkívánta — időnkint följajzotta lantját, hogy patrónusaiknak verssel kedveskedjék. Csatári Nagy János névnapjára Szebenben egy latin köszöntőt nyomtatott ki *Pythius axis* cím alatt. Ebben Apolló szerepelt, aki különböző fajú versekben fejezte ki jókívánságait Nagy János örömnepén. Az ünnepelt méltányolta a figyelmet: kifizette a nyomdaköltséget, ezenkívül még adott ajándéknak 24 frtot, egy szekér gabonát, egy hordó bort, egy oldal szalonnát. Általában Kácsor azon rövid idő alatt, melyet Erdélyben töltött, semmiféle álkalmat sem mulasztott el, hogy a piarista nevet ismertté tegye s új pártfogókat szerezzen. Haller Pál gr. (a gubernátor unokaöccse) és Pekry Zsuzsánna lakodalmára (1742. jan. 18.) egy *chronosticonokból* álló iratot szerkesztett.

Az erdélyi magyar urak partikuláris érzése, melyet még ma is szeretnek éreztetni az anyaországból származókkal, akkor még nagyon élénken nyilatkozott meg. Kácsor ugyan egészen tisztán beszélt magyarul — hiszen ez volt az anyanyelve — mégis gyakran a fejéhez vágták, hogy nem tud magyarul, hogy tót, hogy a neve is tót. Hogy ezt a rágalmat megcáfolja, magyar verseket is költött, így magyar verses akrostichonokkal köszöntötte meg nevenapján a gubernátor feleségét, Daniel Zsófiát, ugyancsak magyar rigmusokkal kedveskedett Csatári Nagy Jánosné, szül. Salbeck Zsófiának.

Kácsor összebarátkozott Báthory Istvánnal, a Haller-uradalom számvevőjével. Báthory református volt, majd áttért, de azért nagyon lassan tudott előrehaladni a szolgálatban. Hogy a gubernátor s a főbb tisztviselők jóindulatát megnyerje, megkérte Kácsort, hogy szerkesszen neki néhány üdvözlő verset. Kácsor hevenyészve összetákolott több ilyen poémát. Egyet

¹ Csatári Nagy József később a jezsuiták kolozsvári kollégiumába került, majd papi pályára lépett s mint gyulafehérvári kanonok halt meg 1798-ban. Szinnyei, M. I. IX. 643. 1.

gróf Haller gubernátornak nyújtott be Báthory a maga neve alatt, egy másikkal báró Schmidlin Ferenc erdélyi kamarai igazgató kegyeit keresve, akart magának valami kis állást biztosítani azon esetre, ha viselt tisztéből kiesnék, majd a gubernátor tilkáránál, Gecső Albertnél zörgetett be Kácsor verseivel, melyek ugyan — mint szerzőjük is elismerte — nagyon silányak voltak, de annyi volt bennük a hízélgés, hogy mégis szívesen fogadták őket. Keresztelő szent János napjára névnap-i köszöntőt rendelt meg Kácsornál Szentiványi János uradalmi prefektus tiszteletére. Bár az ékes versezettel jobb indulatra hangolta a prefektust, mégsem tudta kikerülni a fegyelmi vizsgálatot, melyet áskálódására tisztársai indítottak meg ellene, sőt börtönnel is fenyegették. Minthogy a bajból másként nem tudott kimenekülni, térdénállva kérte gr. Haller kormányzót, hogy kegyelmezzen meg neki. A kormányzó még élénken emlékezett az enkomiumokra, melyekkel Báthory az ő hiúságát legyezgette; nyájás szavakkal megnyugtatta s így szólt: *Az én irgalmasságom nem engedí, hogy kegyelmedet börtönbe vettessem.* A büntetéstől ugyan megszabadult, de állását elvesztette. Időközben br. Schmidlin Ferencet Bécsbe helyezték s a kamarai igazgató-ságban gróf Mikes István váltotta föl. Báthory ismét Kácsorhoz folyamodott és iratott vele egy verses panegirist az új igazgató tiszteletére, mert kamarai tisztségért akart folyamodni. Kácsor segíteni akart a szerencsétlen emberen és összefércelt néhány alkalomszerű rigmust, de ezekre már nem is volt szüksége, mert barátja sorsa váratlanul jobbra fordult, t. i. feleségül vett egy gazdag özvegyet s így megszabadult a hivatalkeresés gondjaitól.

Kácsor az iskolai szünetek alatt ki-kirándult a környéken lakó főurakhoz, kamarai tisztékhez részint hivatalos ügyben, részint szórakozás kedvéért. Jókedvű, sima modorú ember volt, mindenütt szívesen látták. A kormányzó is megbecsülte, többször magához rendelte s napokig udvarában tartotta. A nyári szünidőt nagyobb részint a kamarai tiszték körében töltötte, Endes prefektus magával vitte hivatalos körútjára, mikor a kamarai birtokokon uriszéket tartott. A küküllői várban azon szobába szállásolták be, melyben gróf Teleki Ádám is töltött egy éjtszakát. Kácsor szerint ez a Teleki hurcolta be Erdélybe a pestist, mikor magyarországi birtokairól hazafelé utazott. Ő maga s majdnem egész családja áldozatul esett a szörnyű betegségnek. Mikor másnap megtudta, hogy fertőzött helyen töltötte az éjtszakát,

nagyon megijedt, elkezdett képzelődni s már-már érezte a pestis tüneteit. A küküllői kamarai provizor felesége észrevette, hogy Kácsornak valami baja van s rögtön belediktált néhány pohárka rozsoliszt. Ez csalahatatlan gyógyszer volt a pestis ellen, mert angyalgyökér nedvét főzték bele. A jó asszony elmondta, hogy valamelyik erdélyi fejedelemasszony egyik pestis idején angyalgyökeret kapott valakitől. Ezt mint amulettet mindig magával hordta s magát s családját megmentette a pusztító járványtól, majd a hasznos növényt kertjében elültette, szaporította s mindenkinek ajánlgatta. Ennek a nedvéből készült az eliksír, melyet Erdélyben mindenfelé használtak. Kácsor is szentül hitte, hogy attól gyógyult meg.

Medgyesen vagy 200 katona állomásozott. Parancsnokuk budai származású német volt. Örömet barátkozott Kácsorral, sokat beszélgettek pest-budai élményeikről, gyermekkori emlékeikről.

Úgy látszik, egyébként brutális ember volt, mert Kácsor följegyezte róla, hogy feleségét egyszer úgy összeverte, hogy vagy négy hétig nem mehetett ki. Gróf Haller kormányzó épen abban az időtájban adta vissza a parancsnok látogatását, mikor a szegény asszony arcán ugyancsak meglátszottak a hitvesi gyöngegség kék-zöld jelci. Minthogy a kormányzó feleségét Dániel Zsófiát is magával hozta, a parancsnoknénak is meg kellett jelennie a fogadáson. Sűrű fátyollal takarta arcát, hogy a verés nyomait ne lehessen látni. A szokásos komplimentirozás után a két dáma helyet foglalt egymás mellett, de egy szót sem válthattak, mert Dániel Zsófia nem tudott németül, a parancsnok neje pedig nem beszélt magyarul. A parancsnok bemutatta magas vendégeinek a város előkelőségeit, köztük Kácsort is: *Ime kegyelmes Uram, bemutatom az én földimet, aki szintén megjelent Excellentiád udvarlására.* A kormányzóné maga mellé ültette Kácsort s hosszasan beszélgetett vele s majd az ő tolmácsolásával a két dáma is társalogni kezdett, akik addig némán ültek egymás mellett.

Jellemző az akkori társadalmi szokásokra, hogy Kácsor újévre nem személyesen vagy levélben gratulált az evangélikus papnak, hanem Scultéti György preceptort küldötte hozzá, hogy nevében üdvözlje. A pap viszonzta a figyelmet, egy belső embert küldött hozzája. A derék férfiú hosszú kacskaringós beszédben kívánt minden jót a plébános nevében. A szivesség azonban csak látszólagos volt. Kácsor a katolikus papokkal

és szerzetesekkel sem igen tudott megférni, annál kevésbé a protestáns lelkészekkel.¹

A szünidő elteltével Szlopniai Elek rendfőnök Nyitrára hívta titkárnak, majd egy év múlva Nagykárolyba küldte házfőnöknek.

V.

Kácsor nagykárolyi házfőnöksége.

Kácsor 1743. októberében köszöntött be Nagykárolyba. A rektori tiszteletet öt évig viselte. Ezen idő csendes, zavartalan munkában folyt le. Egymással békeességben éldegéltek, s gróf Károlyi Ferenc, mint a ház kegyura, minden ügyes-bajos dolgokban szeretettel támogatta őket. A házban noviciátus is volt néhány növendékkel, de ezekkel Kácsor nem sokat foglalkozhatott, mert a plébánia s a gazdálkodás majdnem minden idejét igénybe vették.

Kácsor első történelmi följegyzései nagykárolyi rektorsága idejéből valók. Sok érdekes adatot örökített meg a gróf Károlyi-családról, a grófi család rokonságáról, udvari és gazdasági személyzetéről, a megye urairól. Részletesen leírta gróf Károlyi Sándornak, a szatmári béke szerzőjének temetését. Károlyi 1743. szept. 8-án halt meg Erdőd várában. Ideiglenesen ott temették el szept. 10-én. A gyászbeszédet Tapolcsányi Gergely piarista, vagy — mint ő nevezte magát — *Isten Szent Annyának Neve alatt vitézkedő áhítatosság Oskolájabéli alázatos Szerzetes* mondotta. A beszéd nyomtatásban is megjelent.

A holttestet csak a következő év jún. 22-én helyezték örök nyugalomra a kaplonyi sírboltban az előző századokban szokásos szertartásokkal, olyan pompával, amilyent később már aligha fejtettek ki. A temetés előkészületei a piaristákat is erősen foglalkoztatták. 1743. december havában Szlopniai rendfőnök asszisztenseivel már arról tanácskozott, hogy kit bizzanak meg a halotti beszéd elmondásával, ha a család tőlük is kér szónokot. Azt határozták, hogyha latin szónokot kívánnak, Léday Lénárd teológiai tanárt szólítják föl. Szó volt arról is, hogy kivel irasák meg a verses szimbolumokat, mert ezek nélkül előkelő temetést el sem lehetett képzelni. Ez Szlavkovszky Benedek szakmája volt, minthogy azonban már beteges volt, Puhóczy

¹ Kácsor, Acta foundationis Mediensis. Kegyesrendi központi levéltár.

Mártonnal is tudatták, hogy legyen készenlétben, ha Szlavkovszkyt valami érné. Kácsor maga is érintkezésbe lépett a nagy funcrátorral, elküldte neki Károlyi életrajzát, hogy munkáját megkönnyítse. A szimbolumok elkészültek, Kácsor be is mutatta Ferenc grófnak, aki meghatva olvasta atyja dicséretét, de Kácsor nagy szomoruságára nem intézkedett kinyomatásukról, a rend pedig nem nyomatta ki, mert azt hitték, hogy a gróf fog arról gondoskodni.¹ Magyar szónoknak Kelemen Didák érdemesült minorita rendfőnököt kérte föl a gróf, de ez időközben meghalt, azért Kácsor Orlics Dániel szegedi főnököt és Tapolcsányi Gergely nyitrai piarista teológiai tanárt ajánlotta. A gróf az utóbbit választotta, mert szónoki képességeit már ismerte azon beszédéből, mellyel szeptemberben Erdődön elbúcsúztatta a nagy halottat. Tapolcsányi elfogadta a megbízást, bár nehéz feladattal állott szemben, mert most már másodszer kellett szónokolnia ugyanazon tárgyról részben ugyanazon közönség előtt, melynek kényes izlését ismerte, azért Debreczenbe kéredzett, hogy ott nyugodtan készülhessen. A beszédnek nagy volt a hatása, de azért a gróf nem nyomatta ki.² Kácsor maga is irt egy latin gyászversezetet, de ez is csak kéziratban maradt reánk.

Igen érdekesen és színesen írta le Kácsor Barkóczy Ferenc egri püspök nagykárolyi látogatását is. (1748. június.) A főpap útja valóságos diadalmenet volt, bandérium kísérte az egyik megyéből a másikba, bandérium várta. A tiszteletére kivonuló nemesség valóságos inzurrekció képét mutatta. Mindenfelé nagy ünnepséggel, lövöldözéssel, beszéddel fogadták. Nyirbátorban egy minorita másfél óráig tartó latin orációval üdvözölte, amire a püspök annyira megrémült, hogy külön megkérte Udvarhelyi Mihály alispánt, hogy Nagykárolyban fékezze meg a szónokokat.³

Az intés használt, a károlyi piarista orátorok, Hrabovszky Pál és Kácsor, rövidebbre fogták a szót.⁴

¹ Kácsor lemásolta a 30 szimbolumból álló munkát a «Funeralia C. Alexandri Károlyi» című kéziratában.

² Éble Gábor szerint a temetésen mondott verses búcsúztató szerzője is valószínűleg Tapolcsányi Gergely volt. L. Gróf Károlyi Sándor búcsúztatója. Budapest, 1888. 11. l.

³ Enarratio visitationis Eppalis.

⁴ Hrabovszky piarista magyarul, Kácsor latinul szónokolt; az utóbbinak beszéde kéziratban fennmaradt.

VI.

Kácsor mint Nemcsényi titkára.

1748. július havában Nemcsényi Adolfot választották meg rendfőnöknek. Ez Kácsort vette maga mellé titkárnak. A rendfőnök széles körre kiterjedő levelezése sok dolgot adott Kácsornak, de mint gyakorlott s ügyes stilszta könnyen s élvezettel végezte munkáját. Állandó összeköttetésben voltak az alapítókkal, a főpapokkal, a kormányiszékek hivatalnokaival. Az akkor divatozó udvariasság megkívánta, hogy névnapjukon, újévkor megemlékezzenek róluk. A legjelentéktelenebb ügyekben is hosszú levelezés indult meg. Csodálatos, hogy a posta nehézkes működése és drágasága mellett is mennyit leveleztek s általában milyen lelkiismeretesen és gyorsan válaszoltak. A stílus magyarban és latinban egyaránt cikornyás, minél előkelőbb embernek írtak, annál több benne az udvariasság kívánta frázis. A címezés fontos dolog volt, külön formulás könyveket vezettek, melyekbe a cím- és rangjelzésben beállott változásokat gondosan beiktatták.

A rendfőnök majdnem mindig uton volt. Amint kitavaszkodott, elkezdtek abrakolni a rendfőnök lovait, hogy megbirják az utat, mely akárhányszor hónapokig tartott. Régebben négylovas *fonott lógos* kocsin jártak, csak Szlopniai szerzett egy bárkát, amelyhez hat ló kellett. Ha gyorsabban akartak utazni, mindenféle szükséges élelmiszerekkel ellátták magukat, hogy ne szoruljanak a vendéglátásra, mert az nagyon késeltette az utat. Az utazás fáradságos és veszedelmes volt. A közbiztonság nagyon gyenge lábon állott, az utak — különösen az Alföldön — sok helyen járhatatlanok. Néha úgy elakadtak egy-egy kátyuban, hogy a hat ló sem ért semmit és a közellakóktól kellett ökröt, lovat kérni, hogy kivontassák őket.

A hivatalos látogatásokon kívül ügyelni kellett arra is, hogy pártfogóikat el ne kerüljék. Egy-egy udvariassági látogatás sokszor többnapos kitérést okozott, de annak meg kellett lenni, hacsak neheztelésüket nem akarták magukra vonni. Egyébként az egyszerű szerzetest, aki semmiféle külső jelvényel nem ékeskedett, aki csak első volt az egyenlők között, mindenütt kitüntető szivességgel és főpapokat megillető figyelemmel fogadták. *Ha valamely mágnás házában tisztelheti Atyaságtok provinciálisát, nagy gráciának tarthatja*, mondotta egy ízben Károlyi Ferenc gróf, az ország egyik legelső mágnása, Kácsornak. A rendfőnök kép-

viselte a 19 intézetben működő, több mint 200 tagból álló testületet, mely iskoláival, a tudományban is számot tevő tagjaival jelentékeny tényezője vala a nemzeti művelődésnek. A rendben erős magyar szellem uralkodott, bár sok tót és német származású tagja volt. A nemzeti érzés abban is megnyilatkozott, hogy idegen nevüket többen magyarra változtatták. A főbb állások viselőitől megkivánták a magyar nyelv tökéletes tudását. Szlavkovszky nagyon népszerű volt a szerzetben, a főurak s főpapok is kedvelték, mindenki elismerte, hogy méltó volna a rendfőnökségre, de egy nagy fogyatkozás diszkvalifikálta, t. i. nem tudott eléggé magyarul. A lelkes hazaszeretet sugárzik ki Deményi László és Tapolcsányi Gergely beszédeiből, Fiala «Szegedis» című eposzából, Halápy verseiből, Desericzky Vindicatiójából. 1740-ben történt, hogy Cecchetti Rajmund, egy jelentéktelen olasz panegirista, Harrach János Ernő nyitrai püspökről írott halotti beszédében becsmérelte a magyar tudományosságot. Desericzkynek, aki mint generális asszisztens 1742-től Rómában tartózkodott, kezébe jutott az irat. A rágalom annyira felháborította, hogy terjedelmes munkával válaszolt és kimutatta, hogy Magyarországon általában, de különösen Nyitrán gondosan művelik a tudományt.¹ Az iskolai drámák szerzői szívesen választották tárgyukat a magyar történet köréből, az előadások nagy része magyarul folyt le.

A rendnek kitűnő teológusai voltak (Erdős, Szokolóczy), a modernebb filozófia és több művelőre talált (a két Cörver, Bajtay). Desericzky a magyarok őstörténetét kutatta. Maga a rendfőnök jeles teológus, filozófus és költő volt.

Azon évek, melyeket Kácsor Nemcsényi mellett töltött, irányt szabtak későbbi munkásságának. Mint a provinciális titkára, áttanulmányozta a rend levéltárát, a hivatalos körutak alatt pedig átolvasta a házak krónikáit. Már régóta foglalkozott történelmi stúdiumokkal, de könyvtáraik szegénysége és a levéltárak megközelíthetlensége miatt nem végezhetett eredményes munkát. Most a rendi archivumban, a házak leveles ládáiban gazdag anyagot talált. Meg is kezdte az anyaggyűjtést a rend történetének megírásához, a kezébe került értékesebb aktákat lemásolta, a krónikákból kivonatokat készített. Megírta Nemcsényi életrajzát s hivatali körútjainak történetét «Rationarium peregrin-

¹ A Vindicatio sok példányban megvan, de annál ritkább Cecchetti irata: «Raymundi Cecchetti oratio in funere Io. Ernesti Harrachii episcopi Nitriensis. Romae 1740». Typ. Komarek. 4-r. 20 l. Váczi k.-r. könyvtár.

nationis Adolphi Nemcsényi praep. provlis per Hungariam et Transilvaniam S. P.» cím alatt.

A kéziratot Nemcsényi vízfestésű arcképe díszíti. Az I. részben a legnagyobb tisztelet és csodálat hangján mondja el azt, ami Nemcsényi életéből a rendtagokat érdekelhette, a II. részben 1748. évi utazását ismerteti. Kár, hogy a munka 1749. január havánál megszakad, mert igen sok adatot közöl a mágánasokról s főpapokról, kikkel Nemcsényi érintkezésben állott. Még inkább sajnálhatjuk, hogy az okmánytár, melyben közölni akarta Nemcsényi levelezését, nem készült el.

A szentannai ház megalapítása érdekében végzett utazásait és levelezését 1760. után bejegyezte a szentannai ház krónikájába. Ezen részletet röviden ismertetni fogjuk, hogy lássuk, mennyit kellett bajlódni, fáradni, míg egy alapítványt biztosítani tudtak.

Dévai Bibics Jakab aradmegyei alispán, kir. tan. 1747-ben Szentannán templomot kezdett építtetni a franciskánusok számára, de mire az elkészült, Mária Terézia — ellensége lévén a kolduló rendek szaporodásának — megtagadta az alapítvány jóváhagyását.¹ Ezután Bibics a piaristákra gondolt és Lality Elek szegedi házfőnök útján tárgyalást kezdett a renddel. Meg is egyeztek volna, de Nemcsényi keveselte az alapítványi tőkét Nemcsényi 1750. május havában Kácsorral együtt elment Gödöllőre Grassalkovics Antal gr. kam. elnökhöz, aki az aradmegyei főispáni méltóságot is viselte és megkérte, hogy Bibicset ösztönözze nagyobb áldozatkészségre.² Innét Szegedre, majd Aradra utazott, ahol örömmel vette tudomásul, hogy Bibics Grassalkovics közbenjárására 1500 frtra emelte az alapítványt. Aradról ellátogatott Szentannára és Zarádra az alapítóhoz. Ugyanazon év őszén még egyszer lerándult Nyitráról Makóra, Engl Antal gr. csanádi püspök főispáni beiktatására, mert a püspöktől az alapítvány jóváhagyását akarta kérelmezni, ezenkívül találkozni akart Bibics Jakabbal és Grassalkovics gróffal, aki a főispánt bevezette hivatalába. Grassalkovics jelenlétében kötötték meg a végleges alkut.³

¹ 1749. okt. 21. k. helytartótanácsi rend. Annales dom. S. Annensis 12. l.

² Grassalkovics 1707/8-ban Nyitrán járt iskolába (syntaxista). A piaristákhoz mindig jó szívvvel volt. A Hist. dom. egy bejegyzése szerint a nemesi konviktus növendéke volt; a nyitrai piarista templom főoltárát ő emeltette. (154. l.)

³ Biró Dávid szerint Grassalkovics nagyon tisztelte Bibicset, beszédben, levélben *Apámuramnak* szólította. Connolationes ad hist. dom. S. Annensis pertinentes. 8. l. Kegyesrendi központi levéltár.

Most még a királyi jóváhagyást kellett kieszközölni. Ezt Nemesényi vállalta magára. 1750. december 29-én Nyitráról Kácsor kíséretében elindult Bécsbe, ahova 1751. január 3-án érkezett el és az Aranyszarvas vendégfogadóba szállt meg. Kétszer is tisztelegtek Nádasdy Lipót gróf kancellárnál, aki szívesen fogadta őket s megígérte támogatását. Nagyon kedvelte a rendet, fiai (Ferenc és Mihály) mellett Rigó Ádám piaristát alkalmazta nevelőnek s magyar nyelvmesternek. Megtudták, hogy Nádasdy ellenezte leginkább egy újabb mendikáló szerzetesház keletkezését, mert a kéregetést a belőle származó botrányok miatt károsnak tartotta.

A királyi jóváhagyás ügyéről február 5-én Bernáth György ágens értesítette Nemesényit. Azt írja, hogy okosan tette, hogy nem követte Bibics tanácsát és nem kérte Grassalkovics közbenjárását, mert ezzel elrontotta volna a dolgot, mivel Nádasdy és Grassalkovics feszült viszonyban vannak. Ennek az az oka, hogy Nádasdy nem respektálta Grassalkovics valóságos belső titkos tanácsosi címét és egyik levelében méltóságosnak titulálta. Grassalkovics visszaadta a kölcsönt és legközelebbi levelében ugyancsak méltóságosnak szólította, ámbar Nádasdyt már kancellári hivatala miatt is megillette a kegyelmes cím. Nádasdy mint katonás természetű, büszke és szenvedélyes lelkű főúr nem tűrhette a sértést és bepanaszolta Grassalkovicsot a királynőnél. A királynő először Grassalkovicsot hívatta maga elé és megdorgálta, majd mindkettőt kihallgatásra rendelte. Ekkor tűnt ki, hogy a sértést Nádasdy kezdte, mert a másiknak nem akarta megadni az őt megillető címet. Mentegődzni kezdett és titkárára akarta hárítani a felelősséget. A királynő kölcsönös bocsánatkérésre utasította őket. Színelég ki is békültek a Felső jelenlétében, de azért tovább is agyarkodtak egymás ellen. Ha Grassalkovics is beleártotta volna magát a királyi jóváhagyás dolgába, Nádasdy bizonyára elfordult volna a piaristáktól és megghiúsította volna kérésüket.¹

Jellemző Nemesényi körültekintő eljárására, hogy a kisebbrangú hivatalnokok jóindulatát is igyekezett biztosítani, akiktől valami támogatást remélhettek. Bécsi tartózkodása alatt Somsich referendárius fiát bejuttatta a Löwenburg-féle konviktusba Kapeller Jarosláv piarista rektor segítségével. Még ennyi utánjárással is nehezen tudtak boldogulni. Május 2-án Pozsonyban jártak a csanádi püspöknél, akitől Grassalkovics pártfogásával kieszközöl-

¹ Annales domus S. Annensis S. 24–26. l.

ték a főpásztori jóváhagyást, majd 26-án Nádasdy kancellárnál kopogtattak és sorban fölkeresték többi pártfogóikat is. Türelmetlenül várták az annyira sürgetett okmány megérkezését, de időközben még egy udvariassági aktuson kellett keresztülesniök. Egy lengyel generális asszisztens utazott Rómából Litvániába, ezt kellett végigkísérniök Pozsonytól a lengyel határig. Végre júliusban megkapta a várva várt okiratot. Augusztusban ismét útra keltek, hogy a királyi jóváhagyást bemutassák Bibicsnek és a még függőben lévő kérdéseket elintézzék. Szeptember 2-án Szegeden magukhoz vették Lality Eleket, mert Nemcsényinek az volt a terve, hogy vagy őt, vagy Kácsort fogja ajánlani Bibicsnek a házfönökségre. Mindegyik alkalmas lett volna, mert Lality tudott bolgárul, Kácsor is könnyen megtanulhatott volna, mert jól beszélt tótul, de Lality inkább Szegeden akart maradni. Útjuk nagyon keserves volt, mert a hosszas esőzés miatt elázott utakon minduntalan elakadtak. Szentannán úgy a piaristák, mint a Bibics-család nagy örömmel fogadták őket. 5-én Zarándra rándultak ki Bibicsék kastélyába. A vidám hangulatnak csakhamar vége szakadt, mert több dologban nem tudtak megegyezni. Nemcsényi bemutatta a kir. megerősítő okmányt és hiteles másolatát átadta Bibicsnek, de ez az eredetit követelte, de Nemcsényi azt vitatta, hogy erre nekik van nagyobb szükségük. Mikor a házfönökségről volt szó, Bibics oláhul tudó rendtagot kívánt, azon meglepetéssel, hogy náluk a társalgás oláhul folyik. Ez meglepte Nemcsényit, mert azt hitte, hogy bolgárt kérnek vagy ilyennek hiányában valami más szláv nyelven beszélővel is beérik. Mint-hogy csak Biró Dávid tudott oláhul, ez pedig már amúgy is náluk lakott, mint házi káplánjuk, Hulini Jónást ajánlotta: ez jól tud olaszul, tehát könnyen megtanul oláhul is. Kácsor nem tetszett Bibicsnek, nyugtalan természetű embernek látta,¹ ellenben Hulinit, kit már hírből ismert, szívesen fogadta.

A többi, nagyjából anyagi ügyekre vonatkozó kérdéseket simán intézték el és békességben váltak el, sőt Bibics térdenállva fogadta Nemcsényi áldását.²

A váci, nyitrai, besztercei házak krónikáinak kivonatai ugyancsak titkársága idejéből valók. Feltűnő, hogy a váci és nyitrai évkönyvek hézagait nem egészítette ki, pedig könnyen megtehetné volna, mert lakott ezen házakban.

¹ Biró, Connotationes 13. l.

² Annales domus S. Annensis 49. l.

VII.

A veszprémi piarista ház krónikája.

Kácsor összes kéziratai közül a legvonzóbb és legelevenebb olvasmány a veszprémi ház krónikája. A «*Historia domus*» I. kötetének nagy része (1—176. l.) tőle ered.

Úgy látszik, hogy elődei nem vezették rendszeresen a ház történetét, sőt a különálló okmányokat sem őrizték kellő gondal. Hogy a hiányt pótolja, röviden megírta az intézet krónikáját az alapítás évétől (1711.) kezdve, majd rektorsága (1751. okt. 25—1760. szept. 17.) korszakát, ez utóbbit oly részletesen, ahogyan Kraus és Bojár óta egy piarista történetíró sem írt. Az elődök mulasztását jóvátenni nem volt könnyű, mert a tradíció megszakadt. A házfönökök többnyire csak három évig viselték hivatalukat, a tagok pedig évről-évre váltakoztak. Öt-hat év alatt teljesen kicserélődött a különben is kevés tagból álló személyzet, a régi dolgok gyorsan feledésbe mentek. Jóformán azt sem tudták, hogy hol volt az első lakóhelyük, mert 30 évig hat helyen is laktak,

A rendfőnöki levéltárból ki lehetett volna egészíteni egyes hézagokat, de ezt Nyitrán őrizték s a nagy távolság miatt nehéz volt hozzáférni. A püspöki és káptalani levéltárat még kevésbé tudta megközelíteni, a Biró Mártont megelőző korszakról a püspöki iratok közt sem talált volna sokat. Az alapítványokra vonatkozó okmányok másolatát ugyan kikérte a káptalani hitelshelyi protocollumokból, de többre nem mehetett.

Saját kora annál több olyan anyagot nyújtott, melyet érdemes volt följegyezni. A püspök-főispán Biró Márton volt. Erőteljes, hatalmas egyéniség, aki a török hódoltság alatt elterjedt protestantizmust kitartó munkával és az erőszak eszközeivel visszaszorította megyéje területén s újjászervezte a lehanyagolt katolicizmust. Szemben állott vele a protestáns köznemesség, sőt a katolikus birtokososztály is, melyet Nemeskéri Kiss Sándor vezetett, többször ellene fordult, amint a magánérdek és a szenvedélyesen kultivált megyei politika kívánata.¹ Ez utóbbi a maga erejéből küzdötte föl magát, szerencsés házasságaival jelentékeny vagyont szerzett. Negyvenhét esztendőig szolgált a vármegyét, harminckét évig ült az alispáni székben.

¹ L. Hornig Károly báró, Padányi Biró Márton naplója. Veszprém 1903.

A köznemesség, mely a török hódoltság alatt beszorult a várba s onnét műveltette saját birtokát és a bérbevett papi jószágokat, a békés állapottal nyert is, de veszített is. A XVII. században a püspök és a főurak távol laktak, birtokaikból csak úgy láthattak valami hasznot, ha a várőrző vitézeknek adták bérbe, mert ezek tudtak csak gondoskodni a föld megmunkálásáról, ezek tudták megmenteni a termést a martalóc török pusztításától. A káptalan helyben lakott ugyan, de ezt is a várórség kétes értékű oltalmára utalta a kényszerűség. A török kiűzése után a vár elvesztette jelentőségét, a nagybirtokosok pedig visszavették latifundiumaikat, a nemesség elszéledt a Balatonvidék falvaiba, és a Mezőföldre, ahol a Rákóczi-korszakban a labanc azt is elpusztította, amit a török meghagyott. 1726-ban a német prezdium kitakarodott a várból, de a nemesség már nem jól érezte magát régi lakóhelyén, mert akkor a papi birtokosok kezdtek ott terjeszkedni. Nyáron kint laktak a falvakban, de télre behuzódtak, mert a városból adogatták el gabonájukat, olt méreték ki borukat a salvagvardia védelme alatt. Ezt a két földesúr (a püspök és a káptalan) semmiképen sem akarta respektálni a város is berzenkedett ellenc, a nemzeti urak azonban fegyveres strázsákkal oltalmazták a vigságra hivogató céget. A polgárság elkcseredett pörököt folytatott hatalmas földesuraival turkálta sovány földcskéjét, vagy üzte az ösöktől tanult mesterséget.

A nemesség nem nagyon törte magát a tudomány után. A dcák szót nehezen vette be a természete. Desericzkynek nem nagy öröme telt volna benne, ha a latinul szerkesztett megyei jegyzőkönyveket lapozgatta volna.

A Volkra püspök jóvoltából bctelepített piaristák nemcsak a gimnáziumban tanítottak, hanem a szemináriumban is, sőt néhány évig a plébániát is ők kezelték. Volkrával és utódaival, Eszterházyval és Acsádyval jó viszonyban voltak, de annál több bajuk volt Biró Mártonnal.

Biró Márton 1716-ban Nyitrán a piaristáknál tanulta a retorikát. A rendről mindig őszinte hálával és tisztelettel emlékezett meg. A generálisnak egyik levelében ezt írja: «A teneris ferme unguiculis meis Filios hujus Sacri Ordinis veluti quosdam aquae limpidissimae rivulos colebam, imo replebar et saturatus sum... Mira certe ac plane divina dispositio, quod a tempore illo, quo ab uberibus sapientissimae eruditionis Filiorum huius Sacrae Religionis ablactatus sum, nec ego unquam ab amore et vene-

ratione illorum, nec illi a mei affectione et amicitia separari potuimus».¹

Ez nem volt üres szó, hanem tettel is bebizonyította háláját. A piaristákat tudományos törekvéseiben hathatósan támogatta Desericzky «De initiis ac majoribus Hungarorum» c. művének egy része, Halápy «Apologusai» az ő költségén jelentek meg, sőt Kalazanti szent Józsefről írt verseit is ki akarta adni, de Halápy halála miatt (1752.) abban maradt a dolog. Desericzkyt nagyon tisztelte, római tartózkodása alatt ügyei vitelével bizta meg. Eleinte Kácsort is kedvelte. 1752. április 24-én meghívta a városon kívül fekvő kertjébe, majd a vidám szórakozás után udvari embereivel a piaristákhoz ment vacsorára. Vacsora után Szentimrey Ferenc kanonok éjjelig mulattatta a társaságot magyar, latin és tót énekekkel, melyeket a püspök élvezettel hallgatott. Július 7-én Kácsort és Nagy Anzelmet meghívta ebédre, kitüntető szivességgel bánt velük, gratulált nekik, hogy Pesten megkapták a plebániát s ennek örömeire egy chronostichont is fabrikált.

Néhány hónap múlva azonban a püspök kegye elfordult tőlük. Szeptember 29-én Nemcsényi Adolf rendfőnök Kácsorral együtt hivatalos volt Biróhoz ebédre. Ebéd alatt valami teológiai kérdéstről kezdtek vitatkozni. Nemcsényi a disputa hevében kijelentette, hogy nemcsak Lenthly és Kozorics kanonokok, de még maga Biró sem illetékes a bonyolult kérdés eldöntésére, mert ez az átlagosnál magasabb dogmatikai ismeretet kíván. Biró elfojtotta haragját, de a piaristák ismerték természetét, tudták, hogy el fogja venni tőlük a plebániát, azért Nemcsényi, hogy megelőzze, még aznap önként lemondott róla a rend nevében. Vitatkozás miatt már azelőtt is volt bajuk. Szokolóczy Vencel 1749-ben disputa hevében annyira megsértette a püspököt, hogy le kellett mondania a szemináriumban viselt állásáról, de csakhamar meghékültek, sőt Biró megígérte, hogy egyik művét kinyomatja.²

A Nemcsényivel való összekoccanás sokkal súlyosabb természetű volt, úgy hogy a régi jó viszony csak látszólag állott helyre. Időközben Biró Orosz Pál nagypréposttal, majd Kiss Sándor alispánnal és Csuzy Gáspárral keveredett viszályba, ami a zaklatások özönét zúdított a fejére. Ehhez járult még az is, hogy el akarta foglalni a piaristák telkének egy részét, mely az övé-

¹ 1745. máj. 20. k. lev. Hist. dom. Wesprim. I. 20. l.

² Hanauer: A veszprémi papnevelő intézet emlékkönyve. Veszprém, 1896. 34. l.

vel volt határos. Az igazság a piaristák részén volt, mert a telket a maguk pénzén szerezték és a szerzeményt Acsády püspök is megerősítette, sőt Biró is megengedte a telken tervezett építkezést. (1753. nov. 11.)

Ebből bonyadalmas és költséges pör keletkezett, melyet mindkét fél heves szenvedelemmel folytatott. 1754-től kezdve Kácsor nagyobbára csak ezzel a pörrel foglalkozott, gyűjtötte az adatokat, megmozgatta a rend pártfogóit, levelezett mindenkivel, akitől azt remélhette, hogy helyrebillenti az igazság serpenyőjét. Más, békésebb természetű egyén kiegyezett volna, de ő sokkal makacsabb és idegesebb volt, semhogy a kiegyenlítés útját kereste volna. 1757-ben Nemcsényi próbálta rendbehozni a már nagyon elmérgesedett ügyet, de látogatása csak rontott. A püspök sümegi kastélyában nagyon hidegen fogadta és vérig sértette azzal, hogy míg Kőszeghy Szaniszló piaristát asztalához szólította, őt meghívás nélkül bocsátotta el. Különösen azért haragudott rá, mert Kácsort, kiben tervei fő akadályát látta, nem mozdította el. A házfőnökök csak három évig szokták viselni hivatalukat, de a rendfőnöknek esze ágában sem volt Kácsort eltávolítani és engedékenyebb elöljáróval helyettesíteni, mert szükség volt az ő kitartására, leleményes, fürge észjárására, ha a szövevényes pört meg akarták nyerni. A püspöknek az sem tetszett, hogy Kácsor Kiss Sándorral és azon kanonokokkal barátkozott, kikkel ő viszálykodott, rokonszenvét nem titkolta el, hanem még tüntetett is vele.

Kácsor utódja, Vimmer Ágoston, békés egyezséget kötött Biróval és a telek egy részét átengedte neki. Később — mint a «*Historia domus*» egyik bejegyzéséből látható — oktalan izgágnak minősítették Kácsor szívós ellenállását. Aki ezt írta, aligha ismerte Biró Márton jellemét. Ha Kácsor hét éven keresztül nem gyötörte és fárasztotta volna az ellenfelét, az utód nem tudott volna olyan egyezményt létrehozni, mely érdeküknek megfelelt volna.

Kácsor nagyon sötét szemüvegen nézte hatalmas ellenfelét. Nemcsak hogy részvétet nem érzett iránta megpróbáltatásának keserves napjaiban, hanem határozottan kárörömmel szemlélte a föléje tornyosuló fellegeket, a minduntalan megújuló zaklatást és lealázást. Sajátságos, hogy jegyzetei nagy részében csak Biróval bajlódik, egyházpolitikájáról, katolikus szempontból nagyértékű tevékenységéről, az egyházmegye újjáalakításáról, az ellenreformáció érdekében vívott küzdelmeiről nem emlékezik meg. Nem

azért mellőzte ezt, mintha türelmesebben gondolkozott volna a protestantizmusról. Ép úgy gyűlölte a protestánsokat, mint többi kortársai, ép úgy örült vereségüknek, mint Halápy Konstantin és Desericky. A kép, melyet Kácsor Biró Mártonról rajzolt, sok részletében igaz és hű, sokban torzított, de sok vonás hiányzik róla és pedig azok, melyek alakját a legélesebben jellemeznék. Csak a szeszélyes, szándékaiban és tetteiben kiszámíthatatlan, szenvedélysugallta cselekedetei következményeibe meg-megbolgó férfiút állítja elénk, akit a kormányhatalom egyszer támogat erőszakos tetteiben, máskor pedig kiszolgáltatja ellenfelei cél-táblájául. Az ellenreformációban vitézkedő katolikus világ nem olyannak ismerte őt, mint Kácsor, aki kicsinyes szempontból, elfogultan ítélte meg. Az olyannak látta, amilyen képet Halápy Konstantin is festett róla egy elégiájában, ahol lelkesedve zengi el, miként szorította vissza a protestantizmust, hogyan terjesztette az orthodox hitel.¹

A veszprémi krónika, az említett fogvatkozásoktól eltekintve, melyeket Kácsor személyes ellenszenvének tulajdoníthatunk, érdekes rajzát adja a város papi társadalmának, a piaristák és ferenc-rendiek torzsalkodásának, a megyei életnek, a katolikus irodalmi viszonyoknak, különösen ott, ahol a piaristáknak a győri jezsuita cenzorokkal való surlódásait ismerteti. A telek-pör gondosan összegyűjtött aktái is tanulságosak, mert megvilágítják a vár régi helyrajzát.

Mint stílusza itt mutatkozik be legelőnyösebben. Színesen, fordulatos elevenséggel ír, ami kitünően illik a változatokban gazdag tárgyhoz. Tollára került egy-egy pletyka is, némelyiknek alapját az okmányokban is megtaláljuk.

Említettük, hogy a piaristák mennyit fáradoztak, hogy intézményüket minél inkább elterjesszék. Veszprémi tartózkodása alatt Kácsor is hajlódott ilyesmivel. Egyik elődjének, Bobrovniczky Lázárnak iratai között talált egy levelet, melyben Hegedics Mátyás kaproncai szenátor, mint néhai Igersics Gergely kaproncai plébános végrendeletének végrehajtója tudatta, hogy a megboldogult hagyományaiban a piaristákról is megemlékezett és van rá remény, hogy a város és magánosok hozzájárulásával Kaproncán iskolát nyithatnak.² Bobrovniczky betegeskedése és halála

¹ Az elégia, amellet, hogy rendkívül élesen jellemzi az akkori papság felfogását és türelmellenségét, sok becses életrajzi adatot tartalmaz. *Apologorum moralium libri VI. Elegiarum unicus. Tyrnaviae. 1747. 337—348. l.*

² 1749. dec. 12.

miatt a levél mindaddig válasz nélkül maradt, amíg Kácsor kezébe nem került. Kácsor, bár az ajánlat nem volt kielégítő, felkarolta az eszmét. Csakugyan érdemes dolgot cselekedett volna, ha be tudta volna juttatni rendjét Horvátországba. El kezdett levelezni a derék Igersics Mátyással, aki 1754. május 23-án beállított Veszprémbe, hogy elvigye Kaproncára az alkut megkötni. Elindultak a hosszú útra, de már Fokszabadin rossz ómen mutatkozott; kocsisuk éjszaka belecsett egy kúthba. Egész éjjel vesződtek, amíg ki tudták húzni. Kaproncán tárgyaltak a városi magisztrátussal, majd a zágrábi hatóságokkal, de nem bírtak dülőre jutni. Kácsor eredménytelen útjáról beszámolt rendfőnökének s ezzel az ügy végleg elaludt.

VIII.

Kácsor szentannai följegyzései. Koricsányi Márk.

Kácsor szentannai házfőnöksége idején (1760/61—1762/3) is folytatta történetírói munkásságát. A ház multját kezdettől fogva ismerte, mert 1749-ben, mikor Bibics Jakab az intézet megalapításáról tárgyalni kezdett, Nemcsényi titkára volt, sőt — mint említettük — 1751-ben rendfőnökével Szentannán is járt és megismerkedett a Bibics-családdal. Arra nézve, ami 1751. és 1760. közt történt, elég megbízható adatokat szerezhetett a ház irattárából és társai elbeszéléséből. Szentannai jegyzeteit (*Annales Domus S. Annensis Scholarum Piarum*) csak később (1768?) rendezgette össze és látta el bevezetéssel. A 130 ivoldalra terjedő kézirat igen értékes adatokat tartalmaz a Bibics- és a velük rokon családokra, az aradmegyei birtokviszonyokra, a ház első lakóira. Vannak benne olyan részletek is, melyeknek ott semmi helyük sem volna (tudósítások nevezetesebb hazai és külföldi eseményekről, ujságokból és röpiratokból lemásolva), de viszont nagyon hasznos dolgot művelt, mikor a Bibics-család jellemrajzát, a piaristákhoz való viszonyát megörökítette. Itt találjuk meg a legtehetségesebb piarista költőnek, Koricsányi Márknak rövid életrajzát és utolsó éveinek leírását is.

Koricsányi Márk 1707-ben született Egbellen (Nyitramegye). 1731-ben lépett a rendbe. Több helyen tanított, de inkább hitazonoknak alkalmazták. Költői tehetségével messze fölülmúlta verselő társait, de művei nagyjából kéziratos maradtak, mert nem vadászott mecénásokra. Mindössze egy terjedelmesebb

elégiája látott napvilágot Halápy Konstantin Apologusainak függelékében. Amint ezen elégiájában, úgy a társalgásban is önmagát szokta szatirizálni. Jóbarátai körében fölmelegedett, szellemes rögtönzéseivel, tréfáival még a komoly Bibics Jakabot is annyira fölvidította, hogy alig tudott tőle megválni. Napról-napra asztaluknál étkezett, ideje legnagyobb részét velük töltötte. Egy-két pohár ménesi ürmös rendszerint fölvilanyozta a különben mértékletes poétát. Feketekávé mellett már oly gyorsan szavalta hevenyészett rigmusait, hogy senki sem tudta azokat lejegyezni, arra azonban nem tudták rávenni, hogy ismétlje, amit eldeklamált, de kárpótlásul mindig rögtönzött valami újat.¹

1752-ben betegeskedni kezdett, de a jókedv nem hagyta el, úgy hogy senki sem sejtette, hogy olyan közel van a halálhoz. Az utolsó három hónapban éjjelenként bejárt a templomba és az Oltáriszentség előtt leborulva, órák hosszat keservesen sirt és buzgón imádkozott. Ezt csak Fontani Eduárd vette észre, de Koricsányi kérésére csak halála után mondta el társainak.

Március 7-én egész nap nyugtalanul járt-kelt, majd este bezárkózott. Éjjel szélütés érte s másnap halva lelték cellájában Asztalán egy epitaphiumot találtak, melyet élete utolsó napján írt. A vers így hangzik:

Fessa super fluctus qui tollat brachia non est,
Ultima naufragii fracta tabella mei;
Desperabo nihil, si nil speravero, vitam
Quisque mihi: mortem tollere nemo potest.
Sed morieris, ait livor; nil horreo mortem:
Totus et in media vivere morte sciam.²

Legutolsó versei közt egy másik siriratot is találtak:

Ille ego, sub modica quem caespes condit arena,
Ingenii vilis fabula facta mei.
Sum macer et longus: titulus meus iste sit unus,
Hic sit honos, haec laus, hoc decus omne meum.
Cur macer, inquiris? Nimirum praebita nunquam,
Dum vixi, ingenio sunt alimenta meo.
Musa mihi favit, nunquam Fortuna beavit;
Sed veluti dubio lusit acerba trocho.
Nil Patriae prater vitam ultra debeo; pro qua
Victima cum toto sanguine vita cadat.

¹ Biró, Connotationes, 14. l.

² Annales domus S. Annensis, 62. l.

At tibi sit melior requies post funera, quisquis,
 Manibus optata pace, Viator ais :
 Ecce coronatis, quem stare decebat in astris,
 Pauper in abiecta valle Poeta iacet.¹

Ez utolsó epigramma, mely oly erősen fejezi ki a költő hazaszeretetét, tulajdonképen válasz Pankl Ferenc szolnoki származású latin verselő epitaphiumára. Ez a magyar érzésből kivetközött versificator Bécsben élösködött és 1724-ben kiadott egy «*Laurus poetica*» című gyűjteményt. A maga idejében elég kapós olvasmány volt; versei szellemesek, de kiérzik belőlük a hazájától elrugaszkodott tányérnyaló gonoszsága. Pankl a következő sirirattal zárja be verseit:

*Huic jacet impositus tumbae longusque macerque
 Sit meus hic titulus, praetereaue nihil.
 Hungara me genuit Tellus, aluitque Vienna
 Altricem colui prae Genitrice tamen.
 Nil praeter vitam dedit invida Pannonis ora,
 Austria sed vitae congrua dona meae.
 At tibi, qui transis, non sit grave care Viator
 Dicere: Francisci molliter ossa cubent.*

Kácsor másutt is megemlékezik Koricsányiról, több helyen említi, hogy hányt-vetett életet élt, hogy nem igen tudták hasznát venni, sokat zaklatták, de hogy miben rejlett élete tragikuma, azt nem mondja meg. Költői tehetségét fölismerte, mikor a legkiválóbb latin poétának mondotta, mert a Halápy által kiadott elégiájában és kéziratban maradt verseiben csakugyan páratlan szenvedély és erő nyilatkozik meg, de alakját mégis homályban hagyta.

IX.

Kácsor privigyei iratai.

Kácsort az 1763. év őszén Privigyére helyezték a noviciusok magiszterének. Széleskörű ismeretei, műveltsége, nagy tapasztalatai kiválóan alkalmassá tették ezen fontos állásra. A két utolsó évtizedben viselt rendi hivatalai nem sok időt engedtek legkedvesebb foglalkozására, az írásra-olvasásra, történeti tanulmányaira, de most a noviciátus csendjében ismét kedves studiumainak élhetett.

A piarista iskolák tanulmányi rendszerének reformja, melyet

¹ Révai: Latina, 21. l. — Zimányi: Carmina, 264. l.

Nemcsényi, Bajtay és Cörver indítottak meg, élénk tevékenységre ösztökélte mindazokat, kik a növendékpapok nevelésével foglalkoztak.

1754-től kezdve új tantárgyak vonulnak be a noviciátus tanrendjébe. 1754/55-ben Porubszky Márton görög nyelvet tanít ettől kezdve a noviciusok neve mellett ezt a bejegyzést olvassuk: *studiosus linguae Graecae et arithmeticae*. 1757/58-ban ugyancsak Porubszky a görög mellett a földrajzot, kronológiát, történetet is tanítja, 1762/63-ban már ketten is tanítják a történetet (Szélessy Ráfael és Léday Jeromos). 1763/64-ben hárman foglalkoznak a noviciátusban, melyet egész kis tanárképzőnek tekinthetünk. Kácsor a rendi tárgyakat és a történetet, Uramcsik Tamás a zenét, Léday Jeromos az aritmetikát, földrajzot és görögöt, a másodéveseknél a humaniorákat és a humaniorák didaktikáját tanítja. Megjegyezzük, hogy a noviciusok tanárait minden más teher alól fölmentették, hogy kizárólag a növendékek képzésével foglalkozzanak.¹

Kácsor komoly pedagógiai tanulmányokba fogott, hogy noviciusait belevezethesse a nevelés és oktatás módszerébe. Áttanulmányozta a francia pedagógiai irodalom legjelesebb termékeit és az ezekből levont tanulságokat értékesítette neveléstudományi előadásában.²

Mint hogy több évig ő tanította a történetet is, készített több kompendiumot az egyetemes, a hazai és az egyháztörténet köréből.

Neki mint magiszternek, kötelessége volt a növendékeknek megmagyarázni a rend szabályait, megismertetni velük a rend szervezetét és történetét. Elhatározta, hogy megírja Kalazantinak, a testület kiváló tagjainak életrajzát, a szerzet keletkezésének s elterjedésének történetét növendékei és társai épülésére és okulására. Ilyen irányú művei a következők:

1. *Vita S. Josephi Calasanctii*. Kalazanti szent József életével már 1750-ben kezdett foglalkozni, ettől kezdve többször átírta és átdolgozta, úgy hogy a munkának több különböző terjedelmű értékű példánya van meg könyvtárainkban, részben az ő kezeírásában, részben tanítványai másolatában. Fölhasználta Kalazanti szentlé avatási pörének okmánytárát.³ Bartlicius Bernát rend-

¹ Familia domus Prividiensis. Privigyeyi k. r. levéltár.

² Takáts Sándor dr. részletesen ismerteti Benyák «Az ifjúság szabad nevelése» című kéziratát, mely Kácsor pedagógiai előadásait tartalmazza. Benyák Bernát és a magyar közoktatásügy, 75—81. l.

³ Romana canonizationis B. Jos. Calasantii informatio. Roma, 1741.

történeti krónikáját,¹ Mösch följegyzéseit.² Művét a stilus előkelősége és a szeretetteljes kegyelet melegsége jellemzi.

2. *Liber singularis de virtutibus et rebus praeclare gestis Venerabilium Patrum Ordinis Scholarum Piarum.* Ez Kalazanti és azon piaristák életrajzát tartalmazza, kik szentség hírében haltak meg. Több példányban és átdolgozásban ismeretes, legértékesebb a központi levéltár 244 lapra terjedő 4. r. kézírata, melyet 1773-ban fejezett be. Az előbbinél említett forrásokon kívül használta a venerabilisek Rómában kinyomatott jegyzékét³ és ennek 1719. évi német fordítását, a Madeyski⁴ és Passanti⁵ által kiadott konstitúciókat.

Azok közül, kiknek életrajzát itt közli, közelebbről érdekel bennünket Bogatka Kázmér, az első lengyel származású piarista, aki 1645-től kezdve Podolinban működött és ott is halt meg 1650-ben, továbbá Franco János a podolini ház első főnöke, Conti Onufriusz a német-lengyel provincia szervezője, Hauzenka Miklós a breznóbányai ház első lakója, a morva Sperat Tamás, aki 1676—1681. a magyar házakban működött és Kincel Istvánnal, valamint Zweier Farkassal együtt sok üldözést szenvedett a Thököly-pártiaktól. Megemlékezik Siwierkiewic Adalbertről is. Ez három évig (1680—1683.) kormányozta a lengyel rendtartományt, ahova 1691-ig a magyar házak is tartoztak. Ezeknek életrajzához a hazai forrásokból gyűjtötte az anyagot, mert a római katalógus csak életkorukat, halálozásuk évét, legkiválóbb erényeiket jelzi. Gondosan áttanulmányozta Mösch Lukács történeti jegyzeteit,⁶ Hanacius krónikáját,⁷ a breznóbányai ház évkönyveit, melynek legérdekesebb fejezetei Hauzenka Miklós és Bojár tollából erednek.⁸

¹ Annales Schol. Piar. Azelőtt nálunk is több példánya volt, most azonban csak a podolini ismeretes.

² Annales religionis. Privigyei k. r. levéltár.

³ Catalogus Venerabilium Dei Servorum Schol.'Piar. 1710.

⁴ Privilegia seu constitutiones religionem Cler. Reg. Schol. Piar. concernentes. Varsó, 1736.

⁵ Commentaria super constitutiones Ordinis Cler. Reg. Schol. Piar. Bécs, 1727.

⁶ Annales domus, Annales religionis, Viri illustres a Historia domus Prividiensis I. kötetében. Privigyei k. r. levéltár.

⁷ Annales P. Francisci Hanóczy (?) a S. Venceslao e S. P. Akkoriban Privigyén őrizték, most a budapesti kegyesrendi központi levéltárban van.

⁸ A breznóbányai ház történetét Hauzenka Miklós kezdte írni «Origo residentiae parochiae Briznensis Paup. M. D. Schol. Piar.» címen, de ez

A külföldiek életrajzát készen találta, legföljebb csak átszilizálta a maga izlése szerint, de ez utóbbiakét fáradságos munkával kellett összeállítania. Forrásai — Hanacius évkönyveit kivéve — eléggé megbízhatók és így minden különösebb kritika nélkül is hasznos munkát végzett, mikor biográfiai adataikat időrendbe foglalta. Másrészt helyes érzékre vall, hogy a sok közül épen ezeket választotta ki, mert a XVII. század tipikus alakjai, kiknek szereplésével csakugyan érdemes foglalkozni. Gyakran idézi forrásait, okmányokkal bizonyít. Lelkes hangon ír kiváló erényeikről, de nem költ csodákat.

Az idegenek naiv kegyelet sugallta életírásaitól nagyon elüt az a néhány vázlat, melyekben a Magyarországon szereplő rendtagok életpályáját rajzolta meg. Az előbbieket hagiografikus alkotások, az utóbbiak bár fogyatékos, de történeti dolgozatok.

3. *Virorum doctrina illustrium, qui in nostra Schol. Piar. prov. Hung. ab eiusdem initiis ad annum Dni 1774. extitere. Pars I.*

A generálisok gyakran ajánlgatták, hogy az egyes tartományok időnkint számoljanak be a tagok irodalmi munkásságáról. Ezt meg is szokták tenni és időnkint kimutatásokat terjesztettek be az egyetemes gyűlésre. A XVIII. században a külföldiekkel való érintkezés élénk volt, könyveiket elküldöztették az olaszoknak és osztrákoknak, viszont ezek is gyakran kedveskedtek hasonló ajándékkal. Többször terveztek egyetemes rendi bibliografiát is, de ezt csak Horányi valósította meg «*Scriptores Piarum Scholarum*» című művében. Horányi munkáját nagyon megkönnyítette Kácsor gyűjteménye, melyet sok helyen fölhasznált. Kácsor ezen bibliografiáját növendékeinek szánta, hogy megismerjék belőle a tudományos munkásságuk által kiváló tagok alkotásait s műveiket tanulmányozva, megerősödjenek a piarista szellemben és kedvet kapjanak az irodalmi tevékenységre. Mint legtöbb műve, úgy ez is csak rendi használatra készült, innét magyarázható a sok intimitás. Hangja közvetlen, szépen elmesélgeti noviciusainak, ki mit írt, miben vált ki, mivel szerzett dicsőséget rendjének. Egyébiránt némi kihagyással és pótlással bátran ki lehetett volna adni, sőt Horányi

csak 1678-ig terjed. Jelenleg a breznóbányai róm. kath. plébánia levéltárában őriztetik. Hauzenka s részben Hanacius följegyzéseit átvette és folytatta Bojár András az «*Originale Cler. Reg. M. D. S. P. Egressus et regressus ad L. R. Cittis Mont. Breznobanyensis parochiae administrationem*» című kötetben. Kegyesrendi központi levéltár.

munkája határozottan csak nyert volna, ha egyes életrajzokba többet vett volna át belőle.

Ennek is több példánya van meg könyvtárainkban, de valamennyi teljesen egyezik. Ötvenkét életrajzot tartalmaz, Opatowski Vencellel kezd és nem betűsorban, hanem a beöltözés rendjében haladva Mutz Sebestyénnel végzi. Minthogy Horányi mellett gyakran van rá szükség, közlöm a teljes névsort:

1. Opatowski Vencel. 2. Papcinski Szaniszló. 3. Hauzenka Miklós. 4. Siwierkiewicz Adalbert. 5. Frankovics Pál. 6. Kraus Mihály. 7. Krzyzkiewicz Ignác. 8. Rogala Zawadzki Ignác. 9. Joachimus a Nativitate Domini.¹ 10. Rogala Zawadzki Benedek. 11. Scholtz (Schultz?) Benedek. 12. Hanacius Ferenc. 13. Kelle-messy György. 14. Mösch Lukács. 15. Szawnicki Gábor. 16. Bojár András. 17. Bartlicius Bernát. 18. Günther Alfonz. 19. Sakl Ágoston Tamás. 20. Groll Adolf. 21. Schubarth Márton. 22. Braunhoffer Kelemen. 23. Cservenka Ignác. 24. Püttner Fülöp. 25. Kubránszky László. 26. Holtzhauser Károly. 27. Bohn Eusztách. 28. Szlavkovszky Benedek. 29. Zajkányi Lénárd. 30. Fábiani Kelemen. 31. Szolcsányi Imre. 32. Szokolóczy Vencel. 33. Tagányi Béla. 34. Holesinszky Ferenc. 35. Izold Valérián. 36. Erdöss István. 37. Desericzky Ince. 38. Fiala Jakab. 39. Pécsy Domonkos. 40. Halápy Konstantin. 41. Nemcsényi Adolf. 42. Szoróczy Vince. 43. Cörver Elek br. 44. Horváth Mihály. 45. Koricsányi (Koricsánszky) Márk. 46. Deményi (Damiani) László. 47. Porubszky Márton. 48. Bajtay Antal. 49. Hanghe Hiacint. 50. Cörver János br. 51. Tapolcsányi Gergely. 52. Mutz Sebestyén.

Az első tizenegy életrajzi adatait, a privigyei kéziratokon és a suffragiumokon kívül Choinacki Domonkos «Brevis collectio» című kivonatából merítette. A lengyel korszakból sok nyomtatványt talált, de nem tudta őket meghatározni, mert vagy névtelenül jelentek meg, vagy csak a szerzetesi név volt kitéve, a lengyel provincia varsói irattárához, ahol az anyakönyveket őrizték, nem férhetett hozzá. Egyébiránt sokat foglalkozott ezen korszakkal, Mösch és Berzeviczy gyűjteményéből Privigyén maradt nyomtatványokat, valamint a lengyel piaristáktól származó tankönyveket gondosan áttanulmányozta.² Papcinski Szaniszló

¹ Vezetéknevét nem tudjuk. Bielski nem említi, pedig bizonyára több teológiai munkáját ismerte, ellenben az Estreicher-féle «Bibliografia Polska» több művének címét közli.

² A XVII. században nálunk is használták a következő tankönyveket: Papcinski Szaniszló: Prodomus rhetoricus. Varsó 1665. — Kraus Mihá

életrajzát is azért vette föl, mert tankönyveivel még akkor is hatott, mikor már nem volt a rend tagja.¹

Bartlicius és Braunhoffer életrajzát is közli, mert ezek a német-magyar provincia főnökei voltak, azonkívül Bartlicius Annalesei, melyeket nálunk is ismertek, főforrásai a rend történetének és megvilágítják a podolini s privigyei ház első éveit. Az is érthető, hogy Günther Alfonzról, Sakl Ágostonról és Schubarth Mártonról is megemlékeznek, mert jóllehet ezek a német provincia tagjai voltak, műveik mégis hatottak a magyarországiakra. Günther szónoklattanát² a retorika tanárai sokáig használták. Sakl mennyiségtani dolgozatait,³ Schubarth költeményeit⁴ a mieink is buzgón olvasták. Az utóbbinak egész iskolája támadt latin verselőink körében. Nagyon értékes az a néhány lap, melyet Groll Adolf osztrák piaristának szentel, aki 1733-ban a győri püspöki székbe emelkedett. Groll kitűnő teológus volt, különösen a keleti nyelvek ismeretében jeleskedett. Tizenegy nyelven beszélt, magyarul is megtanult, de ebben Kácsor szerint nem emelkedett a középszerűsége fölül.

Minél inkább közeledik saját korához, annál részletesebben ír. Bár sok naiv és hihetetlen apróságot is beleszó elbeszélésébe, de ezek is jellemzők, mert látjuk, hogy milyen hírek keringtek róluk. Gróf Zinzendorff kancellár, fiának nevelőjét, Groll Adolfot, legtitkosabb terveibe is beavatta és ami a minisztertanácsban tárgyalásra került, előzetesen vele beszélte meg. Egy ízben III. Károly észrevette, hogy idegen tollakkal ékeskedik, hogy meglepő tájékozottságot árul el olyan kérdésben, amelyhez nem érthet. Zinzendorff a császár fölszólítására bevallotta, hogy őt Groll sugalmazza. Ilyen az is, hogy Csáky Imre gróf kalocsai érsek Szlavkovszkynak köszönhette a bibort. 1716-ban egy nagyszerű

Manuductio instit. rhet. Varsó, 1687. — Krzyzkiewicz Ignác: *Musa Attica.* Krakó, 1669. — Rogala Zawadzki Ignác: *Gemmae Latinae.* Varsó, 1688.

¹ Papcinski emlékezetét — bár sok kellemetlenséget okozott rendjének — Bielski Simon, a lengyel provincia bibliografusa is fönntartotta (*Vita et scripta quorundam e Congreg. Cler. Reg. Schol. Piar. in Prov. Polona professorum.* Varsó 1812. 210—211. l. Horányi (*Script. II.* 460. l.) ugyancsak megemlékezik róla Kácsor műve alapján.

² *Suada curiosa.* Bécs, 1712. — *Rhetorica ad mentem selectiorum auctorum concinnius explanata.* U. o. 1717.

³ *Metamorphosis geometrica.* Wildberg, 1690. — *Sylloge epist. mathematicae.* Prága, 1713.

⁴ *Astraea.* Brünn, 1697. — *Vertumnus vanitatis.* U. o. 1697. — *Barbiton quinguaginta chordarum.* Bécs, 1705.

versezetet íratott vele (*Domus Austriacae cunae*) Lipót főherceg születésének örömeire és ezt a maga neve alatt ajánlotta föl az uralkodónak. A poéma annyira megtetszett a királynak, hogy megszerezte neki a bibornoki méltóságot.

Társaival szemben elfogult. A többi szerzeteseket, különösen a ferencieket és jezsuitákat folytonosan csipkedi. A filozófiai és teológiai vitatkozásokon mindig a piaristák győznek, a többiek *cum pudore* távoznak. Kubránszky Lászlónak olyan híre van teológiai tudománya miatt, hogy midőn egy ízben meghívja vitatkozásra a nagyszombati jezsuitákat, a tételekre neve után odairja a teológiai doktori címet, csak azért, hogy kipróbálja, vajjon elismerik őt doktornak, jöllehet az egyetemi fokozatot nem szerezte meg. A jezsuiták elismerik nagy tekintélyét és a válaszban megadják neki a doktori címet, amivel elismerik, hogy tud annyit, mint az ő doktoraik. Hogy kimutassák, milyen komoly ellenfélnek tartják, két fogas teológust, Kazyt és Zdehárt küldik el a vitatkozásra.

Ha valami ünnepélyen vagy temetésen jezsuitán kívül piarista is szónokol, mindig a piarista ragadja el a pálmát. Desericzky 1736-ban Erdődy László Ádám gróf nyitrai püspök temetésén gyönyörű beszédet mond, mellyel hallgatóit sirásra indítja. A magyar szónok, Szegedy János jezsuita megirigylő hatást, melyet Desericzky beszéde keltett és már előre fogadkozik, hogy még jobban meg fogja rikatni a közönséget. Másnap, mikor reákerül a sor, fölmege a szószékre és szörnyű sirással, jajveszékléssel kezdi a beszédet, de a hallgatók sirás helyett kacagásba törnek ki és mondogatják egymásnak: «*Im ez a Jezsuita, látván, hogy mink nem sirunk, maga sirásra, amire nem volt oka, fakadott.*»

Annyira elrontotta a dolgot, hogy a következő napon, mikor a gyászünnepség véget ért, félig üres padok előtt perorált, csak a mágnások és főpapok mentek el meghallgatni. Az esetet Nyitrán még sokáig emlegették, ha egy ismeretlen szónok dicsőítő beszédét várták, a nép előre mondogatta: «*Im ez is majd sirásra fakad, hogy az hallgatóit arra vonyhassa.*»¹

A szent ferencrendiekkel az elsőség kérdése miatt szoktak összekapni, mert ezek a körmeneteken és temetéseken a diákok

¹ Desericzky latin beszéde 1736-ban jelent meg Pozsonyban. Szegedyé ugyanezen évben Nagyszombatban: *Aquila magnarum alarum. Nagy szárnyú saskeselyű stb.* Megvan a budapesti egyetemi és a temesvári k. r. könyvtárban. Érdekes példája a cikornyás szónoklatnak.

előtt akartak vonulni a maguk konfraternitásával, de a püspökök a fölmerült viszályokban a piarista ifjúságnak ítelték oda az elsőséget.¹

Kácsor a sorozatba olyanokat is bevett, akiktől nyomtatásban semmi sem jelent meg, hanem csak kéziratok maradtak utánuk, sőt olyanokat is, akiknek kézirateit sem ismerte, de a krónikákból olvasta róluk, hogy mint elüljárók intézkedéseikkel vagy mint teológiai, filozófiai lektorok tanításukkal mozdították elő a tudományt.

Egyik nagy hiánya, hogy a könyvcimeket nem közli pontosan, sokszor csak a könyv tartalmát jelzi. A privigyei könyvtár állományát Kácsor gyűjteményével összehasonlítva az tűnik ki, hogy szabatosan csak azon könyveket írja le, melyek kéznél voltak, a többi házak könyvtáraiban nem végzett kutatásokat. Alig volt ugyan piarista munka, melyet ne ismert volna, de soknak csak a tárgyára emlékezett. Ügylátszik a II. részben pótolni akarta a hiányokat, de ez sohasem készült el. Még így is megbecsülhetetlen értékű forrásmunka. Szlavkovszkyról alig tudnánk valamit az ő följegyzései nélkül, mert a legtöbb munkája névtelenül jelent meg vagy azon mecénás neve alatt, aki kinyomatta. Ő tőle tudjuk meg, hogy az «*Ars orandi*» című retorika szerzője Deményi László, a függelékül kinyomatott «*Szegedis*» pedig Fiala műve. Általában nélkülözhetetlen mindazoknak, kik kortársai életrajzával foglalkoznak, mert ha nem is ad mindenütt pontos könyvcimet, a mű tárgyát, megjelenése idejét legtöbbször megjelöli, úgy hogy nem nehéz az illető munkákat meghatározni.

Mint hogy ekkor már a rendfőnöki levéltár Pesten volt, nem férhetett hozzá az anyakönyvekhez (Rullae), ahová a tagok születési évét bejegyezték, sem az írott sematizmusokhoz, hanem a privigyei «*Admissio noviciorum*» című kézirat adataira és a nekrológokra volt utalva. Innét van, hogy rendszerint csak a belépés és a halálozás évét közli, az életkor és a rendben töltött idő föltüntetésével, amint ezt a nekrológokban találta.

Könyvészeti munkáiban Horányi 37 biográfiában használta föl Kácsor gyűjteményét, 15-öt azonban elhagyott, mert nem talált bennük könyvcimet vagy pedig a Kácsor által emlegetett kéziratoknak nem tulajdonított fontosságot. A hiányokat lehetőleg kipótolta, az illetők nacionaléját az anyakönyvekből kiírta. Desericzky, Cörver Elek, Bajtay életrajzát kibővítette és sok új

¹ Hist. dom. Wesprim. 115. l. Virorum doct. illustr. p. I. 79. 1

biografiát vett föl. Azon lengyelek irodalmi munkásságát, kik hazánkban is működtek, Pomorzskant Atanáz 1794-ben Varsóban kiadott jegyzékéből igyekezett teljesebben felsorolni.

4. *Historia de ortu et progressu provinciae Hungariae Schol. Piar. ab anno 1666. ad annum 1721.*

A 413. lapra terjedő kézirat felöleli a rend történetét 1631-től 1738-ig, tehát többet ad, mint amennyit a címben jelez. Röviden elmondja a német provincia keletkezését és végigvezeti annak történetét 1748-ig, amikor a cseh házak elváltak és külön tartomány alakult ki belőlük. Itt egy nevezetes dolgot említ, melyről csak az ő közléséből tudunk. Elmondja, hogy Hueber Antal az osztrák provincia első főnöke szerette volna az osztrák házakat egyesíteni a magyar tartománnyal. Igyekezését a bécsi érsek is támogatta. A terv Nemcsényinek is tetszett, mert azt remélte, hogy ekként az udvarhoz közelebb férközhetnek, a tagokat a bécsi egyetemen magasabb kiképzésben részesíthetik, de mikor azt látta, hogy az osztrákok maguknak követelik a hegemoniát és az egésznek csak az a célja, hogy a magyar szellemű provinciát elosztrákosítsák, megszüntette a tárgyalást. Ezen részben 24 rendfőnök kormányzatát ismerteti. Közülük több bennünket is érdekel, mert a podolini kollégium 1642-től 1662-ig a német (osztrák)-lengyel provincia kötelékébe tartozott, majd 1695-től 1721-ig a magyar viceprovincia a német provincia főhatósága alatt állott.

A II. részben — áttér a lengyel provincia történetére. A magyarok útja 1692-ben vált el a lengyelektől, amikor a generális a privigyei, breznóbányai, szentgyörgyi és nyitrai házakat Möschi Lukács gen. komisszárius igazgatására bizta. Ettől kezdve a kapcsolat megszakadt, főnökeik s követeik néha a magyarokkal együtt utaztak a római egyetemes gyűlésre, olykor ellátogattak a magyar házakba, de ezen érintkezésben több volt az udvariasság, mint az őszinteség. A lengyelek nem jó szemmel nézték szomszédaikat. Nagyon jól tudták, hogy előbb-utóbb az elzálogosított szepesi városokkal együtt a podolini kollégium is visszakerül az anyaországhoz és elveszítik egyik legrégebb házukat, ahova annyi tradíció fűződik. Bár tartományuk a XVIII. század első felében bámulatos lendületnek indult, úgy hogy ha hatalomban és gazdagságban nem is multák föl a jezsuitákat, népszerűségben megelőzték őket¹ és annyi intézetük

¹ V. ö. Sarg Adolf, Die Piaristenschulen im ehemaligen Polen. Zielenzieg, 1864.

alakult, hogy alig bírták ellátni, mégis megérezték volna a podolini hiányát, mert innét kapták a német származású tagokat, akikre iskoláikban nagy szükségük volt.

Az 1662. és 1692. közé eső korszakról, amikor házainkat a lengyel rendfőnökök igazgatták, a magyar házak krónikáin kívül csak néhány, kinevezéseket és leiratokat tartalmazó fasciculus nyújtott némi fölvilágosítást. Kácsor szeretett volna elmenni Podolinba, hogy a ház gazdag levéltárát tanulmányozza. Hallotta, hogy ott őrzik Kalazanti több levelét, Kraus Mihály rendtörténeti kéziratát, a szepesi piarista misszionáriusokra vonatkozó okmányokat, a lengyel királyok kiváltságleveleit Hanacius krónikájában azt olvasta, hogy a podolini könyvtárban helyezte el azon nagy protokollumát, mely a főpapokkal és a Thököly-korszakban vitézkedő császári tábornokokkal folytatott levelezését tartalmazta.¹ 1769-ben írt podolini kollégájának, Choinacki Domonkos magiszternek és megkérte, hogy állítson össze számára a levéltár forrásaiból egy kompendiumot, mely a magyar-lengyel viszonyt megvilágítja. Azt hitte, hogy Choinacki elfoglaltságára hivatkozva, kitér a kérelem elől és a szünetre meghívja, hogy kutasson kedve szerint, de csalatkozott, mert Choinacki négy hónapi hallgatás után egy 50 ivoldalas dolgozattal lepte meg, melyben tömör rövideggel foglalta össze a provincia történetét (1642–1693).² Az ügyesen és nem közönséges történeti érzékkel megírt munkának jó hasznát vette, mert Choinacki a magyar házak keletkezését és a lengyel központhoz való viszonyát részletesen tárgyalja. Kisérő levelében megjegyzi, hogy viszálykodásaikról már higgadtan s tárgyilagosan lehet ítélni, de a történeti hűség kedvéért ezekről is megemlékezik.³

Kraus krónikáját vette alapul, de más, ma már ismeretlen forrásokat is használt. Kraus sokszor a mulékony impresszió

¹ Nincs meg, sőt már a XVIII. század elejéről származó könyvtári és levéltári jegyzékek sem említik.

² *Brevis collectio de introductis Scholis Piis in Poloniam et earum incremento tam in hoc quam in inclyto Hungariae Regno.* Kegyesrendi központi levéltár.

³ «Si quid forte durum in factis nostrorum reperitur, veritas adnotari fecit, quae est dos praecipua historiae. Utique omitti aliqua, vel corrigi possunt, si aspera videbuntur et certiora ad manum fuerint monumenta. Ego ipse omisi, quae invidiam vel speciem adulationis continent. Homines sumus, aequae de nobis, ac de aliis bona et mala legi possunt.» 1769. aug. 18. Podolinban k. lev. Kegyesrendi központi levéltár.

és az egyéni elfogultság hatása alatt készült naplójegyzeteiből írta nagy munkáját,¹ ellenséges indulattal figyelte a magyarországiak elszakadási törekvéseit.

Choinacki nyugodtan, tárgyilagosan beszéli az eseményeket, de ez az objektivitás semmi hatást sem gyakorol Kácsorra. Minduntalan hadakozik a lengyelek ellen, a magyarok elégtelenségét és elszakadási kísérleteit morális okokra akarja visszavezetni. A magyarok azért nem tudtak volna megbarátkozni a lengyel uralommal, mert ezek nagyon vadak, erőszakosak voltak, a szerzetesi fegyelemmel keveset törődtek. A sok visszavonást és zavart, mely a XVII. században a rend munkásságát megbénította, más okoknak kell tulajdonítanunk. A szerzet, bár kevés tagja volt, sajátságos vegyülékét mutatta a legkülönbözőbb fajoknak és nemzetiségeknek. A lengyel mellett találunk szepesi németet, tótot, morvát, csehet, magyart. Eleinte még néhány olasz is volt köztük. Bár a szerzetesi szegénység kizárta a személyes birtoklást és a közös életre utalta a tagokat, nem tűnethette el teljesen azt a különbséget, melyet a származás és az eltérő vagyoni viszonyok közt való nevelkedés támasztott. Ehhez járult a nemzetiségek torzsalkodása, a politikai ellentét, aminek okvetlenül az elszakadásra kellett vezetnie.

Míg a II. részben, melynek anyagát nagyobb részben Choinackitól kapta, inkább csak a szereplő személyek megítélésében tanúsít bár nem épen szerencsés önállóságot, addig a magyar vice-provinciáról szóló szakasz kizárólag saját kutatásain alapszik. Emelkedett hangú bevezetésben fejezi ki csodálatát a nagy elődök iránt. Kicsiny kezdetből nevelték nagyra a rendet törhetetlen akarattal, fáradhatatlan munkássággal. Fölismeri Möschi jelentőségét, jellemének nagyságát, szervező talentumát, pedagógiai intézkedései fontosságát. Hivatkozik rendeleteire, gyakran elég szerencsésen idéz belőlük. Fiatal korában sokat hallott róla. Azt beszéltek, hogy Buda visszafoglalásában nagy része volt, mert az ostromló sereget az ő tervei szerint helyezték el. Annyi bizonyos, hogy Möschi komolyan foglalkozott a hadmérnöki tanulmányokkal és szíves örömet teljesítette Pálffy Károly gróf kívánságát, aki a budai táborba hívta tábori káplánjának. Junius 25-én eluta-

¹ *Historia provinciae Poloniae ab anno 1642-o ad annum 1686-um.* Podolini k. r. levéltár. A 735 ivoldatra terjedő kéziratnak, mint Choinacki egyik bejegyzéséből kitűnik, a varsói provinciális levéltárban egy teljesebb példánya is volt, mely még néhány évvel tovább vezette a lengyel tartományok történetét.

zott Budára és csak október 1-én tért vissza.¹ Az ostrom alatt bizonyára nem hagyta parlagon heverni elméleti ismereteit és bizonyára részt vett az ott folyó mérnöki munkálatokban, de az túlzás, amit Kácsor itt is, meg a «*Viri illustres*» című munkájában is emleget, hogy!... «*demonstravit, quanta ipse foret eruditionis in Architectonica militari, nam iuxta ejusdem delineationem castra Caesarea dislocata sunt et Buda felicissime expugnata.*»² Horányi már egy kissé óvatosabb: «*Multum sua in castris metandis peritia insigni ad Budae faustam, expugnationem contulit.*»³

Mösch a privigyei krónikában az 1686. év eseményei közt egy szóval sem említi meg budai szereplését, jóllehet magáról az ostromról közöl néhány adatot, ellenben azt följegyzi, hogy ezen évben Hancsuk János halála alkalmából valami gyásziratot nyomatott ki. Pálffy mindenesetre nagyra becsülte hadmérnöki tudományát, melyet budai tapasztalatai jelentékenyen gyarapíthattak, mert októberben fiai mellé vette, hogy őket a matézisben, filozófiában, de főként az *architectonica militaris*-ban oktassa.⁴

Mösch 1700-ban kibujdosott Nikolsburgba, ahol a következő évben meghalt. Távozásának okát Kácsor először abban kereste, hogy a viceprovinciában még többen voltak, akik a lengyelekhez szítottak és nagyon gyűlöltek őt a magyar házak elkülönítése miatt.⁵ Később rájött, hogy tulajdonképen Bojár András üldözte ki.⁶ Két ilyen erős egyéniség nem fért meg a kis

¹ «Anno 1686. 25. Junii discessit ex hac domo ad castra Caesareana sub Budam ab Ecllmo Dno nro Fundatore eo evocatus et expetitus P. Lucas a S. Edmundo... 1. Octobris venit in hanc domum Buda ex castris, post felicem huius fortalitii occupationem per assaultum P. Lucas a S. Edmundo.» Mösch jegyzetei a «*Familiae dom. Prividiensis*» című kéziratban.

² *Hist. de ortu et progressu prov.* 63. l. — *Virorum doctrina. illustrium* p. I. 23. l.

³ *Scriptores Piarum Scholarum* II. 348. l.

⁴ Kácsor, mint az epizódok nagy kedvelője, elmondja Ramocsaházy Endre csodálatos történetét is. Ez hatolt volna föl legelőször a vár falára. de a törökök elfogták s fölakasztották. Ott függött mindaddig, míg társai, akik elszégyellék magukat, hogy nem ők voltak az elsők, be nem rontottak a várba és azt elfoglalták, Ramocsaháztyt a fáról levették és fölélesztették! A fa törzsét 1749. május havában Kácsor is látta, sőt meg is tapogatta. V. ö. Némethy Lajos, kik voltak elsők Budavárában. «*Századok*» 381. l. — Károlyi Árpád, Buda és Pest visszafoglalása 1686-ban. 486. l.

⁵ *Virorum doctrina illustrium* p. I. 24. l.

⁶ *Hist. de ortu et progressu* 100. l.

testületben. Kácsor még az öregektől hallhatta, hogy 1700. december 17-én, mielőtt fölszallt a kocsira, a privigyei ház kapuja előtt megállott, leverte saruiról a port és keserűen így szólt: «*Vale ingrata patria, cuius nec pulveres mecum accipere volo*».¹

Kácsor szereti a véletlennek tulajdonítani azt is, ami előre megfontolt terv szerint történt. Elmondja, hogy Majthényi Domonkos piarista 1714-ben Pozsonyba ment, hogy néhány ismerősét üdvözölje, akik az országgyűlés miatt tartózkodtak ott. Amint az utcán sétálgatott, Volkra Ottó veszprémi püspök kitekintve szállása ablakán, észrevette és megállította őt. Megkérdezte, hogy vajjon a provincia megbizásából jött-e s nincs-e valami kérni valója az országgyűléstől. Majthényi azt felelte, hogy csak ismerősei kedvéért jött. A püspök leültette és iratott vele egy instanciát az országgyűléshez, melyben a rend honosítását kérelmezi. A kérvényt ő terjesztette elő a diétán és ki is vitte a rend bekebelezését. (1715. 102. §.)² Majthényit épen azért küldték a pozsonyi diétára, mert sok rokona és ismerőse volt az országgyűlés tagjai között s azt hitték, hogy ezek segítségével könnyebben kieszközölheti a várva-várt honosítást, melyet már az 1681. évi soproni országgyűlésen is szorgalmaztak. Folyamatosan már volt is tapasztalata, mert 1705-ben a szécsényi országgyűlésen Bojár Andrásnak ő volt a kalauza.

A IV. részben az 1721-ben önállósított magyar provincia főnökeinek kormányzatát írja le 1738-ig. A munka itt már élvezhetetlen a sok kitérés miatt. Évről-évre elmondja, kik léptek be a rendbe és elmeséli egész élettörténetüket. Azt már a III. szakaszban is megteszi, de ott még rövidebben végez alakjaival, mert kevesebbet tud róluk, ellenben minél közelebb jut saját korához, annál inkább részletez. Elővette az «*Admissio noviciorum*» című privigyei jegyzéket és valamennyinek, akit ott öltöztettek be, elmondta az életrajzát. A sok érdekes és a kort jellemző adat közt persze sok a megbizhatatlan mendedonda is. A jól indult mű a végén egészen ellaposodik. Úgy látszik, később maga is észrevette, hogy rossz útra tévedt, újra kezdte, javitgatni akarta, de tulajdonképpen nem tett egyebet, mint még jobban telezsúfolta oda nem illő életrajzi adatokkal. Helyenkint akadunk egy-egy jó részletre is, vannak benne ügyes statisztikai összeállítások, melyek megvilágítják a rend állapotát

¹ Hist. de ortu et progressu 100. l.

² U. o. 299—300. l.

az egyes korszakokban, néha jól választja ki a káptalani határozatokból és rendeletekből azt, ami a fejlődés megértésére szükséges, de egészben véve a személyi adatok tömege agyonnyomja az egyébként értékes s fáradságos munkával készült dolgozatot.

5. *Initia Scholarum Piarum Provinciae Polonicae et Germanicae atque Hungariae.* A rend történetét mondja el 1721-ig. Jobb dolgozatainak egyike kitérés nélkül halad, röviden, de világosan, áttekinthetően mondja el az eseményeket.

6. Följegyzések a *Historia dom. Prividiensis* II. kötetében (95—142. l.) 1760-tól 1769-ig Kácsor vezette a ház történetét. Jegyzetei nem oly érdekesek, mint a veszprémiek. Sok köztörténeti eseményt beleszó az elbeszélésbe, de ezek mind ismeretesek. Áltatában magáról a házról keveset ír, ellenben sokat bajlódik a jezsuitákkal, akiknek Portugalliából való kiűzetésük nagy feltűnést keltett.

VIII.

Kácsor kecskeméti krónikája.¹

Kácsor megírta hét évig (1775/6—1781/82.) tartó kecskeméti rektorsága történetét is pontos, naplószerű följegyzések alakjában. Itt már nem foglalkozik országos dolgokkal, csak a ház belső életét írja le és azt a kicsiny, de barátságos kört, amelyben ő és társai éltek. A háznak nagy gazdasága volt, ennek gondjai Kácsor vállaira neheztedek. Hűségesen beszámol a termésről, elemi csapásokról, károkról. Minthogy Kecskemét beleesett az egyik alföldi főútvonalba, hívott és hivatlan vendégben nem volt hiány. A vendéget szívesen látta, napokig szórakoztatta. Vidám és fáradhatatlan társalgó volt, viszont minden ujság érdekelte. Úgy látszik, itt a protestánsokkal is jobb viszonyban voltak, mint másutt. Sárközy János református egyházkerületi gondnok nagyon szerette őket. 1776-ban, mikor harangjaikat megszentelték, küldött nekik ajándékba egy aranyat, bort, élelmiszert egy rimes latin vers kíséretébe, melyben örömet fejezte ki, hogy a három harang a Szentháromság dicsőségét hirdeti.

¹ *Historia septennalis rectoratus Kecskemethiensis P. Christiani Kácsor a S. Emerico.* Kegyesrendi központi levéltár.

IX.

Utolsó évei. Halála.

1782/83-ban Pesten találjuk, ahol mint rendi kormánysegéd és levéltárnok még két évig szolgált a szerzetet. 1784-ben írta legjobb munkáját «*Annales provinciae Hungaricae Scholarum Piarum ab anno 1666-o ad annum 1784-um*» cím alatt. Mint levéltárnok már hozzájutott a szükséges adatokhoz, melyeket lelkiismeretesen áttanulmányozott, hogy előbbi dolgozatai hiányait kiegészítse. Itt már megbízható pontossággal adja elő az egyes évek történetét, különös gondot fordít a tanügyre, mindennütt hivatkozik a királyi s generálisi s rendfőnöki rendeletekre, évről-évre elmondja, hogy kik tanítottak felsőbb tudományokat, ezen tanfolyamokat kik hallgatták, kik voltak nevelők, táborig vagy udvari papok. Tüzetesen foglalkozik Mária Terézia és II. József tanügyi és vallási intézkedéseivel, melyek a rend életében is mély barázdákat hasítottak. Rendeleteik számát is közli, hogy a kutatót útbaigazítsa.

Rendezgette a levéltárat, sok anonim irat szerzőjét megállapította, a homályos mozzanatokot jegyzeteivel igyekezett megvilágítani. 1785. őszétől kezdve 1792. augusztus 28-án bekövetkezett haláláig csendes nyugalomban éledegelt, élete utolsó két évében már ő volt rendjének legidősebb tagja, kit társai olyan tisztelettel és szeretettel vették körül, amelyet nemes munkában eltöltött életével méltán kiérdemelt. Utolsó éveiben is dolgozott. Előszedte medgyesi, nagykárolyi, veszprémi, kecskeméti jegyzeteit, lemásoltatta, bővítette, de emlékezete gyengülni kezdett, már csak homályosan látta a letűnt idők eseményeit. Belekezdett Hanacius életrajzába is, de ezt sem fejezhette be.¹

«*Descriptio L. et R. Civitatis Pesthinensis*» című dolgozatában, mely ugyancsak csonkán maradt, több történeti és földrajzi író munkáját kivonatoltatta. Csekély értékű kompiláció ép úgy, mint a Dunáról írott értekezése.² Toldalékul összeállította a pesti piarista kollégium történetét az alapítás évétől 1760-ig, hogy a *Hist. domus* hézagait némileg pótolja.

¹ *Biographia P. Francisci Hanóczy e S. P. Kegyesrendi központi levéltár.*

² *Danubii descriptio* — Pirken Zsigmond 1684-ben Nürnbergben kiadott német munkája után

Utolsó éveit zavartalan csendben élte le. A ház eskütéri szárnyában lakott, azon hely szomszédságában, ahol született, ahol mint gyermek űzte vidám játékait. Bár egész életében mindig tanult és olvasott és nem maradt el kortársaitól, sőt mint magiszter arra törekedett, hogy növendékei az élet modern követelményeinek megfeleljenek, öregségében — talán azért, mert sokat tünődött gyermekkorá kedves emlékein — sokkal szebbnek, jobbnak látta az elmúlt korszakot, annak konzervatív iskolai s nevelési rendszerét, sajnálkozva szemlélte a latin tanítás hanyatlását, az iskolai drámák, deklamációk alkonyát.

Kácsor istenadta szép tehetségét kitartó munkával sok irányban fejlesztette. Mint tanár páratlan közlő képességével, szelidségével tűnt ki. Űgyesen verselt, iskolai drámáival becsületet, hirt szerzett iskolájának. Üres óráiban folyton olvasott, írt, kivonatolt a maga gyönyörűségére, tanítványai okulására. Alig van piarista könyvtár, melyben ne volna valami kézírata. Történeti dolgozatait nem a fölfogás ereje, logikája teszi értékessé, hanem az adatok bősége, melyek a XVIII. század szerzetes-papi társadalmát sok oldalról megvilágítják. Mint e város szülötte, iskolánk egykori kiváló növendéke, derék tanára, mint lelkes krónikása azon intézménynek, mely intézetünket már közel két évszázadon keresztül fönntartja, megérdemli, hogy e helyen felelevenítsük nemes emlékezetét.

Dr. Friedreich Endre.

ÉRTESITÉS AZ ISKOLÁRÓL.

I.

A TANÁRTESTÜLET

Sorszám	A tanár neve		Tárgyak, melyeket tanított	Osztályok, melyekben tanított	Heti óráinak száma	Tanári éveinek száma	Egyéb elfoglaltsága
1	<i>Dr. Bartha György</i>	Kegyes-tanítói rendi áldozópapok	Magyar ny. Latin ny. Gör.-p.-irod.	I. A., III. B. I. A. VI.	18	10	Az I. A. osztály főnöke
2	<i>Bartos József ...</i>		Történelem	VII.	3	36	Igazgató
3	<i>Dr. Friedreich Endre</i>		Vallástan Latin ny. Görög ny. Gör.-p.-irod.	III. B. VIII. VI., VIII. V.	18	10	A VIII. osztály főnöke, a filológiai szertár öre
4	<i>Gombos Antal ...</i>		Német ny. Latin ny. Szépirás	III. A., B., VIII. III. B. I. A.	18	9	A III. B. oszt. főnöke
5	<i>Habina János ...</i>	Világiak	Rajzoló geometria	I. A.	3	31	—
6	<i>Heuberger Rezső...</i>		Testgyakorlás	I—VIII.	24	12	A tornaszerek öre
7	<i>Huszka József ...</i>		Rajzoló geometria Görögpótló rajz	II. A., B., III. A., IV. A., B. V—VIII.	20	31	A rajzszertár öre
8	<i>Hollósy Béla ...</i>	Kegyes-tanítói rendi áldozópapok	Magyar ny. Latin ny. Történelem	II. A., IV. A. IV. A. III. B.	18	11	A IV. A. oszt. főnöke
9	<i>Dr. Kornis Gyula</i>		Vallástan Magyar ny. Latin ny. Bölcsélet	I. B., II. A. II. B. II. B. VIII.	18	2	A II. B. osztály főnöke, a tanári könyvtár öre, hitelemző
10	<i>Körösi Albin ...</i>		Természetr. Földrajz Német ny.	I. A., B., II. A., B. II. A., B. IV. B.	17	26	A természetrajzi szertár öre
11	<i>Dr. Maywald József</i>		Latin ny. Görög ny.	V. V., VII.	16	40	Az V. osztály főnöke
12	<i>Mátrai János ...</i>		Hittan Magyar ny. Latin ny. Gör.-p.-irod. Szépirás	III. A., IV. A. VI. VI. VII. II. A., B.	17	8	A VI. oszt. főnöke, hitszónok, a Gyakorló isk. vezetője

Sorszám	A tanár neve		Tárgyak, melyeket tanított	Osztályok, melyekben tanított	Heti óráknak száma	Tanári éveinek száma	Egyéb elfoglaltsága
13	<i>Dr. Miskolczy István</i>	K.-t.-r. áldozópapok	Latin Történelem	II. A. III. A., IV. A., VI., VIII.	18	6	A II. A. osztály főnöke, a történelmi, földrajzi szertár és az éremgyűjtemény őre
14	<i>Nagy József ...</i>		Földrajz Mennyiségt.	I. A., III. B. I. A., II. B., III. B., V.	19	4	—
15	<i>Dr. Ormándy Miklós</i>		Földrajz Természetr. Szépirás	I. B. IV. A., IV. B., V., VI. I. B.	16	38	—
16	<i>Pap Nándor ...</i>	Világi	Rajzoló geometria	I. B., III. B.	5	3	—
17	<i>Dr. Pozsgai Rezső</i>	Kegyes-tanítókrendi áldozópapok	Hittan Magyar ny. Latin ny. Történelem	II. B. I. B. I. B. IV. B., V.	19	1	Az I. B. osztály főnöke
18	<i>Dr. Prónai Antal</i>		Hittan Magyar ny. Latin ny. Gör.-p.-irod.	IV. B. IV. B., VIII. IV. B. VIII.	17	14	A IV. B. oszt. főnöke
19	<i>Dr. Schütz Antal</i>		Hittan	V., VI., VII., VIII.	8	5	Főgimn. hit-szónok
20	<i>Dr. Suták József...</i>		Számтан Mennyiségt. Természett.	I. B., III. A. IV. A., VI. VIII.	18	19	Az ifjúsági könyvtár őre
21	<i>Dr. Vincze József</i>		Vallástan Magyar ny. Latin ny.	I. A. III. A., V., VII. III. A.	18	12	A III. A. osztály főnöke, értekezlet-i jegyző, tandíjkezelő
22	<i>Dr. Vörös Cyrill...</i>		Földrajz Mennyiségt. Természett.	III. A. II. A., IV. B., VII., VIII. VII.	18	17	A természettani szertár őre
23	<i>Wagner Antal... ..</i>		Német ny. Latin ny.	IV. A., V., VI., VII. VII.	17	22	A VII. osztály főnöke

A rendkívüli tárgyak tanárai :

1. *Körösi Albin*, k.-t.-r., tanítja a francia nyelvet.
2. *Dr. Maywald József*, k.-t.-r., tanítja a gyorsírást.
3. *Dr. Pákozdy Károly*, világi, iskolaorvos, tanítja az egészségtant.
4. *Györkös Rezső*, világi, tanítja a műéneket.

II.

AZ ISKOLAÉV TÖRTÉNETE.

1. Tanári testületünk több tagja a főtiszt. Rendkormány intézkedése folytán az iskolaév elején működési helyet cserélt. KOVÁTS ANTAL Nagykanizsára, BÁN JÓZSEF Liptó-Rózsahegyre, MADARÁSZ PÁL és PALÁSTI GYULA Vácra helyeztettek át. Helyökbe jöttek: dr. BARTHA GYÖRGY és dr. FRIEDREICH ENDRE Vácról, HOL-LÓSY BÉLA Rózsahegyről, dr. POZSGAI REZSŐ a kolozsvári rendi papnevelő és tanárképző intézetből.

2. **Az iskolaév lefolyása.** Augusztus 29-én tartotta meg a tanárkar alakuló gyűlését, 31-én a javító és pótló vizsgálatokat. Szeptember 1., 2., 3. napjain az utólagos fölvételek az igazgatónál és a beiratások az osztályfőnököknél folytak le. 4. és 5-én a magánvizsgálatok, 6-án az ünnepélyes Veni Sancte, 7-én a törvényeknek osztályokként való fölolvasásával voltak sorrendben. Szeptember 9-től június 29-ig, a hálaadó istentiszteletig, megszakítás nélkül folytak az előadások. A fővárost érő járványos és zord időjárás okozta kevésbé súlyos betegségek helyenkint érzékenyen sujtották intézetünk ifjúságát, még gyászt is borított reánk két tanulónk, TETMAYER GÉZA VI. és CZIKA BÉLA I. B/ ifjú életének kioltásával. Jóllehet az intézetet nem kellett egy napra sem hivatalosan bezáratni, mégis csak az állandóan enyhébb időjárással szüntek meg a tömeges hiányzások.

3. **Vallási és fegyelmi ügy.** Az intézet jellegéhez és régi szokásához híven, ősszel a zordabb idő beálltáig és a tavaszi napok beköszöntésétől kezdve naponként hallgatott szentmisét. Télen csupán az ünnepi és vasárnapi istentiszteletekre jöttek össze. Az egész iskolaév folyamán hallgattak szent beszédek, elvégezték a husvéti szent gyakorlatokat, valamennyien több ízben járultak a töredelem szentségéhez s a megfelelő koruk fölvették a bérmálás szentségét. Résztvettek az egyházi

körmeneteken s a hittanárok tanácsával és engedélyével az intézeten kívül álló ifjúsági kongregációkba is eljártak.

A VIII. osztály tanulóinak hittanvizsgálatát május hó 3., az I—VII. osztályúakét június 4., 5. napjain tartottuk meg BAKÁCS JÁNOS belvárosi plébános, érseki biztos úr elnöklésével.

Másvallású tanulók illetékes egyházi hatóságuk kijelölése szerint saját hittanáraiknál nyertek oktatást és résztvettek istentiszteleteiken.

Fegyelmi intézkedésekben a Középiskolai Rendtartás és az intézet Fegyelmi szabályai szerint jártunk el. Komolyabb fegyelemsértés az év folyamán nem fordult elő.

4. Látogatás. DR. ERŐDI BÉLA udvari tanácsos, tankerületi kir. főigazgató úr több ízben szerencsétlenül látogatásával intézetünket. Március 1-én tartotta meg látogatási értekezletét, melyen tanulságos fejtegetéseivel több módszeres kérdést világosított meg s a tanítás eredménye fölött meglegedését fejezte ki. MAGYAR GÁBOR úr, a kegyes-tanítórend főnöke szintén több ízben tisztelte meg intézetünket látogatásával s jelen volt a vizsgálatokon és ifjúsági ünnepélyeken is. Az érettségi szóbeli vizsgálaton (június 3—8.) dr. ERŐDI BÉLA kir. főigazgató úr elnökölt.

5. Egészségügy. DR. PÁKOZDY KÁROLY iskola-orvos és az egészségtan tanára a szemvizsgálatok alkalmával trachomás esetet nem talált. A VII. és VIII. osztály tanulói kivétel nélkül hallgatták az egészségtani előadásokat és jó eredménnyel vizsgáltak. A VIII. osztály tanulói meglátogatták a mentőegyesület helyiségeit, ahol a rögtönös életveszedelmek elhárításának módjaival gyakorlatilag is megismerkedtek. Részesültek ezenkívül az alkoholelleses mozgalomról szóló fölvilágosító előadásokban.

Május havában az intézetnek összes újra nem oltott tanulói részesültek újraoltásban.

Ifjúságunk különböző testedző sportágakat is művelt.

6. Ünnepélyek. Ifjúságunk több ízben nyilvános és iskolai ünnepségek keretében is ápolta a vallási és nemzeti életünkkel összefüggő nemesebb érzelmeket. Itt csak a vallási ünnepélyeket említjük.

Kalaz. Szent Józsefnek, a tanuló ifjúság pártfogójának ünnepésekor MÁTRAI JÁNOS tanár mondott nagyhatású egyházi beszédet.

7. Zászlószentelés. Az intézet régi egyházi zászlai idők folytán annyira megrongálódtak, hogy újjal való pótlásuk vált szükségessé. A Kalaz. Szent József és Szent Imre herceg remek himzésű képeivel és az intézet címerével diszitett kék selyem-

zászló, az ifjúsági énekiskola pénztárából fedezett 1373 K 32 fill. költségen 1908. júliusában végleg elkészült. Ünnepeles megáldása 1909. április 18-án, fehérvasárnap ment végbe dr. SCHÜTZ ANTAL hittanár vallásos és hazafias buzdító beszéde kíséretében.

8. Tanulmányi kirándulás. A VI. osztály tanulói megtekintették a *Láng-féle* gépgyárat MÁTRAI JÁNOS osztályfőnök vezetése mellett. Tanulóink szakszerű magyarázatot nyertek az ércolvasztásról, vasöntésről, géprészekről és a gyár hatalmas gépeinek működéséről.

Dr. PRÓNAI ANTAL tanár vezetésével a IV. B/ oszt. tanulói a Stephaneum nyomdai berendezését tekintették meg.

Május 15—24 között intézetünk 28 tanulója dr. MISKOLCZY ISTVÁN és dr. KORNIS GYULA tanárok vezetése alatt hosszabb tanulmányutat tett, amelyről KLEINER JENŐ, VII. oszt. tanuló tollából a következő leírás számol be:

Május 15-ikén délután két órakor búcsút vettünk szép fővárosunktól s vígan, azzal a kíváncsi boldogsággal szállottunk be a számunkra kijelölt vasuti kocsiba, mely mindannyiszor megszállja az ember kedélyét, valahányszor hosszabb útra indul.

Alig vettük észre és vonatunk már is megérkezett szent László városába, Nagyváradra. Kíváncsian tekintettünk széjjel e jelentékeny történelmi múltú városban. A pályaudvarról szembe-tűnik a püspöki székesegyház és rezidencia gyönyörű angol park keretében. A vonattól a városba vezető utat palotaszámba menő épületek szegélyezik, melyek közül kimagaslik a plébánia és a Szent László templom, a róla nevezett téren, amelyben épen akkor Szent Bonifác creklyéi voltak láthatók.

Szives vezetőnk elkalauzolt még a premontreiek főgimnáziumába, mely főleg természetrajzi gyűjteményével kötötte le a figyelmünket. A város polgárainak hazafias érzelmeiről tesz bizonyosságot a vároháza, mert tanácstermének falait a magyar nemzet halhatatlanjainak (Rákóczi, Kossuth) képei díszítik. A város úgyszólván kezdete azon elragadó vidéknek, mely innen gyönyörű szép láncban húzódik Erdély felé és lépten-nyomon újabb és újabb megkapó képet tár a szemlélő elé. A vonat a Sebeskörös völgyében rohan tova és Révnél a jobb partra vezető híd után három alaguton kell magát áttörnie. Előbb Csúcsa, majd Sebesvár és Bánffyhunjad alatt haladunk el; az előbbi 48-ban az egyetlen magyar kézen levő vár volt, az utóbbi kettőben II. Rákóczi György pihent meg, mikor a szászfenesi ütközet után sebesülten menekült.

Estefelé értünk a kincses Kolozsvárra. Utunk a városban a Mátyás szobor előtt vezetett el, mely e város büszkeségét képezi. Mögötte áll a Szent Mihály plébániatemplom, melyen a legföltünőbb az, hogy a fönséges csúcsives stílust az oszlopokon alkalmazott rokokó úgyszólván teljesen elrontja. A főtérből ágazik ki az Unio-utca, ahol a Vigadó épületében 1848-ban az anyaországgal való egyesülést óriási lelkesedéssel kimondották erdélyi testvéreink. Ugyancsak a főtérből nem messze van a piaristák gimnáziuma és rendháza is, ahol páratlan vendégszeretettel volt részünk. Külön meg kell itt említenem a természetrajz ottani tanárát, HUBER IMRE tanár urat, aki oly föltűnő szíveséggel tüntetett ki bennünket, hogy nemcsak Kolozsvárt, hanem még Tordán is élveztük szíves és tanulságos magyarázatait.

Kolozsvárról megérkezésünket követő napon a város nevezetességeit tekintettük meg. Az új egyetemi könyvtárt a Szent György szoborral, a klinikát, a tébolydát és a botanikus kertet, amelynek már bejárata is, de még inkább szakszerű berendezése fölkeltette figyelmünket. Azután egy órási fason a fellegvárba, vagy amint mi elneveztük, a kolozsvári Gellérthegyre jutottunk. Itt áll a «négy-hét vezér» megcsonkított szobra és innen gyönyörű kilátás nyílik Kolozsvárra és vidékére. Megtekintettük az E. K. E. múzeumát, melyet Mátyás király szülőházában helyeztek el. Itt a székelyek és oláhok különféle készítményeit és különböző foglalkozáshoz szükséges eszközeit láttuk. A múzeumból a szemközt levő házba mentünk, ahol állítólag Bocskay István született és nevét a bejárat alatt emléktábla örökíti meg. A város még egy híres férfiú nevét említi kegyelettel: Bethlen Gáborét, aki egy ötszögű bástyát építtetett a város nyugati részén. Nem messze ettől látható Magyarország legrégebbi színháza, amelyet 1865-ben átalakítottak, ma azonban elhagyatva áll, mert Thalia új, fényes lakóhelyet kapott. Megtekintettük a Ferenc-József-egyetemet is, mely modern berendezésével méltán lekötötte figyelmünket.

A legkellemesebb emlékek közepette hagytuk el harmadnap Erdély dicső multú városát és Tordára indultunk, ahol még a délelőtt folyamán megtekintettük a sóbányát. A levezető út igen érdekes; egy körülbelül 520 méter hosszú alagút után karzatra jut az ember, ahonnan számtalan lépcsőn lehet csak lejutni a bánya mélyébe.

Gyönyörű látvány a kivilágított bánya, melynek ünnepi

csendje és magas boltozata úgy hat az emberre, mintha az Isten házában volna. A középső tárnánál a kimondott szót tizenöt-szörösen verik vissza a falak.

Délután valóságos kocsiversenyt rendeztünk a körülbelül két óra távolságban levő hasadékhoz. Ennek torkolatánál kis vizimalom két jegenye keretében festői képet nyújt. A hasadék két oldalán óriási sziklafalak merednek az égbolt felé és csak egy keskeny út vezet a mélyben rohanó hegyipatak, a Hesdát mellett. Némely helyen egy kissé kiszélesedik a patak völgye s ilyen helyen gyönyörű, buja növényzet látható.

Majd egy régi hidon vezet át utunk, mely olyan állapotban van, hogy minden pillanatban attól kell félni, hogy leszakad. Távolabb barlangokat látunk, melyek valamikor, a háborús időkben a környék lakóinak menhelyekül szolgáltak, minthogy belsejük rendkívül kényelmes és fekvésüknél fogva könnyen meg is védhetők; most persze csak a baglyok és denevérek tanyája. A hasadék vége felé egy roppant magasságú szikla zárja el a kilátást, de ha ezt megkerüljük, a szakadék kitágul és ismét szabad eget látunk, mert eddig sziklafal vett körül minden oldalról, csak a fejünk fölött mutatva az eget. Utközben permegetett az eső és mikor végső búcsut vettünk e szép helytől, pompás szivárvány koronázta meg a hasadékot. A legjobb benyomással tértünk vissza Tordára, ahol jókedvünket nagyban csökkentette kedves kalauzunk eltávozása.

Fáradalmainkat kipihelve, újult erővel folytattuk utunkat Gyulafehérvárra. Itt a Károlykapun át, melyen III. Károly kőből faragott lovasszobra áll, a várba mentünk és a szent Mihály székesegyházat tekintettük meg, mely a XIII. századból származik, több átalakításon ment át, de ma is egyike legszebb emlékünknél. Megilletődve szemléltük itt Hunyady János, László és Korvin János siremlékeit egyfelől, a másik oldalon pedig Izabella és János Zsigmond szarkofágjait. Megtekintettük a püspöki könyvtárat, az ú. n. Batthyáneumot is, ahol a híres gyulafehérvári glosszák vannak elhelyezve.

Rövid néhány óra múlva búcsut vettünk Gyulafehérvártól is.

Utunk Alvincz mellett vezetett el, ahol a hegyoldalon egy omladozó kastélyt láttunk, melyhez véres emlékek fűződnek: itt esett áldozatul a XVI. század nagy államférfia, Fráter György, a nyomorult orgyilkos törének.

Vonatunk átszáguldott a Kenyérmezőn is, emlékünke föl-

idéztük Báthory és Kinizsi hősi küzdelmét, melyet emlékoszlop is hirdet a késő utódoknak.

Nem messze van már ettől Piski azon a dombon fölállított emléke, ahonnan Bem apó eldöntötte a csata sorsát nevezetes kijelentésével:

«Ist die Brücke verloren
Ist Siebenbürgen verloren!»

Kirándulásunk ötödik napja rendkívül mozgalmas volt; Vajdahunyadon voltunk. Itt épen országos vásár volt, melyre a messze környék népei sereglettek össze, ami rendkívül tarka képet nyújtott a szemlélőnek. De időnk sürgetett, mert mi a várat és az állami vaskohót akartuk megnézni. A vár mai alakjában kisebb-nagyobb bástyaival, tornyaival, gót stílusú faragványokkal, ékes erkélyeivel festői benyomást gyakorol az emberre. Alapja a hagyomány szerint római eredetű és Zsigmond király adományozta a Hunyadiaknak. A várat Hunyadi János javíttatta és több résszel kibővítette csúcsíves stílusban. Ezt bizonyítja a lovagterem, melynek talapzatát Hunyadi, Szilágyi, Anjou stb. címerek díszítik s ennek egyik oszlopán latin fölirat van, mely szerint: «E művet nagyságos Hunyadi János, Magyarország kormányzója készíttette 1452-ben». Fölötte van a felső tanácsterem és emellett egy folyosó vezet végig, ellátva az ablakoknak megfelelően padokkal. Innen a Kapisztrán-tornyon keresztül a várnak ama részébe jutottunk, amelyet Nyebojszának neveznek. E helyről gyönyörű kilátás nyílik az egész környékre. Ezután a kápolnát kerestük föl s a Medveárok-bástyát, mely nevét onnan kapta, hogy a mellette levő mélyedésben Mátyás idejében fényűzésből medvéket és egyéb fenevadakat tartottak. Végre még a várbörtönöket néztük meg s a múlt emlékeit földidézve lelkünkben, elhagytuk a várat, hogy a város másik főnevezetességét, a vaskohót keressük föl, ahol a vasolvasztást néztük végig.

Először is fölmentünk a toronyalakú kohó tetejére, ahol a gépész jeladására föl húzzák annak korongalakú tetejét; forró lángok csapkodnak ki a kohó mélyéből és a kis kocsikból — az úgynevezett bányakutyákból — melyek már készenlétben állnak, belezudítják a szenet; füst tódul ki erre, de azt elfojtja a korong irtóztatós robajjal való leeresztése. Ekkor a kohó nyílásaihoz mészkövel kevert vasércet tartalmazó kocsikat gördítenek; ezek tartalmát is a kohóba öntik, melyből ekkor sárga lángok csapnak föl. Majd a kohó aljában tanúi voltunk annak a főségesen rémes látványnak, amikor az izzón folyó vas sisteregve,

szikrázva kigyózik ki a kohóból és a mintákat sorban megtölti; a salak a vas tetején úszik, ahonnan egy mellékcsövön elvezetik.

Szerettük volna még nagyon soká elnézni e szép és hasznos munkát, de az idő sürgetett, indulnunk kellett, hogy folytassuk utunkat, mely Déva felé vezetett. E város mellett a merdek kúpalakú hegyen fekszik a 49-ben oly szomorú véget ért Déva vára; a lenyugvó nap sugarai aranyozták be romjait és düledező falait. Ezt egy másik nevezetes helység követi: Marosillye, melynek bomladozó, ódon kastélyában született a XVII. század egyik «nagy magyarja»: Bethlen Gábor. Vonatunk szűk hegyszorulatok között állandóan a szőke Maros és az országút mellett halad és egyik hegyorom magaslatán a hold sápadt fénye mellett újabb várrom tűnik elénk: ez Solymos vára s mellette a híres búcsujáráhely: Máriaradna szép kéttornyú templomával.

Nemsokára ezután ismét egyik állomásunkra, Aradra érkezünk, ahol másnap délelőtt a tizenhárom vértanú szobrát és a vesztőhelyet tekintettük meg. Itt, e szomorú helyen, hol mások a hősök tetteit dalban dicsőítik, mi egy Miatyánkkal áldoztunk a «tizenhárom» emlékének.

Legnevezetesebb e városban az 1848—49-iki ereklyegyűjtemény, melynek egyes tárgyaihoz szomorú, és ismét másokhoz dicső emlékek fűződnek. Egy lándzsához a Bárdy-család esete kapcsolódik; azzal gyilkolta le ugyanis az egész családot «hű» oláh szolgája.

A Gábor Áron-féle kartács, Vécsey kardja, melyet a perlaszi csata után nejének hazaküldött, Asztalos Gábor kardja, mellyel a véres utcai harcban Arad városát megmentette, a zsákmányul ejtett muszka, szerb és osztrák kardok mind a hősi tettekről tesznek tanuságot. Itt vannak Kruby Gyulának és az aradi vértanúknak az ereklyéi. Kruby Haynau barátja volt és a szabadságharc leverése után meglátogatta őt. Haynau, mikor a hadsegéde bejelentette Krubyt, dühösen ráförmedt, hogy ha tíz perc alatt agyon nem löveti a honvédtisztet, ő fog függeni. A hadsegéd a Haynau lakása előtt őrt álló két katonát hívatta és a mit sem sejtő Krubyt a szomszédos berekben egy utközben elfogott másik tiszttel együtt agyonlőtték.

A tizenhárom vértanú ereklyéi közül a legbecsesebb a bitófáknak egy-egy darabkája. Ezek Urtika Alajos főbörtönőr jóvoltából maradtak fenn. Ő ugyanis még a kivégzéskor ráírta

a bitófákra a tábornokok neveit és egy éjszakán a raktárban mindegyikből lefűrészelt egy-egy darabkát. Itt van azon téntartó és toll is, mellyel a hős tábornokok halálos ítéletét Haynau aláírta. Itt láttuk azt az asztalt is, melynél a Bohus-kastélyban a fegyverletételről szóló okmányt aláírták. De ki tudná mind elszámlálni dicső küzdelmünknek ez emlékeit, melyek — bár némák — mégis annyi érdekes és lelkesítő dologra tanítanak meg bennünket.

Délután gyorsmótorral Szegedre mentünk és ez utolsó állomáson ismét a piaristák kedves vendégszeretetét élveztük. Ők kalauzoltak el bennünket Ujszegedre, e kies nyaralótelepre, a kulturpalotába, mely gyönyörű képtárával, de különösen ethnografiai gyűjteményével kötötte le figyelmünket; végre a városház dísztermébe. A városház előtt áll Szegednek igen szép szobrai közül kettő, gróf Tisza Lajosnak és a Tiszaszabályozásban igen nagy érdemeket szerzett Vásárhelyi Pál mérnöknek a szobra. Nem messze ezektől áll a legszebb szobor: a Kossuth-szobor. Csinos szobor még a jó Dugonics bácsi szobra is.

Ez volt utolsó állomásunk és néhányunk közülünk sehogyan sem tetszett, hogy már ilyen hamar hazamegyünk, de az egy héttel előbb elhagyott szülői ház viszontlátásának gondolata megvigasztalta ezeket is. A vonat sebesen röpített hazafelé és a nyolcadik nap estéjén megérkeztünk.

Végre őszinte hálánkat és köszönetünket kell kifejeznünk vezető tanárainknak, dr. MISKOLCZY ISTVÁN és dr. KORNIS GYULÁNAK, akik alkalmat nyújtottak arra, hogy hazánk gyöngyét, Erdélyt, melyet a könyvek oly vonzóan írnak le — de a valóságban ezerszerre szebb — megismerhettük.

HOLLÓSY BÉLA és NAGY JÓZSEF tanárok vezetésével a IV. A/ és III. B/ osztály növendékei június hó 4-én Visegrád történelmi nevezetességű romjait s gyönyörű vidékét keresték föl.

Az Uránia tudományos színház előadásain négyszer vett részt az ifjúság.

9. Irodalmi működés. A tanárkarnak több tagja a sajtó útján is részt vett a nevelés munkájában, részint iskolakönyvek írásával, részint szaktudományi értekezések, vagy szépirodalmi munkák közlésével.

10. Osztályvizsgálatok. A VIII. osztályú nyilvános tanulók május 3—14., az I—VII. osztályúak június 5—23. napjain, a VIII. osztályú magántanulók május 7—8., az I—VII. osztályú magántanulók június 11., 12. napjain vizsgáltak.

11. A Gyakorló-iskola. Vezető-tanára: MÁTRAI JÁNOS. Az alakuló gyűlés 1908. szeptember 27-én volt. A tagok száma 129. A VIII. osztályból 38, a VII. osztályból 35; bejáró tagok száma a VI. osztályból 56. Az alakuló gyűlésen történt a főjegyző választása és a többi tisztviselő kinevezése. A főjegyzői tisztségre a három jelölt közül IMRÉDY BÉLA VIII. o. t. választották meg a tagok. A többi tisztviselőt a vezető-tanár nevezte ki; ezek a következők: Második jegyző RAKOVSZKY GYÖRGY VII. o. t., főkönyvtáros TETMAJER ALFRÉD VIII. o. t., második könyvtáros CSAPODI ISTVÁN ZOLTÁN VII. oszt. tan., pénztáros SCHMIDT ALBIN VIII. o. t., ellenőr MANNDORF BÉLA br. VII. o. t. A tisztviselők — a főjegyzőt kivéve — bírálók is. Bírálók még a VIII. osztályból: BERECZ SÁNDOR, FARKASS SÁNDOR, KAPOSÍ FERENC, KISS GYULA, MIHÁLYFI BÉLA, NÁTLY JÓZSEF, ORDÓDY ISTVAN, PINTÉR GÉZA, RADVÁNYI IMRE és VÉRTESSY LÁSZLÓ; a VII. osztályból: BICSKEY IMRE, HISCHLER FRIGYES, KOVÁCS ADORJÁN, LIPTAY LÁSZLÓ, MEINER EMIL, PINTÉR GÉZA, ROZGONYI MIHÁLY és WALTER GÉZA.

Az iskolai év folyamán 20 rendes ülés volt. Ezen ülések tárgyai dolgozatok, bírálatok fölolvassása, szabad előadások, szavalatok, rögtönzött bírálatok. Volt egy vitaülés (Az önnnevelésről). A tagok között működött 48, 213 esetben. A dolgozatok száma — a pályaműveket leszámítva — 25 (prózai mű 16, verses mű 9). Legszorgalmasabban dolgozott: PIVÁNYI ERNŐ VII. o. t. (6), RADVÁNYI IMRE VIII. o. t. (4) és LIPTAY GYULA VII. o. t. (3). A szabad előadások száma 5, a szavalatok száma 37, az írásbeli bírálatoké 16, a rögtönzött bírálatoké 130.

Ünnepi üléseink is voltak. A Gyakorló-iskolában megüztük *Az aradi vértanúk emlékezetét*, az *Uránia* tudományos színházban pedig a *Segítő-egyesülettel* karöltve fényes ünnepet rendeztünk a következő műsorral:

1. Mendelssohn: *Hebridák*. Nyitány. Előadta az ifjúsági zenekar HOLL DEZSŐ VIII. o. t. vezetésével.
2. *Ünnepi beszéd*. Mondotta MÁTRAI JÁNOS, a Gyakorló-iskola vezető-tanára.
3. *Rákóczi lobogója*. Melodráma, négy előképpel. Írta Szepessy László, zenéjét Kontor Elek. Szavallta PINTÉR GÉZA VIII. o. t.
4. *Magyar Népdalok*. Énekelte a főgimn. énekkar. Vezette GYÖRKÖS REZSŐ énektanár.
5. Gáspár Imre: *Szeresd hazád!* Szavallta SCHMIDT JENŐ I. A/ osztályú tanuló.
6. Beethoven: *Zongoratrió*. Előadták: IMRÉDY BÉLA VIII. osztályú tanuló (hegedű), HOLL DEZSŐ VIII. osztályú tanuló (orgdonka), PAULHEIM ISTVÁN VIII. oszt. tan. (zongora).
7. Váradi Antal: *Petőfi visszatér!* Szavallta MIHÁLYFI BÉLA

VIII. osztályú tanuló. 8. Gabányi Árpád: *A lakáskereső.* (Monológ.)
Előadta KISS GYULA VIII. osztályú tanuló. 9. Kovalcsik Amát:
Rákóczi-induló. Énekelte a főgimn. énekkar GYÖRKÖS REZSŐ veze-
tése mellett.

Minden tantárgy köréből 1—1 pályatételt tüztünk ki és az
érdemes dolgozatot egy 20 koronás arannyal jutalmaztuk. Pálya-
díjat nyert dolgozataink a következők: SCHILLER «*Maria Stuart*»
című művének tartalma német nyelven, (SCHMIDT ALBIN VIII. o. t.)
*Miképen nyilvánul a hazaszeretet Horatius szatiráiban és epo-
dosaiban?* (KNOLL ANDOR VIII. o. t.) *A német hatalmi törekvések
hazánkban 1526-ig.* (RADVÁNYI IMRE VIII. o. t.) *Mi a különbség
az emlős-állat és a madár között?* (SAILE TIVADAR VI. oszt. tan.)
*A városok csatornázása és vízvezetéke, mint azok egészségügyének
egyik főtenyezője.* (RADVÁNYI IMRE VIII. o. t.)

LIPTAY GYULA VII. o. t. a SZITÁNYI-féle 20 koronás aranyat
kapta meg, aki szabadelőadásaival háromszor nagy tetszést aratott.
TETMAJER ALFRÉD VIII. o. t. a gyakorló-iskolai könyvtár rende-
zésében kifejtett buzgóságáért egy húszkoronás arany jutalomban
részesült. Körünk legszorgalmasabb szavalóját (KISS GYULA VIII. o. t.)
tiz koronával jutalmaztuk meg. Szavalóversenyeink győztesei
(MIHÁLYFI BÉLA VIII. o. t. komoly szavalattal és KISS GYULA
VIII. o. t. vig szavalattal) 1—1 aranyat nyertek.

Könyvtárunkban 1420 kötet könyv van. A könnyebb kezel-
hetés céljából egy új szekrényt csináltattunk. Több könyv helyett
újat szereztünk, ezenkívül számos könyvet és értékes ifjúsági
folyóiratot beköttettünk. Gyakorló-iskolánknak a következő folyó-
iratok jártak: «Katholikus Szemle», «Zászlónk» (2 péld.), «Élet»,
«Magyar Nyelvőr», «Egészség».

Készpénzünk: 1091.75 korona.

12. Gyorsírás. A Gabelsberger-Markovits rendszerű gyors-
írás intézetünkben három tanfolyamban (kezdők, haladók, gya-
korlók) tanítottatott. *A tanulók száma:* az I. tanfolyamban 48;
a II-ban 15; a III-ban 28; összesen 91. *Végzett tananyag:*
a) a kezdőknél a levelező-írás; b) a haladóknál a vitairás;
c) a gyakorlóknál a praktikus kiképzés céljából parlamenti
beszéd írása. *Tankönyv:* MARKOVITS—VIKÁR: *Gyorsírás Gabels-
berger elvei szerint.* Budapest, 1907. *Heti óraszám* tanfolyamon-
kint 2, összesen 6. — Tanár: DR. MAYWALD JÓZSEF főgimnáziumi
tanár, a gyorsírástanítókat vizsgáló orsz. bizottság tagja.

Az országos magyar gyorsíróegyesületnek ez évi írásverse-
nyeinek részt vettek és dicsérő okiratot nyertek: HOEPFNER PÁL

VIII. o. t., ARENDT EMIL, LIPTAY GYULA, OHMACHT NÁNDOR VII. o. t., FALUDY SÁNDOR VI. o. t. és HIRSCH ERNŐ V. o. t.

13. A gimnáziumi énekiskola. Énekiskolánknak a lefolyt tanévben összesen 140 tanulója volt; betegség, hangváltozás (mutatio) miatt fölmentést nyert 18 s így rendes énekes volt: 52 kezdő és 70 haladó, összesen 122, kiket heti három órában GYÖRKÖS REZSŐ tanított.

Az énekiskolai tagjai naponként az ifjúsági szentmiséken énekeltek, azonkívül válogatott énekszámokkal szerepeltek az iskolai ünnepélyeken. (L. Gyakorló-iskola.)

Tananyag: SZEPESI IMRE énekkönyve. KEMPTER «C-dur» op. 61., HAYDN «B-dur» miséje. KOVALCSIK AMÁT hétszólamú átíratában «Rákóczi-induló», Magyar egyvelegek.

14. Tanári könyvtár. I. Vétel útján szerzett 22 iskolai könyv. — ORTVAY, Csaplár Benedek. — ASBÓTH, A j > gy változás a szlovének nyelvében. — HORÁNSZKY, Bacsányi János és kora. — ERDÉLYI, Barakonyi F. költeményei. — SZILY, M. Nyelvújítási Szótár. (II. r.) — HORGER, Hétfalusi Csángó népe. — KULCSÁR, Magyar stílus. (2. k.) — Nyelvemléktár XV. — NYESTI, Széchenyi—Emlékkönyv. — Beöthy-Emlékkönyv. — DE VOGÜÉ, Az orosz regény. — GYULAI, Kritikai dolgozatok. — KROHN, A finn-ugor népek pogány istentisztelete. — STÜCKL, Deutsche Sprache. — KUMMER, Deutsche Literaturgeschichte. — VÁRY, A ciliciai Oppianus—Historische Gramm. der latein. Sprache. — NIEDERMANN, Historische Lautlehre d. Latein. — SIMON, Platon Sophistája. — LOSONCZY, Sophokles Elektrája. — GUERBER, The Myths of Greece and Rome. — Szatmár, Bács-Bodrog, Győr, Esztergom vármegye monografiája — KARÁCSONY: Evlia Cselebi utazásai. — Középkori krónikások. V., VI., VII. — VERITAS, A magyarországi románok. — Árpád és az Árpádok. — BAEDEKER, Mittel-Italien; Griechenland. — WICHELHAUS, Chemiai technologia. — Encyklop. der mathemat. Wissenschaften. (Folyt.) — STRAUB, Elektrotechnika. (Folyt.) — JODL, Lehrb. d. Psychologie. (2 k.) — JEHLICSKA, Társadalmi kérdés és ethika. — NOTTER, Az akarat szabadsága. — EISLER, Grundl. d. Philosophie d. Geisteslebens. — WESZELY, A modern paedagogia útjain. — R. FALKENBERG, Geschichte der neuen Philosophie. — TAKÁTS, A magyar gyalogság megalakulása. — BERZEVICZY, Beatrix királyné. — A Századok név- és tárgymutatója. — DALMADY, Mendemondák a természettudomány köréből. — BEETZ, Einführung in die Psychologie. (2 k.) — NAGY, Emlékbeszéd Hegedüs Sándor fölött. — SCHAFARZIK F., Emlék-

beszéd Schmidt Sándor fölött. — ORTVAY, Emlékbeszéd Bubics Zsigmond fölött. — I. ANGLADE, Les troubadours. — Die Kultur der Gegenwart: Systematische Philosophie. — BOGDÁNFY, A természetes vízfolyások hidraulikája. — ROUSSEAU-BOGDÁNFY, Vallo-mások. — SIGWART, Logik. (2 k.) — WILLMANN, Didaktik. (2. k.) SZADECZKY, A székely határőrség. — POINCARRE, Tudomány és föllevés. — ROSCHER, Lexicon d. griech. u. römischen Mythologie. (Folyt.) — SIMON, Platon Állama. — G. BOCCACIO-BOKOR, Decameron. — NAGY, A szkithák. — Monumenta Hungariae Historica, Georg. Basta. — NÉMETHY, De Ovidio Elegiae in Messalam Auctore. — VÁCZY, A nyelvújítás győzelme. — ÉBER L., Művészettörténeti Olvasmányok. — MAURITZ, A Mátra-hegység eruptiv közetei. — BERKELEY, Három párbeszéd; értekezés a látásnak új elméletéről. — A statisztikai hivatal kiadványai. — A Művészet Könyvtára VI. k.

Folyóiratok. Athenaeum. — Az Alkoholizmus. — Budapesti Szemle. — Ethnographia és melléklete. — Földrajzi Közlemények. — Földtani Évkönyv. — Földtani Közlöny. — Magyar Középiszola. — Irodalomtörténeti Közlemények. — Katholikus Szemle. — Magyar Könyvszemle. — Magyar Nyelv. — Magyar Nyelvőr. — Magyar Paedagogia. — Matematikai Lapok. — Nemzeti Sport. — Numizmatikai Közlöny. — Philologiai Közlöny. — Religio. — Szent Gellért. — Századok. — Tanáregyesületi Közlöny. — Természettudományi Közlöny és a Pótfüzetek. — Történeti Életrajzok. — Történelmi Tár. — Turul. — Zeitschrift f. d. österr. Gymnasien. — Zeitschrift für den physikal. Unterricht. — Monatschrift für den kath. Religionsunterricht.

II. Ajándékok. A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumtól: Néptanítók Lapja. — Hivatalos Közlöny. — Jó Egészség. — A magyar University Extension Évkönyve. — LIPPAI, A genetikus módszer a latin nyelvtanításban. — A közoktatásügy Magyarországon. — Education in Hungary. — CSELŐTEI, A svédrendszerű torna. — A középiszolai testgyakorlat tárgyában lefolyt értekezlet jegyzőkönyve. — A földmívelésügyi miniszteriumtól a miniszterium gazdasági kiadványai. — A Magyar Nemzeti Múzeumtól: Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1907. évi állapotáról. — Budapest Székesfőváros Tanácsától: THIRING, Budapest székesfőváros statisztikai évkönyve. — A szerzőktől: VOJNICH OSZKÁR, A Csendes-Occán szigetvilága. — KICSKA, A subjectum és a praedicatum a grammatikában. — Szemere Miklóstól: BALKÁNYI, Garibaldi. — A budapesti V. ker. áll. főgimn. felszázados főnn-

állításának története. — Rényi Károlytól: PINTÉR JENŐ: A magyar irodalom története. 2 k. (2 pld.).

15. **Az ifjúsági könyvtár gyarapodása.** 1. *Vétel útján:* 391 kötet 989·18 K értékben; *ajándékozás útján:* 28 kötet 130 K értékben. Összesen: 419 kötet 1119·18 K értékben.

16. **Tanszerek gyarapodása.** *Földrajzi és történelmi szertár.* *Ajándék:* KOGUTOVICZ, Európa fali térképe — KOGUTOVICZ, Magyarország fali térképe. — Mindkettő KÖVESLIGETHY RADÓ IV. A/ osztályú tanuló ajándéka.

Vétel útján: Három darab Hölzel-féle szemléltető falikép keretezve, 36 korona.

Rajzszertár gyarapodása: 11 drb relief-rajzminta, 4 K 95 fillér értékben.

A fizikai szertár gyarapodása. Vétel: Ruhstrat-féle reosztát 78 K. Wien-féle anódcső 52·80 K. Szénkénes lombik 14·52 K. Kis gőzgép 64 K. Zacsó a szilárd szénsavhoz 10 K. 1 csomag diapozitiv kép a görögpótlóhoz 23·30 K. 3 drb faállvány 7·20 K. Toricelli-féle cső 7 K. 1 tokmány az esztergapadhoz 76 K. 30 drb esztergafűrő 13 K. 4 drb esztergakés 8 K. 3 drb kézi esztergakés 6 K. Lombfűrész 8 K. 2 csavarkulcs 5 K. 1 kézi késkészítő 3·40 K. 1 készülő a parafafurókhoz 3 K.

Tornaszertár gyarapodása: Svéd torna-fölszerelés 690 K, magasságmérő állvány 6 K, 3 drb svédgerely 21 K, football-labdák 19 K.

A természetrajzi szertár gyarapodása. Vétel útján: Középpályájú iskolai göröcső 36 K. *Ajándékozás útján:* Süket-fajd, GRANICHSTÄDTEN JENŐ V. o. tanulótól, 10 K. Réti sas, HEGEDÜS LÁSZLÓ I. A/ o. t., 15 K. Szarvacskás vipera, LEIPOLD JÁNOS I. B/ o. t., 5 K. Barát-keselyű, HEVÉR BÉLA I. A/ o. t., 5 K. Tengerfenék állatai, BERNOLA KÁROLY V. o. t., 10 K. Összesen: 81 korona.

17. **Éremgyűjtemény** ajándékozás útján 30 darabbal gyarapodott. A gyűjtemény 2023 darabból áll.

18. **Jótekonyság.** 1. ZBISKÓ KÁROLY-féle 700 ftos alapítvány, melyet néha ZBISKÓ KÁROLY 1786-ban a pesti piarista gimnáziumba járó szegénysorsú, jó viseletű és szorgalmas tanulók segélyezésére alapított. A magyar királyi állampénztár által kezelt alaptőke 58 K 80 fillérnyi kamatját az igazgató, a tanártestület javaslatára, KERKAI JÓZSEF IV. B. tanulónak ítélte oda.

2. FLÓR GYULA emlékdija 152 K, melyet néhai FLÓR FERENC és neje, FLÓR LEONA asszony az 1862. évi december hó 21-én elhunyt gyermekük emlékezetére két VI. osztályú jó erkölcsű

és szorgalmas tanuló részére a tanári kar előterjesztése folytán alapítottak s mely a budapesti magyar királyi állampénztár kezelése alatt áll, a folyó tanévben ZSARNÓCZAY JÁNOS és KNEBEL ALFRÉD VI. o. tanulók kapták.

3. Gróf KÖNIGSEGG-AULENDORF MÓRICZ alapítványa, melyet KÖNIGSEGG-AULENDORF grófné, szül. CSÁKY GIZELLA grófnő 1873. év november 5-én elhunyt feledhetetlen gyermekének örök emlékeztére egy szegénysorsú, VI—VIII. osztálybeli, szorgalmas és jó magaviseletű tanuló részére tett, a tanári kar ajánlata folytán CSAPODI ISTVÁN ZOLTÁN VII. o. tanulónak adatott ki a budapesti magyar kir. állampénztár kezelése alatt álló alapítványból 240 K jutalomban részesült.

Az intézetben 45 év óta fennálló: «A kegyes tanítórendiek budapesti főgimnáziumának szegénysorsú tanulóit segítő egyesület» választmánya útján a tanév első felében 1100, a második félévben 1150 koronával segélyezte a gimnáziumba járó szegénysorsú tanulókat és pedig:

az első félévben

3 tanulót egyenként	60 K-val	... ..	=	180 K
7 «	40 «	... ..	=	280 «
2 «	30 «	... ..	=	60 «
2 «	25 «	... ..	=	50 «
7 «	20 «	... ..	=	140 «
22 «	15 «	... ..	=	330 «
6 «	10 «	... ..	=	60 «
tehát 49 tanulót		összesen ...	=	1100 K-val

a második félévben

2 tanulót egyenként	60 K-val	... ..	=	120 K
1 «	50 «	... ..	=	50 «
4 «	40 «	... ..	=	160 «
6 «	30 «	... ..	=	180 «
1 «	25 «	... ..	=	25 «
12 «	20 «	... ..	=	240 «
19 «	15 «	... ..	=	285 «
9 «	10 «	... ..	=	90 «
tehát 54 tanulót		összesen ...	=	1150 K-val
Egész évben tehát 103 tanulót		összesen ...	=	2250 K-val.

Azonkívül

9 esetben 8 tanulónak tandijsegítség à 18 K...	162 K
Rendkívüli segílyt kapott 3 tanuló, összesen	110 «
Ministránsoknak az első félévben	50 «
« a második félévben	50 «
« a szünidőben	55 «
	<hr/>
összesen ...	155 K
Tehát az összes segíyezés	2677 K

A Segítő-Egyesület alaptökéje ez idő szerint:

4 ^o / _o -os P. H. E. T. záloglevelekben	30.000— K
4 ^o / _o -os koronajáradékban	12.000— «
Takarékpénztárban	1.968·50 «
	<hr/>
Összesen ...	43.968·50 K.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület a folyó tanévben is 200 K-val járult az alaptöke gyarapításához, a Magyar Országos Központi Takarékpénztár 50 K-val, a Műbarátok Köre szintén 50 K-val.

5. BUKOVINSZKY JÓZSEF-féle alapítvány rendeltetése egy a budapesti kegyes t. r. főgimnáziumba járó oly hazai születésű, idegen ajkú tanuló jutalmazására, ki a magyar nyelv elsajátításában kitüntette magát. Az alapítványnak 300 koronát kitevő kamatját SZOHNER JÓZSEF IV. B) o. t. kapta.

6. A «SZEPESI IMRE-féle aranyat», mint az 1858/59. tanévi VIII. o. tanulók által az egész éven át legjobb görög dolgozatokat készítő tanuló számára alapított jutalomdíjat az idén IMRÉDY BÉLA VIII. o. tanuló nyerte el. A SZEPESY IMRE-alapítványt SEBŐK GYULÁNÉ öngagsága 26 koronával növelte.

7. SZABÓ ISTVÁNNAK, a nagy hellenistának, emlékére BARTÓK GÉZA dr. úr alapítványából egy darab 10 frankos arany, mivel az önképzőköri pályázatra görög filologiai dolgozat nem adatott be, a jövő tanévre tartatott fönn.

8. TRAUTWEIN NEP. JÁNOS-féle alapítvány. Az 1875. május hó 15-én tett 400 koronás tőkéhez a 25 éves találkozás emlékére 1900. november 25-én 53 koronát csatoltak az intézet 1875. évben érettségizett tanulói. Az alaptöke kamatait az igazgató az alapítólevél értelmében RIEDL RICHÁRD VIII. o. t.-nak juttatta.

9. Újabb TRAUTWEIN-alapítvány. Az 1881. évben érettségiző tanulók bold. TRAUTWEIN NEP. JÁNOS emlékére 1901. május 30-án 430 koronával alapítványt tettek oly célból, hogy a kamatokat minden év május havának 16. napján Nep. sz. János ünnepén

jutalmul a főgimnázium VIII. osztályába járó, a magyar történelemből az év folyamán legjobb előmenetelt tanúsított tanuló-
nak adja ki az igazgató. Megkapta KAPOSÍ FERENC VIII. o. tanuló.

10. Bold. LÉVAY IMRE rendfőnök ravatalára a tanuló ifjúság igen ékes koszorút helyezett. A tanári testület határozatából a koszorú árából fönmaradt 292 K «LÉVAY IMRE-féle alapítvány» címen takarékpénztárba helyeztetett, hogy ennek kamatjával az iskolaév végén egy szegénysorsú, jó magaviseletű szorgalmas tanulót jutalmazzanak. Megkapta OSZVALD KÁROLY I. A) o. tanuló. A LÉVAY IMRE-alapítványt JAKABFFY ISTVÁNNÉ öngyisága 16 koronával gyarapította.

11. A Sz. G. V. 2000 koronás alapítványa, melyet az alapító egy, a magyar szent korona területén született magyar ajkú, magyar nevű és szorgalmas tanuló részére tett. Ezen alapítvány 92 K kamatját a tanártestület CSÖRE ÁRPÁD VIII. o. tanulónak adományozta.

12. «SOMOGYI-féle alapítvány.» Néhai SOMOGYI KÁROLY esztergom-főszékesegyházi apátkanonok, az esztergomi székeskáptalannál 4°/o-os aranyjáraadék-kötvényekben 16.000 koronányi örökös alapítványt tett azon óhajjással, hogy annak 620 koronát tevő évi kamataiból a budapesti kegyes tanítórendi főgimnáziumba járó róm. kath. szegénysorsú, jó magaviseletű és szorgalmas tanuló számára nyolc ösztöndíj legyen kitűzve. Ezen ösztöndíjnak a folyó évi esedékes kamatait a következő ifjak nyerték: BUJTÁS JÁNOS I. B), ZIGÁNY GYÖRGY II. B), HROZIENCSEK LÁSZLÓ III. B), MÓCSY JÁNOS IV. A), ZÁBORSZKY ISTVÁN VI., PALUGYAY ISTVÁN VII., SCHNEIDER JÁNOS a VIII. osztályból. Egy tanuló ösztöndíja, elégtelen előmenetel miatt, ideiglenesen visszatartva.

13. SZOKOLOVITS JÓZSEF, m. kir. miniszterelnöki titkár, néhai SZOKOLOVITS IVÁN fia emlékére 400 koronás alapítványának 4°/o-os kamata rendezesen egy II. A) o. szorgalmas és jóviseletű tanuló jutalmazására szolgál. Megkapta MAJOR DEZSŐ II. A) o. t.

14. LIPÓCZI KECZER GYULÁNÉ, szül. PERLAKY IDA úrnő az 1891/92. tanévben elhunyt V. A) o. tanuló fia, KECZER ANTAL nevére 1000 koronás alapítványt tett, hogy ennek kamatait egy jóviseletű és szorgalmas V. o. tanuló élvezze. Az alapítványnak kamatját SVÁB MIKLÓS V. o. tanuló nyerte el.

15. Dr. HAMPEL ANTAL m. kir. min. segédtitkár úr az 1897/98. tanévben érettségi vizsgálatának tízéves évfordulója alkalmából hálás emlékezéssel néhai dr. KONDOR GUSZTÁV egy. ny. r. tanár, akkori érettségi miniszteri biztos nevére, KONDOR-féle arany

címmel 100 arany forintról szóló 4°/_o-kal kamatozó aranyjáradék kötvényű jutalomdíj-alapítványt tett, melynek 10 frankos aranykamata évenként az érettségi vizsgálat alkalmával a legjobb mennyiségű dolgozatot készítő tanulónak adandó. IMRÉDY BÉLA nyerte el.

16. SZITÁNYI ÖDÖN úr, nagybirtokos, az 1899. évben elhalálozott VIII. o. tanuló fia örök emlékére, «SZITÁNYI ELEMÉR alapítványa» és «SZITÁNYI ELEMÉR emléke» megjelöléssel, 500—500 K-ról szóló 4°/_o-kal kamatozó kötvényekkel két alapítványt tett a főgimnáziumban fennálló segítő-egyesület és az önképzőkör javára. A segítő-egyesület részére tett alapítvány évi kamata a gimnázium VIII., vagy esetleg bármely osztályába járó szegénysorsú érdemes tanulónak segélyezésére szolgál. Megkapta RIEDL RICHÁRD VIII. o. tanuló. Az önképzőkör részére szóló alapítvány évi jövedelme pedig a kör azon tagjának ítélendő oda, aki a lefolyt tanévben a magyar irodalom terén a legkiválóbb tevékenységet fejtette ki. Jutalomdíjban LIPTAY GYULA VII. o. t. részesült.

17. DIRSZTAY DIRSZTAY BÉLA úr, az intézet iránt érzett hálája és köszönete jeléül, 1904-ben érettségizett fia, ANDOR nevére 500 K-ás 4°/_o-os magyar koronajáradékos kötvényt tett le alapítványul a magyar irodalom körében a legjobb előmenetelt tanúsító VIII. o. tanuló jutalmazására. E jutalomban TETMAYER ALFRÉD VIII. o. t. részesült.

18. *Weiner András-alapítvány.* 1908. február hó 25-én elhunyt WEINER ANDRÁS IV. B) o. tanuló emlékére tett alapítványnak idei 40 korona emlékdíját HIRSCH ERNŐ V. o. t. kapta.

19. Az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár-egyesület 200 K ösztöndíját KÖSZEGHY ANTAL VI. o. t. nyerte.

20. JELEN LAJOS III. A) osztályú tanuló szorgalmas ének-tanulásaért az Énekiskola pénztárából 20 K-t kapott.

21. A *Fekesházi alaptól* könyvjutalmat nyertek: ENDRÉNYI GYÖZŐ II. B) o. t., DOROGHY JÓZSEF II. A) o. t. KAPUS LÁSZLÓ V. o. t., CSAPODI ISTVÁN ZOLTÁN VII. o. tanulók.

17. **Ösztöndíjas tanulók:** *Jettim József ösztöndíjas alaptól:* HERMANN LÁSZLÓ VII. o. t. 160 K.

Jettim József-árvadítból: PASCHNÁR JENŐ VII. o. t. 120 K, DULÁCSKA LÁSZLÓ III. A) o. t. 120 K, MÉHRINGER NÁNDOR III. A) o. t. 120 K.

Jövedéki birság-alaptól: ROZGONYI MIHÁLY VII. o. t. 300 K, PFRIEM KAROLY V. A) o. t. 200 K, ROZGONYI LÁSZLÓ V. o. t. 200 K, ROZGONYI ÖDÖN III. A) o. t. 200 K.

Váci Mária Terézia-alapból: BABARCZY ISTVÁN báró VIII. o. t. 240 K.

Kincstári Mária Terézia-alapból: PALUGYAI ISTVÁN VII. o. t. 240 K, WEBER TIBOR IV. A) o. t. 240 K.

Budai Mária Terézia-alapból: HORVÁTH LÁSZLÓ IV. B) o. t. 240 K.

Belánszky-féle alapból: BICSKEY IMRE VII. o. t. 210 K.

Rökk Szilárd-féle alapból: CHRIASTELEY ZOLTÁN VIII. o. t. 160 K.

Damaszkin István-féle alapból: DAMASZKIN ISTVÁN VII. o. t. 400 K.

Bujanovics Albert-féléből: BUJÁNOVICS ALBERT IV. A) o. t. 1700 K.

Gorove János-féle alapítványból: BURGER SÁNDOR I. A) o. t. 576 K.

Radits-féle családi alapból: VOJNITS MIKLÓS IV. A) o. t. 300 K.

Csávossy-féle családi alapból: FARKAS ARISZTID VIII. o. t. 300 K.

Trimmel Pál-féle alapból: IBY IMRE IV. A) o. t. 493 K 36 f.

Soóky János-féle családi alapból: ORDÓDY BÉLA III. B) o. t. 200 K.

Alapi-féléből: BERECZ SÁNDOR VIII. o. t. 420 K. PÁNDI LAJOS IV. A) o. t. 120 K tanulmányi segílyt kapott.

A győri árvaalap jövedelem-feleslegéből: BAJÁN LÁSZLÓ IV. B) o. t. és CHRIASTELEY ZOLTÁN VIII. o. t. 120—120 K-nyi tanulmányi segílyben részesültek.

Romonczay családi alapítványból: (a balázsfalvi gör. kath. érsekségnél) PAPP AURÉL II. B) o. t. 126 korona.

Összesen 7465 K 36 fillér.

Az intézet igazgatósága a nemesszivü jötevőknek a tanári kar köszönetét tolmácsolja.

III.

AZ 1908/1909. ISKOLAI ÉVBEN VÉGZETT ANYAG.

I. A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: A/ Dr. BARTHA GYÖRGY, B/ Dr. POZSGAI REZSŐ.

Hittan. Az ember rendeltetése és végcélja. A hit fogalma, tárgya és kútfői. A hit szükségessége. Az apostoli hitvallás. Az Isten és tulajdonságai. A Szentháromság. A világ teremtése és kormányzása. Az angyalok. Az emberiség bűne és megváltása. Jézus Krisztus élete és istensége. Az anyaszentegyház szervezete és ismertető jelei. Az Isten szeretetének parancsai. A felebaráti szeretet parancsai. A keresztény önszeretet. Az Isten tíz parancsolata. Az egyház öt parancsolata. A parancsolatok megszegése. A keresztény erény. A malaszt. A szentségek. Az imádság. T. k. *Római katolikus nagyobb katekizmus.* — Heti 2 óra.

Dr. Vincze József, dr. Kornis Gyula.

Magyar nyelv. A nyelvtanból: Az egyszerű mondat és részei, a fő- és mellékmondat megkülönböztetése. Mondattani alapon az alaktan; a hangtan elemei; helyesírás. Elbeszélő prózai és költői olvasmányok, főleg a hún-magyar és a görög történeti monda köréből, az Árpádházi királyok korából és a magyar népeletből. Válogatott költemények betanulása. T. k. dr. BARTHA J.: Magyar nyelvtan, dr. PRÓNAI ANTAL: *Magyar olvasókönyv, I r.* — Heti 5 óra.

Dr. Bartha György, dr. Pozsgai Rezső.

Latin nyelv. Válogatott mondatok és «Róma alapítása» összefüggő olvasmány alapján a névszók és a cselekvő ige ragozása, a rendhagyó alakok mellőzésével. Az olvasmányokban előforduló szókincs elsajátítása és némi kibővítése tárgyi csoportok

szcrint, T. k. PFEIFFER A.: *Latin gyakorló és olvasókönyv*, SZEPESI-TÓTH-PFEIFFER: *Latin nyelvtan, I. r.* — Heti 6 óra.

Dr. Bartha György, dr. Pozsgai Rezső.

Földrajz. Földrajzi alapismeretek. A magyar szent korona országainak leírása, a terület, hegy- és vízrajz, talajviszonyok, éghajlat, a földművelés, állattenyésztés, a népességi viszonyok, a lakosság foglalkozásának s a fontosabb művelődési, ipari és kereskedelmi központoknak ismertetésével. T. k. KÖRÖSI ALBIN: *Földrajz, I. r.* — Heti 3 óra.

Nagy József, dr. Ormándy Miklós.

Természetrajz. Bevezetés a természeti tárgyak szemlélésébe és az egyszerű szemlélet útján levezethető törvényszerűségek fölismérésébe. A négy évszak, kivált a növényeken mutatkozó jelenségekben feltüntetve. A háziállatok és rokonaik. A ház közelében, az erdőn, mezőn és vizek körül tartózkodó emlős állatok. A házi szárnyasok és rokonaik. T. k. KÖRÖSI ALBIN: *Természetrajz a középiskolák I. osztálya számára.* — Heti 2 óra.

Körösi Albin.

Számтан. A tizes számrendszer fölépitése a közéletben használt mértékegységekkel kapcsolatban. A négy alapművelet végrehajtása és törvényei az egész számok körében. Az osztó és többszörös fogalmának s tulajdonságainak ismertetése. A törtszám fogalma s tulajdonságai. Az alapműveletek kiterjesztése először közönséges, majd tizedes törtekre. T. k. dr. SUTÁK J.: *Számтан.* — Heti 4 óra.

Nagy József, dr. Suták József.

Rajzoló mértan. Sík alaktan. A síkmértani idomok megismertetése és rajzolása körzővel, vonalzóval. Síkmértani alakok. diszitményekké alakítva, táblarajz után körvonalakban tussal kihúzva és festve. T. k. HUSZKA JÓZSEF: *Rajzológeometria. I. r.* — Heti 3 óra.

Habina János, Pap Nándor.

Szépírás. Magyar folyóírás. — Heti 1 óra.

Gombos Antal, dr. Ormándy Miklós.

Testgyakorlás. A svéd torna pedagógiai alapgyakorlatai. Szabadgyakorlatok. Szertornázás a bom, rács, palánk, pad szereken. — Heti 2 óra.

Heuberger Rezső.

II. A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: Dr. MISKOLCZY ISTVÁN, dr. KORNIS GYULA.

Hittan. A katekizmus első szakaszának és az I. osztályban előirt imádságoknak átisméllése után az ó-szövetségi bibliai történet. A bibliai történetek fogalma és fölosztása. Az ós-kinyilatkoztatás kora. A teremtés és bűnbeesés. A pátriárkai kinyilatkoztatás kora. Ábrahám, Melkizedek, Jákob, József, Jób. A Mózes-féle és a prófétai kinyilatkoztatás kora. Az ó-szövetségi vallási intézmények. Jozue és a bírák. A királyok. Izrael és Juda szakadása. A próféták. A Makkabeusok kora. T. k. *Kis Katekizmus* és POKORNY EMÁNUEL: *Ó-szövetségi bibliai történetek.* — Heti 2 óra.

Dr. Kornis Gyula, dr. Pozsgai Rezső.

Magyar nyelv. A határozók részletesen. Az összetett mondatok, a mellérendelt s alárendelt mondatok viszonyai. A többszörösen összetett mondatok. A körmondat. Szóképzés, szócsoportok. T. k. BARTHA: *Iskolai magyar nyelvtan, II. r.* és PRÓNAI: *Magyar olvasókönyv II. r.* — Heti 5 óra.

Hollósy Béla, dr. Kornis Gyula.

Latin nyelv. Az igetővek. A cselekvő, szenvedő, álszenvedő és körülirt igehajlítás. Az igék perfectumai és supinumai. A rendhagyó, hiányos és személytelen igék. A mondatszerkesztés és szókötés főbb szabályai. A szóképzés, szócsoportok alkotása. A szövegből részletek és közmondások memorizálása. Olvasmányok Liviusból: *De regibus Romanis.* Néhány mese. T. k. SZEPESI-PFEIFFER: *Latin alaktan;* PFEIFFER A.: *Latin gyakorló- és olvasókönyv.* — Heti 6 óra.

Dr. Miskolczy István, dr. Kornis Gyula.

Földrajz: Európa általános összefoglaló leírása. — Európa országai és népei (Magyarország kivételével) részletesen; Ázsia és Afrika általános ismertetése a nevezetesebb országok és európai gyarmatok kiemelésével. T. k. KÖRÖSI ALBIN: *Földrajz, II. r.* — Heti 3 óra.

Körösi Albin.

Természetrajz. Néhány ősszel és tavasszal viritó, vadon termő, vagy természeti növény, gyümölcs és erdei fa, bokor. Fő-, tengeri, foghijas- és erszényes emlősök. Egyes jellemző éneklő-, kúszó-, ragadozó-, gázló-, úszó- és futómadarak. A hullók, kétéletűek, halak, puhatestűek, izellábúak és férgek főbb rendjeinek közönségesebb alakjai. T. k. KÖRÖSI ALBIN: *Természetrajz a középiskolák II. osztálya számára.* — Heti 2 óra.

Körösi Albin.

Számítan. Rövidített számolási műveletek. Különnemű mennyiségek viszonya egymáshoz. Az egyszerű következtetés különféle módjai s ezek alkalmazása az egyszerű hármasszabály és százalékszámolás föladataira. Viszonyok és arányok fogalma s tulajdonságai; alkalmazásuk föladatak megoldására. Tankönyv: dr. SUTÁK J.: *Számítan.* — Heti 4 óra.

Dr. Vörös Cyrill, Nagy József.

Rajzoló mértan. Téralkatan. Egyenes és sík lap a térben. Az egyenes hasáb, gúla henger, kúp és gömb leírása, síkmetszése, szimmetriája és hálózata. Ugyanezen testek felszín- és köbtartalomszámítása. A testek rajzolása parallel projekcióban és látszat szerint. Testkombinációk. T. k. HUSZKA JÓZSEF: *Rajzoló geometria.* — Heti 3 óra.

Huszka József.

Szépírás. Német folyóírás. — Heti 1 óra.

Mátrai János.

Testgyakorlás. Mint az I. osztályban.

III. A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: A/ Dr. VINCZE JÓZSEF, B/ GOMBOS ANTAL.

Hittan. A katekizmus második szakaszának és az első osztályban előirt imádságoknak átisméltése után az új-szövetségi bibliai történet. Az új-szövetségi szent könyvek. Palesztina, Jézus Krisztus élete. Az apostolok cselekedetei. Az egyház terjedése a zsidók és a pogányok között. T. k. POKORNY EMÁNUEL: *Új-szövetségi bibliai történetek középiskolák használatára. Kis katekizmus.*

Mátrai János, dr. Friedreich Endre.

Magyar nyelv. Rendszeres magyar nyelvtan. Előadó és elemző gyakorlásra prózai és költői olvasmányok. Szaválás. T. k. BARTHA JÓZSEF: *Rendszeres magyar nyelvtan* és PRÓNAI: *Magyar olvasókönyv, III. r.* — Heti 4 óra.

Dr. Vincze József, dr. Bartha György.

Német nyelv. Alaktan. A névelő. A főnév és melléknév ragozása. Fokozás. A névmás. A számnév. Az igék gyenge és erős ragozása. A praepositiók. A mondatrészek; a fő- és mellékmondatoknak gyakorlati megkülönböztetése; szórend. Szótanulás és beszédgyakorlatok. Olvasmányok: Mesék, népmesék és mondák, könnyebb elbeszélések; néhány költemény könyv nélkül is. — T. k. ALBRECHT JÁNOS: *Német nyelvtan és Német olvasókönyv, I. r.* — Heti 4 óra.

Gombos Antal.

Latin nyelv. Alaktani ismétlések után a mondat és annak részei. — *Olvasmány:* Livius és Corn. Nepos életrajz részleteiben Róma történetének bemutatása. Mesék Phaedrusból. — Szótanulás az olvasmány kapcsán etimológikus csoportokban; a szóképzés kiegészítése; az olvasmányból frázisok gyűjtése és tanulása. T. k. Dr. CSERÉP J.: *Latin olvasókönyv Cornelius Nepos, Titus Livius- és Phaedrus-szemelvényekből a gimn. III. osztálya számára.* SZEPESI-PFEIFFER: *Latin mondattan.* — Heti 6 óra.

Dr. Vincze József, Gombos Antal.

Történelem. A magyar nemzet története eredetétől a mohácsi vészig. T. k. JÁSZAI REZSŐ: *A magyar nemzet története, I. r.* — Heti 3 óra.

Dr. Miskolczy István, Hollósy Béla.

Földrajz. a) Amerika és Ausztrália leírása. b) A matematikai és fizikai földrajz alapismeretei. T. k. *A fizikai és matematikai földrajz elemei* Dr. VÖRÖS CYRILL-től. *Földrajz, III. r.* KÖRÖSI ALBIN-től. — Heti 2 óra.

Dr. Vörös Cyrill, Nagy József.

Számtan. Összetett következtetések. Egyszerű és kamatos kamatszámolás; alkalmazásuk az értékpapírok eladására és vásárlására és a diszkont-számításra. Arányos osztás. A középérték-számítás különböző fajtái: a keverék egységének kiszámítása a középpercent-, középido-számolás és a vegyítés-számolás. Arany

és ezüst tárgyak értékének meghatározása. A magyar valuta-törvény s a nevezetesebb külföldi pénzlábak. — T. k. dr. SUTÁK J.: *Számtan.* — Heti 3 óra.

Dr. Suták József, Nagy József.

Rajzoló geometria. Konstruktív planimetria. Az egyenes, háromszögek, négyszögek, sokszögek konstrukciója: idomok hasonlósága. A körre vonatkozó legegyszerűbb konstrukciók. Az előadott tananyag szerkesztése körzővel és vonalzóval. Heti egy órán síkékítmények (levelek, virágok) rajzolása és testcsoportok term. után. — T. k. HUSZKA J.: *Rajzoló geometria, III., IV. r.* — Heti 2 óra.

Huszka József, Pap Nándor.

Testgyakorlás. Mint az I. osztályban.

IV. A) és B) osztály.

Osztályfőnökök: A/ HOLLÓSSY BÉLA, B/ DR. PRÓNAI ANTAL.

Hittan. A római katolikus egyház szertartásai. Katekizmusisméltés és imádságok az 1900. évi Püspöki Tanítási Terv és Utasítások szerint. — T. k. GERELY JÓZSEF: *Római katolikus szertartástan.* Nagy kiadás. — Heti 2 óra.

Mátrai János, dr. Prónai Antal.

Magyar nyelv. A nyelv a stilus szempontjából. Leírások, elbeszélések, jellemrajzok olvasása jelesebb íróinktól; a magyar élet képei, az erények példái a mindennapi életből és a történelemből. Szólásmódok, magyaros kifejezések gyűjtése: a világos szabatos, magyaros stilusnak az olvasmányokon való bemutatása. A költői stilus a Toldi alapján. Az összes olvasmányok, de különösen Arany Toldi-ja szükséges magyarázatokkal. Egypár ének a Toldi-ból könyv nélkül is. A verstan gyakorlati módszerrel. Függetlenül a polgári ügyiratok. — T. k. BARTHA JÓZSEF és PRÓNAI ANTAL: *Stiliztika, II. kiadás.* LEHR: *Arany Toldija.* — Heti 4 óra.

Hollósy Béla, dr. Prónai Antal.

Német nyelv. Az alaktan isméltés és kiegészítése. A mondatrészek. Mellérendelt mondatok. Az alárendelt mondatok és rövidítésük leginkább gyakorlati módszer szerint. Szórend. Olvasmányok: Mesék, elbeszélések a monda és a történelem köréből,

néhány költemény könyv nélkül is. Etimologikus szócsoportok beszédgyakorlatok. T. k. ALBRECHT: *Német nyelvtan. U. a. Német olvasókönyv, II. r.* — Heti 3 óra.

Wagner Antal, Kőrösi Albin.

Latin nyelv. Az összetett mondatok elmélete az előző évek anyagának folytonos ismétlésével. A szabályok gyakorlása a Caesarból vett szöveg alapján. Olvasmányok: J. Caesarból és Ovidius Metamorphoséséből válogatott részletek. A római metrika és prosodia idevágó szabályainak elsajátítása. T. k. SZEPESI-PFEIFFER: *Latin nyelvtan*, HITTRICH: *Szemelvények Caesar Commentarii de bello Gallicoból*. CSENGERI JÁNOS: *Szemelvények Ovidiusból*. — Heti 6 óra.

Hollósy Béla, dr. Prónai Antal.

Történelem. A magyar nemzet története 1526-tól 1867-ig. Magyarország és Ausztria politikai földrajza. — T. k. JÁSZAI REZSŐ: *Magyarország, II. r.* — Heti 3 óra.

Dr. Miskolczy István, dr. Pozsgai Rezső.

Természetrájk. Növénytan. A virágos növények tagjai. Az organizmusokban előforduló fontosabb elemek és vegyületek: A sejt- és szövettan. A növények élettanából néhány jelenség. A virágtalan növények főbb csoportjai. A virágos növények, természetes rendszer alapján; különös tekintettel a hazai nevezetesebb fajokra. — T. k. dr. ORMÁNDY MIKLÓS: — *Növénytan*. — Heti 3 óra.

Dr. Ormándy Miklós.

Mennyiségtan. Bevezetés a mennyiségtanba. Összeadás, sokszorozás és hatványozás egész számokkal, kiterjeszkedve a kéttagúak négyzetének és köbének képzésére. Kivonás és osztás egész számokkal. A tört fogalma. Algebrai műveletek törtszámokkal. A racionális számok értelmezése. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. T. k. dr. SUTÁK: *Algebra*. — Heti 3 óra.

Dr. Suták József, dr. Vörös Cyrill.

Rajzóoló mértan. A kúpszeletgörbék: körvonal, ellipszis, hyperbola, parabola szerkesztése, sajátságai, metsző- és érintővonalai.

Heti 1 órán szabadkézi rajz. Testek után való rajzolás. — T. k. Huszka J.: *Rajzoló geometria, IV. r.* — Heti 2 óra.

Huszka József.

Testgyakorlás. Mint az I. osztályban.

V. osztály.

Osztályfőnök: DR. MAYWALD JÓZSEF.

Hittan. Az 1900. évi Püspöki Tanításterv és Utasítások szerint. — T. k. dr. TITZ ANTAL: *Katholikus hittan III., a vallástanítás új tanterve szerint átdolgozott kiadás.* — Heti 2 óra.

Dr. Schütz Antal.

Magyar nyelv. A szerkesztésről általában. Az anyaggyűjtés: az írásmű tárgya, alapeszméje; a bizonyítás. A szerkesztés: vázlat, az írásmű tagozódása. Az előadás nemci, a műformák, az írásmű előadásának módjai. A prózai műfajok: a leírás, a történeti elbeszélés, a szónoklat, az értekezés. A kiindulás az olvasmányokból történt. Tankönyvünkben levő prózai műformák tartalmi ismétlése. Ezeken kívül a kötelező házi olvasmányok. — T. k. BARTHA JÓZSEF ÉS PRONAI ANTAL: *Retorika.* — Heti 3 óra.

Dr. Vincze József.

Német nyelv. Alak- és mondattani ismétlések. Az összetett mondat; a mellékmondatok rövidítése. Beszédgyakorlatok. Olvasmány: Könnyebb elbeszélések, oktató, történelmi olvasmányok és költemények; ez utóbbiak közül több könyv nélkül is. — T. k. ALBRECHT: *Német olvasókönyv a gimnázium V. osztálya számára.* — Heti 3 óra.

Wagner Antal.

Latin nyelv. Cicero beszédei közül: Pro lege Manilia és Pro Archia poëta. Ovidiusból: Fasti I, 71—144; II, 533—570; 617—638; 641—684; III, 809—848. Trist I, 3. — Az írók életrajza, műveik és jellemzésük. A történelmi háttér ismertetése és megfelelő régiség-tani magyarázatok. Nyelvtani és mondattani ismétlések.

Tankönyvek: ZSÁMBOKI GYTLA: *M. Tullii Ciceroniis de imperio Cnaei Pompei oratio ad Quirites.* — Dr. KAPOSY LUCIAN: *M. Tullii Ciceronis pro A. Licinio Archia Poeta oratio ad iudices.* — CSENGERI JÁNOS: *Szemelvények Ovidiusból.* — Heti 6 óra.

Dr. Maywald József.

Görög nyelv. Az attikai szójárás alaktana a folyékony más-salhangzón végződő igékig a gyakorlókönyvnek megfelelő olvasmányaival. Szótanulás; a gnomák egy része könyv nélkül is. — T. k. MAYWALD: *Görög nyelvtan és Görög gyakorló és olvasókönyv, I. r.* — Heti 5 óra.

Dr. Maywald József.

Magyar és görög irodalmi szemelvények. Homeros Iliasának és Odysseiájának szebb részletei és szerkezetileg nevezetesebb részei Csengery és Gyomlay fordítása után iskolai földolgozásban, a megfelelő régiségtani részek WAGNER-HORVÁTH: *Görög régiségek könyvéből.* — GERÉB fordításából Herodotos könyveinek szemelvényei. — BADICS FERENCZ: *Magyar irodalmi olvasókönyvéből* költői olvasmányok Tinódi Sebestyéntől, Gyöngyösi Istvántól és Arany Jánostól. — Történelmi olvasmányok Bethlen Gábor, Szalárdi János, gróf Bethlen Miklós, Cserei Mihály és báró Apor Pétertől. — Heti 3 óra.

Dr. Friedreich Endre.

Történelem. Ó-kori földrajz és történelem a legrégibb időtől a nyugat-római birodalom megdüléséig. Keleti népek. Görög történelem Kr. e. 146-ig. A rómaiak története a város alapításától 476-ig; kiváló tekintettel a műveltség, az állami és társadalmi intézmények fejlődésére. — T. k. SZÖLGYÉMY JÁNOS: *Egyetemes világtörténet, I. r. Ó-kor.* — Heti 3 óra.

Dr. Pozsgai Rezső.

Természetrész. Állattan. Az állati test és élet; az állatok szervei és működéseik. A hét állatkör jellemzése és részletes leírása. Az állatok földrajzi elterjedése. — T. k. dr. ORMÁNDY MIKLÓS: *Állattan.* — Heti 3 óra.

Dr. Ormándy Miklós.

Mennyiségtan. Linearis egyenletrendszerek. Alapműveletek gyökökkel. Négyzetgyök- s köbgyökvonás. Másodfokú egyenle-

tek. — T. k. dr. SUTÁK JÓZSEF: *Algebra, I. r.* A planimetria főbb tételei a körmérés kivételével. — T. k. dr. LÓKY B.: *Mértan.* — Heti 3 óra.

Nagy József.

Szabadkézi rajz. Keleti és középkori diszítmények rajzolósa és festése. Kapcsolatosan az egyiptomi, asszir, perzsa, indiai, kínai, japáni, szaszanida, magyar, mohammedán stílusok emlékeinek és ornamentumainak ismertetésével, eredet, fejlődés, elterjedés, alak és szín tekintetében. Gipsz- és faminták után való rajzolás. — Heti 2 óra.

Huszka József.

Testgyakorlás. Mint az I. osztályban.

VI. osztály.

Osztályfőnök: MÁTRAI JÁNOS.

Hittan. Erkölcsstan az 1900. évi Püspöki Tanításterv és Utasítások szerint. — T. k. TITZ ANTAL: *Kath erkölcsstan.* — Heti 2 óra.

Dr. Schütz Antal.

Magyar nyelv. Poetika. Bevezetésül a költészetéről általában. Az epikai, lírai és drámai költészet műfajainak elmélete mindig olvasmányok alapján. A nagyobb költői művek közül Zrinyi Szigeti veszedelmének, Zalán futásának, Sophokles Antigonejának, Shakespeare Coriolanusának, Katona Bánk bánjának, Kisfaludy K. A kérők és Tóth Ede Falu rosszának iskolai olvasása és magyarázata. Kiegészítésül a *szépről* és a *szép* kifejezéséről. — T. k. BARTHA JÓZSEF-PRÓNAI ANTAL: *Poetika.* — SHAKESPEARE: *Coriolanusa*, magyarázta: SZIGETVÁRI IVÁN. *Antigone*, fordította CSIKY G. — Heti 3 óra.

Mátrai János.

Német nyelv. Válogatott prózai olvasmányok az olvasókönyvből, valamint Bürger, Goethe és Schiller jelesebb balladáinak fordítása és elemzése a ballada történetének áttekintésével. Tárgyi magyarázatok, nyelv- és mondattani ismétlések. — T. k. ALBRECHT JÁNOS: *Német olvasókönyv.* — Heti 3 óra.

Wagner Antal.

Latin nyelv. T. Livi *Ab urbe condita libri II. cap. 1—2., 9—13., XXI. cap. 1—4., XXII. cap. 1—19., 41—50.* És Vergilius Maro *Aeneiséből az I. ének 1—210., 222—296., 493—559. II. ének 1—370., 506—567., 623—666. verse.* Alak- és mondattani ismétlések; az írók életrajza, műveik és jellemzésük; megfelelő régiségtani magyarázatok. — T. k. KALMÁR ELEK: *Szemelvények T. Livius Római történetéből.* WIRTH GY.: *Szemelvények P. Vergilius M. Aeneiséből.* — CSERÉP: *Római régiségtan.* — Heti 5 óra.

Mátrai János.

Görög nyelv. A múlt évi anyag ismétlése után a verba liquidia, a μ -végű és ι . n. rendhagyó igék. Olvasmányok: Xenophon *Anabasisából* és a *Memorabiliákból* válogatott fejezetek. Szemelvények a görög lírikusokból. — T. k. MAYWALD: *Görög nyelvtan; Gyakorló és olvasókönyv, II. r. ugyanattól.* — Heti 5 óra.

Dr. Friedreich Endre.

Magyar és görög irodalomtörténeti szemelvények. Szemelvények a görög lírai költészetből. I. Az elegia. II. Az epigramma. III. Az iambos. IV. Az aiol-dalköltészet. V. A dór karénekköltészet. Szemelvények a klasszikus versmértékű magyar lírai költészetből. I. Az úttörők munkássága. II. Az ó-klasszikai irány virágzása. III. Az ó-klasszikai versforma Berzsenyi után. Sophokles *Elektrája.* A görög régiségtanból az istenekre és istentiszteletre vonatkozó részletek. Az irodalomtörténetből a dráma fejlődése s vele kapcsolatosan a görög színház. — T. k. CSIKY: *Elektra.* BADICS F.: *Magyar irodalmi olvasókönyv, II. kötet, 3. kiadás.* WAGNER-HORVÁTH: *Görög régiségek.* — Heti 3 óra.

Dr. Bartha György.

Történelem. Középkor a nyugat-római császárság bukásától Amerika fölfedezéséig. Új-kor a renaissance és a fölfedezések korszakától a westphali békéig bezárólag. Kiváló tekintettel a magyar nemzet történetére s a földrajzra. — T. k. SZÖLGYÉNY JÁNOS: *Egyetemes történet, II. kötet, 3. kiadás.* — Heti 3 óra.

Dr. Miskolczy István.

Természetrész. Ásványtan és kémia. Kémiai és ásványtani alapfogalmak. Néhány ásvány a halmazállapot és az alaki tulaj-

donságok szemléltetésére. A fémek átalakulása a levegőn. A szén és vegyületei. A kősó és összetétele. A réz és vegyületei. A sók, savak, aljak. A kőszén és a belőle nyerhető termékek. A szénhidrogének. A szénhidrátok. A protein-anyagok. A szerves alkaloidok. A mesterséges festőanyagok. Az ásványok rendszere. A legfontosabb geológiai tényezők. A Föld történetének rövid vázlatja. — T. k. dr. ORMÁNDY MIKLÓS: *Ásványtan és kémia*. — Heti 3 óra.

Dr. Ormándy Miklós.

Mennyiségtan. A hatvány fogalmának általánosítása. Számrendszerek. Logaritmus. Véges számtani s mértani haladvány. — T. k. dr. SUTÁK J.: *Algebra*. Körmérés. Gonimetria s trigonometria alkalmazásokkal. Dr. LÓKY B.: *Mértan*. — Heti 4 óra.

Dr. Suták József.

Szabadkézi rajz. Gipsz- és faminták után való rajzolás. Szóbeli magyarázatok a román és csúcsíves stilusról. — Heti 2 óra.

Huszka József.

Testgyakorlás. Mint az I. osztályban.

VII. osztály.

Osztályfőnök: WAGNER ANTAL.

Hittan. Egyháztörténelem az 1900. évi Püspöki Tanítási Terv és Utasítások szerint. — T. k. dr. TITZ ANTAL: *A rom. kath. Egyház története, II. kiadás*; a vallástanítás új tanterve szerint átdolgozott kiadás. — Heti 2 óra.

Dr. Schütz Antal.

Magyar irodalom. A magyar nemzeti irodalom fejlődésének ismertetése 1820-ig, kapcsolatban a korszakok művelődéstörténeti jellemzésével s a legkiválóbb íróknak olvasmányokon alapuló fejtegetésével. A tárgyalt korokra és írókra vonatkozó tanulmányok. Havonként házi vagy iskolai dolgozat. — T. k. dr. BARTHA JÓZSEF: *A magyar nemzeti irodalom története*. — Heti 3 óra.

Dr. Vincze József.

Német nyelv. Goethe: Hermann und Dorothea és Schiller: Wilhelm Tell. Olvasás közben széptani fejtegetések, nyelvi és tárgyi magyarázatok, beszédgyakorlatok. — T. k. GOETHE: *Hermann und Dorothea*, magyarázta: WÉBER RUDOLF; SCHILLER: *Wilhelm Tell*, magyarázta: HEINRICH GUSZTÁV. ALBRECHT JÁNOS: *Német olvasmányok.* — Heti 3 óra.

Wagner Antal.

Latin nyelv. Cicero beszédeiből. A Catilina elleni I. és II. beszéd. — Sallustiusnak Catilina összceskűvése. — Vergilius Aeneiséből a VI. ének. — Nyelvi, tárgyi és esztétikai magyarázatok. Az illető íróknak életrajza. A római régiségekre vonatkozó ismeretek kiegészítése. — T. k. *Ciceronis orat. in Catilinam*, magyarázta KÖPESDY. — *C. Sall. Crispi opera ed.* CSERÉP. — *Verg. Aeneis ed.* PIRCHALA. — CSERÉP: *Római régiségek.* — Heti 5 óra.

Wagner Antal.

Görög nyelv. Szemelvények Homeros Iliasának I—VI. énekeiből; közel 2000 sor. — Herodotosból válogatott részletek. — Nyelvi és tárgyi magyarázatok, esztétikai fejtegetések. — T. k. *Homeros Iliasa, bő szemelvényekben kiadta* CSENGERI. — *Szemelvények Herodotosból*; magyarázta: DR. VIETÓRISZ JÓZSEF. — Heti 5 óra.

Dr. Maywald József.

Magyar és görög irodalomtörténeti szemelvények. Thukydidesből bő szemelvények. Tárgyi magyarázatok (a kor története, különösen Athén állapota; állami és magánrégiségek). Demosthenes beszédei. A magyar történetirókból és szónokokból az előirt olvasmányok. A történetírásra és szónoklatra vonatkozó tárgyi magyarázatok. Egy szabadon választott szónoki beszéd művészi előadása. — T. k. SZILASI M.: *Szemelvények Thukydidesből.* DR. FÖLDI J.: *Demosthenes válogatott beszédei.* BADICS F.: *Magyar irod. olvasókönyv.* WAGNER-HORVÁTH: *Görög régiségek.* — Heti 3 óra.

Mátrai János.

Történelem. Az új-kor története a XVII. század második felétől a német és olasz egység létrejöveteléig (1648—1871.), kapcsolatban a magyar nemzet történetével. Európa, Ázsia és Amerika nagyobb államainak politikai földrajza. — T. k. SZÖLGYÉMY JÁNOS: *Egyetemes történet, III. kötet, 2. kiadás.* — Heti 3 óra.

Bartos József.

Természettan. Bevezető természettani fogalmak. Mechanika. Hangtan. Fénytan. — T. k. dr. VÖRÖS CYRILL: *Kísérleti természettan.* — Heti 4 óra.

Dr. Vörös Cyrill.

Mennyiségtan. A másodfokú egyenletek teljes elmélete. A geometriai haladványok és azok alkalmazása. A térmértan alaptételei; a testmértan nevezetesebb tételei; felület- és köbtartalom-számítás. — T. k. dr. SUTÁK J.: *Algebra* és dr. LÓKY BÉLA: *Geometria.* — Heti 3 óra.

Dr. Vörös Cyrill.

Szabadkézi rajz. Domború gipszéképmények és színes testcsoportok, csendélet, madarak, állatok, halak stb. rajzolása árnyékolva és színezve, vízfestékekkel. A renaissance ismertetése a képzőművészetekben. — Heti 2 óra.

Huszka József.

Testgyakorlás. Mint az I. osztályban.

Egészségtan. Bevezetés az egészségtanba. A táplálkozás, lakás. — T. k. FODOR-GERLÓCZY: *Egészségtan.* — Heti 1 óra.

Dr. Pákozdy Károly.

VIII. osztály.

Osztályfőnök: DR. FRIEDREICH ENDRE.

Hittan. Hitvédelem az 1900. Püspöki Tanításterv és Utasítások szerint. — T. k. dr. SCHÜTZ ANTAL: Keresztény katolikus hitvédelem. — Heti 2 óra.

Dr. Schütz Antal.

Magyar irodalom. A magyar nemzeti irodalom fejlődésének ismertetése 1820-tól. Kisfaludy Károly, Vörösmarty, Széchenyi, Eötvös, Kemény, Tompa, Petőfi, Arany, Madách részletes méltatása iskolai olvasmányok alapján és a kötelező olvasmányok jegyzékének folytonos felhasználásával. Havonként házi vagy iskolai dolgozat. — T. k. dr. BARTHA J.: *A magyar nemzeti irodalom története, 2. kiadás.* — Heti 3 óra.

Dr. Prónai Antal.

Német nyelv. Költői olvasmány: «Goethe Iphigenie auf Tauris.» Fordítás, elemzés, szerkezeti és széptani fejtegetések, nyelvtani és tárgyi magyarázatok; heti 1 órában fordítás magyarból németre. Közben a német irodalomtörténetből Goethe, Schiller, a romantikusok, Uhland, Heine, Lenau és Grillparzer. — T. k. GOETHE: *Iphigenie auf Tauris*, magyarázta: dr. MAYWALD JÓZSEF. — ALBRECHT JÁNOS: *Német olvasmányok.* — Heti 3 óra.

Gombos Antal.

Latin nyelv. Hor. Od. I. 1., 2., 3., 4., 9., 11., 14., 22., 31. II. 7., 10., 14. III. 1., 2., 6., 9., 21., 30.; IV. 2., 7. Carm. saec., Epod. 2. Sat. I. 6., 9. II. 6. Epist. I. 2. II. 3. és az «Ars poetica» válogatott részekben. Tacitus műveiből szemelvények. Nyelvtani, tárgyi és esztétikai magyarázatok. — T. k. BARTAL: *Horatii opera omnia.* GYOMLAY: *Szemelvények Tacitus műveiből.* CSERÉP JÓZSEF: *Római régiségek.* — Heti 4 óra.

Dr. Friedreich Endre.

Görög nyelv. Szemelvények Homeros Iliasának I., III., VI., IX., XVI., XXII., XXIV. énekeiből. Platon Socr. Apológiája. Nyelvi és tárgyi magyarázatok; esztétikai fejtegetések. K. k. CSENGERI: *Homeros Iliasa bő szemelvényekben.* SIMON: *Szemelvények Platonból.* — Heti 4 óra.

Dr. Friedeich Endre.

Görög-pótló irodalmi olvasmányok. Platon: Sokrates védelme, Kriton, Állam. A görög hőlcselet története. A görög művészet remkeinek ismertetése vetített képekkel is. — K. k. ALEXANDER: B.: *Platon.* KAPOSÍ: *A görög irodalom története.* ZSÁMBOKY GYULA: *A görög művészet kiválóbb alkotásainak ismertetése.* — Heti 2 óra.

Dr. Prónai Antal.

Történelem. A magyar nemzet oknyomozó története 1867-ig kiváló tekintettel az intézmények fejlődésére s a műveltségi viszonyokra. Magyarország a jelenben. — T. k. dr. JÁSZAI REZSŐ: *Magyarország oknyomozó története, 5. kiadás.* — Heti 3 óra.

Dr. Miskolczy István.

Természettan. Hőtan. Mágnesség. Elektromosság. Kosmographia elemci. — T. k. dr. VÖRÖS: *Kísérleti természettan.* — Heti 4 óra.

Dr. Suták József.

Mennyiségtan. Az összes algebrai és geometriai tananyag ismétlése és a kapcsolástan. T. k. dr. SUTÁK J.: Algebra. — Heti 2 óra.

Dr. Vörös Cyrill.

Bölcseleti előtan. A lélektan és logika elemei. A lelki élet önállósága. A lelki jelenségek főbb csoportjai: az érzetek, a képzetek, az érzelmek, az akarat tana. A lelki betegségek, különös tekintettel az alkoholizmusra. A logikai formák. A tudományok felosztása és a főbb módszerek. Olvasmányok. T. k. SZITNYAI ELEK: *Lélektan és logika.* Negyedik javított kiadás. Budapest, 1908. — Heti 3 óra.

Dr. Kornis Gyula.

Szabadkézi rajz. Emberi fejek rajzolása gipszmintákról árnyékolva. Ékitmények és természeti tárgyak rajzolása gipszminták után ceruzával és ecsettel. Hazai műemlékeink ismertetése történelmi egymásutánban. — Heti 2 óra.

Huszka József.

Testgyakorlás. Mint az I. osztályban.

Egészségtan. Bevezetés az egészségtanba. A munka és foglalkozás; a test ápolása; a fertőző betegségek; az életmentés, *Védekezés az alkoholizmus ellen.* — T. k. dr. FODOR-GERLÓCZY: *Egészségtan.* — Heti 1 óra.

Dr. Pákozdy Károly.

IV.

MAGYAR IRÁSBELI TÉTELEK.

V. osztály.

«Az új földesúr» regénynek melyik alakja és miért tetszik neked? — Az Urániában. — Az első hó Budapesten. — Az én barátaim. — Szabadon választott tétel a mindennapi életből. — Kötelességeink (szónoki beszéd alakjában). — Intézeti zászlónk megáldása. Arany és Petőfi szobránál. — A Hunyadiak. (Elbeszélés költemények alapján.) — Milyen hasznát láttam olvasmányaimnak?

VI. osztály.

Eszményítés a költészetben. — *a/* Tündérmeséink elemei; *b/* Mátyás király a történelemben és a mondában; *c/* Népmesei elemek PETŐFI János *vitézében*. — A *Szigeti veszedelem* vallás-erkölcsi szépségei. — A ballada és a románc összehasonlítása egy-egy példa alapján. (Iskolai.) — Jókai nevezetesebb regényeiből (Egy magyar nábob, Kárpáthy Zoltán, Erdély aranykora) egy szabadon választott jellemnek festése. — A Hymnus, Szózat és a Nemzeti dal történelmi jelentősége. — *a/* A szülők iránt érzett szeretet Petőfi lirájában. *b/* A magyar nő Vörösmarty lirájában. — Antigone tragikumája. (Iskolai.) — *A falu rosszának* főbb jellemei.

VII. osztály.

A keresztény középkor írásaiban a magyar nemzeti vonások. — Pázmány érvelésmódja a Kalauz egy-egy fejezete alapján. — Az irodalmi érték és a kor izlése. — Mikes egyénisége a «Törökország levelek» alapján. — Egyik kirándulásom le-

írása. — A nemzeti elemek gyarapodása irodalmunkban. — Az idegen hatások átalakulásai. — Katona Bánk hányjának részenként való méltatása. — Minő vonások ragadták meg figyelmemet irodalmunk eddig ismert történetéből?

VIII. osztály.

Leírás önálló megfigyelés alapján. — Vörösmarty: *A merengőhöz* c. költeményének története. — «Mi dolgunk a világon? Küzdeni, erőnk szerint a legnemesbékért.» (Vörösmarty.) — *a)* Abafi; *b)* A Zord idő; *c)* A falu jegyzője. (Iskolai dolgozat.) — *a)* Petőfi és a magyar népdal. *b)* Petőfi életképei. *c)* Petőfi életfelfogása a *Bolond Istókban*. — *a)* A lelkiismeret hatalma Arany hőseiben; *b)* Toldi jellemének fejlődése a trilógiában. *c)* Arany egyénisége lírai költeményeiben. — Pesszimiztikus mű-e az *Ember tragédiája*? (Iskolai dolgozat.) — Nemzeti énekeink. (Iskolai dolgozat.)

V.

KÖTELEZŐ KÖLTEMÉNYEK AZ OLVASÓKÖNYVBEN TALÁLHATÓ DARABOKBÓL.

I. osztály részére.

PÓSA L., *A haza.* — GYULAI P., *Hadnagy uram.* — PETŐFI S., *Szülőföldem.* — LÉVAY J., *Szüretünk.* — PETŐFI S., *Füstbe ment terv; Fekete kenyér; Falu végén; Három fiú.* — VACHOT S., *A gyermek álmái.* — EÖTVÖS J. br., *A megfagyott gyermek.* — GYULAI P., *Éji látogatás.* — *Szent István királyhoz régi egyházi ének.*

II. osztály részére.

VÖRÖSMARTY M., *Szózat.* — KÖLCSEY F., *Himnusz.* — LÉVAY J., *Mikes.* — PETŐFI S., *A rab.* — EÖTVÖS J. br., *Végrendelet.* — ARANY J., *Itthon.* — PÓSA L., *A magyar nyelv.* — GARAY J., *Mátyás király Gömörben; Az obsitos látogatása Ferenc császárnál.* — TOMPA M., *A gazdag.* — TÁRKÁNYI B., *Boldogasszony anyánk.* — GARAY J., *Kont.* — PETŐFI S., *Hazámban.* — VÖRÖSMARTY M., *A szegény asszony könyve.* — PETŐFI S., *A jó öreg korcsmáros.*

III. osztály részére.

ARANY J., *Fiamnak.* — REVICZKY Gy., *Imakönyvem.* — BÁN A., *Az első imádság.* — TÓTH K., *A hazáról.* — ARANY J., *A fülemile; A hamis tanu.* — EÖTVÖS J. br., *Mohács.* — *Esztergom megvételeéről.* (Kuruc ballada.) — VÖRÖSMARTY M., *Himnusz.* — ARANY J., *Családi kör.* — PETŐFI S., *A gólya; Csatában.* — GYULAI P., *A vándor fiú.* — TOMPA M., *Alföldi kép.* — *Őszi harmat után.* (Kuruc.)

IV. osztály részére.

PETŐFI S., *Temetésre szól az ének; Fürdik a holdvilág.* — ARANY J., *Az elhagyott lak.* — KISFALUDY S., *Himfy szerelméből.* *Zúg a zápor, I. 155., II. 35.* — BALASSA A., *A végek dicséreti.* —

VÖRÖSMARTY M., *Árpád imája*. (Zalán futásából.) — BERZSENYI D., *A magyarokhoz; Közelítő tél; Osztályrészem*. — VÖRÖSMARTY M., *Az elhagyott anya*. — PETŐFI S., *Jövendölés*. — TOMPA M., *A gólyához*. — GYULAI P., *Tanács*. — MÓRA I., *Kenyérszegéskor*.

Kötelező olvasmányok a kézikönyv kijelölt darabjain kívül.

V. osztály részére.

Tollagi Jónás, TINÓDI, *Budai Ali basa históriája*. — Kölcsey beszédeiből: *A magyar nyelv ügyében vagy Berzsenyi felett*. — TOMPA, *Népregék és mondákból: Az árvalányhaj, Három a daru*. — Toldi estéje. — JÓKAI, *Új földesúr*. — Kossuth beszédeiből: *A haderő megajánlása ügyében*. — Deák beszédeiből: *A felirati javaslatról*.

VI. osztály részére.

ZRÍNYI, *Szigeti veszedelem*. — KISFALUDY K., *Kérők*. — VÖRÖSMARTY, *Két szomszédvár; Csongor és Tünde*. — Arany balladái. (M. K.) — JÓKAI, *Egy magyar nábob*.

VII. osztály részére.

KATONA, *Példák és legendák* (M. K.) vagy VINCZE, *Barlam és Jozafát, Szent Elek*. — GYÖNGYÖSI, *Murányi Vénus*. — Kuruc-költészet. (M. K.) — FALUDI, *Nemes úrfi vagy a Szent Ember*. (Franklin.) — ERŐDI, *Mikes*. — *Berzsenyi ódái*. (Athenaeum.) — GYADÁNYI, *Egy falusi nótárius budai utazása*. — *Csokonai válogatott munkái*. (Athenaeum.) — KISFALUDY S., *Regéiből: Csobáncz*. (M. K.) — KATONA, *Bánk-bán*. — PETŐFI, *János vitéz*.

VIII. osztály részére.

KISFALUDY K., *Iréne; Csalódások*. — JÓSIKA, *Abafi*. — Széchenyi *Hitele szemelvényekben*. (M. K.) — EÖTVÖS, *A falu jegyzője*. — ARANY, *Toldi szerelme; Buda halála*. — GYULAI, *Vörösmarty életrajza*. — KEMÉNY, *Zord idő vagy A rajongók*. — MADÁCH, *Az ember tragédiája*. (Athenaeum.)

VI.

ÉRETTSÉGI IRÁSBELI TÉTELEK.

Magyar irodalomból: A fiúi szeretet Petőfi költészetében. — Dolgoztak: 58; 15 jeles, 25 jó, 18 elégséges

Latinból: Vergilii Aeneidos X. 1—26. — Dolgoztak: 58; 22 jeles, 11 jó, 25 elégséges.

Mennyiségtanból: 1 Jogunk van 1400 K-ás évi járadékhoz 11 éven keresztül. Nagyobb járadékot óhajtván, csak 7 éven át akarjuk azt élvezni. A járadékok év végén esedékesek. A félévi kamatláb $1\frac{3}{4}\%$. Mennyi lesz az új járadék?

2. A derékszögű háromszög-alakú szántó föld egyik befogója 360 m, a másik 105 m. Átfogójára merőlegesen, vasútépítés céljára, 3 m széles területet kisajátítanak belőle. A vasút közép-vonala az átfogót a nagyobbik befogóra eső végétől 345.6 m távolságban metszi. Mennyit fizetnek a tulajdonosnak, ha m²-ét 1.20 K-ba számítják

Dolgoztak: 58; 17 jeles, 12 jó, 25 elégséges, 4 elégtelen.

VII.
AZ IFJÚSÁG ÉRDEMSOROZATA.

I. A/ osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magavisclet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számtan	Rajzoló mért.	Szépírás		Testgyakorlás
Andreánszky Jenő, ág. h. ev.	1	1	2	2	2	3	3	2	2	1
Balcsik Lajos	2	3	3	3	2	3	3	1	2	2
Balla Mihály.....	2	3	3	1	2	2	2	2	fm	1
Battenberg Jenő	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1
5 Berczik Sándor	1	3	3	3	1	3	2	2	fm	1
Berecz Mihály	2	3	4	2	3	3	2	1	1	2
Biliczky Mihály	1	1	2	1	2	1	2	1	1	1
Bónis László	2	1	2	2	2	3	2	1	2	1
Bucsányi Lajos	2	2	3	3	3	3	3	2	1	1
10 Burger Sándor, öd.	1	1	1	2	2	1	1	1	2	1
Csányi Zoltán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Daniel Elek, unit.....	2	3	3	3	2	3	3	1	fm	1
Deák József	1	3	3	3	2	3	3	2	fm	2
Eberhart Róbert	1	3	4	3	3	3	3	2	2	2
15 Farkas Béla	1	2	3	3	2	3	3	2	2	2
Földvári Ernő	3	3	3	3	3	3	3	2	fm	1
Frombold Gyula, ism.	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2
Glósz Tibor.....	1	2	2	1	2	2	2	3	1	1
Hevér Béla	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1
20 Hofhauser László	3	3	3	3	3	4	3	2	3	1
Horváth János	1	2	3	2	2	2	2	1	3	1
Huber Alfréd	4	4	4	4	3	4	4	2	2	1
Huber Jenő	2	3	3	3	3	3	2	2	2	1
Jelinek László	3	3	4	3	2	3	3	1	2	1
25 Junker Gyula	3	2	3	2	2	3	3	3	2	2

I. A/ osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak.								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló mért.	Szépíráás		Testgyakorlás
Kaltwasser József	1	3	3	3	4	3	3	1	2	1
Kerner István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kertesi Ignác	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2
Kertész Tibor	3	3	3	2	3	3	3	2	1	1
30 Klincsek István	3	4	4	4	4	2	2	2	1	2
Kondás Gyula	3	4	4	4	4	4	3	1	2	1
Korényi János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Krisztics Árpád, ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Lamy Imre	2	3	4	3	3	4	3	2	3	2
85 Leipold János	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
Majer József	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1
Marton Gyula	2	2	2	1	1	2	1	2	2	1
Matkovics Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Mészáros István	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1
40 Miklósy Károly	1	2	3	1	2	2	2	2	2	1
Minich Miklós	3	3	3	3	3	3	3	2	3	1
Németh János	1	2	2	1	2	2	2	2	2	1
Nikolich László	1	3	3	3	2	2	2	2	1	1
Ordódy Miklós	1	2	2	2	3	2	2	1	2	1
45 Orgován Mihály	2	2	3	3	3	3	3	2	1	1
Oszwald Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Palásthy István	3	3	4	3	3	4	3	3	1	2
Pálffy Sándor	1	1	2	1	1	3	3	2	2	1
Pethes László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
50 Prunner Lukács	3	3	3	3	3	3	3	1	2	1
Rác Elek	3	3	4	3	3	3	2	2	1	2
Schmidt Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Surányi Ferenc	2	4	4	4	3	4	3	3	1	1
Susszer Frigyes	3	3	3	3	3	3	3	2	1	2
55 Sziebler László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szternát István	3	3	4	3	3	3	3	3	1	2
Trautsch Kálmán	1	1	2	1	2	2	1	1	2	1
Vargha László	1	2	3	2	2	2	2	1	3	2
Vida Károly	1	3	3	2	2	3	2	3	2	1
60 Virava János	1	2	3	2	1	3	2	1	2	1

I. A/ osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Számítás	Rajzoló mért.	Szépírás		Testgyakorlás
Waczulik Károly	3	4	4	4	4	4	3	3	3	2
Wass Zoltán, gör. kat.	2	3	4	3	3	4	3	3	1	2
Weber Sándor	1	1	2	2	1	3	2	1	2	1
Zmejanovics Milos, g. kel.	1	1	2	1	2	3	1	2	1	1
<i>Magántanulásra tért:</i>										
Irsay Endre... ..	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—
<i>Vizsgálatlan maradt: Takács Lajos.</i>										
<i>Kimaradtak: Balla Miksa, Böhm Vilmos, Czihy Nándor, Hegedüs László, ism., Janosovits Lajos, Szalády Géza.</i>										
<i>Összesen : 72.</i>										

I. B) osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetráajz	Számítan	Rajzoló mért.	Szépírás		Testgyakorlás
Almásy Kal. József...	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Augusztin Endre...	2	2	3	1	2	3	2	2	1	1
Ábrahám Gerő...	1	2	3	2	2	3	3	1	3	1
Bán Károly ...	1	3	3	3	3	3	3	2	2	2
5 Benedek Béla ...	1	2	2	3	1	2	2	1	fm	1
Benedek Viktor ...	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Bentz József ...	2	3	4	3	3	3	2	3	2	2
Binder László, ág. h. ev. ...	2	4	4	3	3	4	4	3	1	2
Bölcskey Géza, ref. ...	1	3	4	2	2	3	4	2	2	3
10 Bujtás János öd. ...	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Czétényi Jenő ...	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Drucker József ...	3	3	3	2	2	3	3	1	1	1
Erős Gyula ...	2	2	2	1	2	3	1	1	2	1
Éder László ...	1	2	2	2	3	2	2	2	2	1
15 Farkas József ...	1	2	2	2	1	2	2	1	1	1
Fáy Zoltán ...	1	2	3	2	3	2	1	1	1	1
Fernbach Bálint ...	2	2	3	1	3	2	2	3	2	1
Finály Pál ...	2	2	2	1	1	2	1	1	2	1
Füzesséry Tibor ...	1	3	3	2	3	3	3	3	1	2
20 Füzesséry Zoltán ...	1	2	2	2	2	3	2	3	2	1
Gaál Tibor, ref. ...	1	2	3	3	3	3	2	2	2	1
Gacska Károly ...	2	3	3	2	3	3	3	2	3	1
Gerlei János ...	1	1	2	1	1	1	2	2	3	1
Hoffmann Sándor ...	3	2	3	3	2	3	3	2	3	2
25 Horváth Gyula ...	2	3	4	3	3	3	2	2	2	2
Horváth Lajos, ism. ...	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1
Janovecz Lajos ...	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
Kardos István ...	1	2	2	1	2	1	1	1	1	1
Kelety Miklós, ág. h. ev. ...	3	3	3	2	3	3	2	2	3	2
30 Knoll József ...	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Kovács Kázmér, ism. ...	1	1	2	2	2	2	2	1	2	1
Kölber Jenő ...	2	3	3	2	2	3	2	1	3	1
Kubinák László ...	1	2	2	2	2	2	2	2	3	1
Lázár Balázs ...	1	2	2	1	3	3	2	3	3	1
35 Ländler Béla, izr. ...	3	3	3	2	3	3	3	3	3	2

I. B) osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magavisclet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló mért.	Szépírá		Testgyakorlás
Marelyin Ambrus	3	4	4	4	4	4	4	3	2	2
Marton Béla	2	3	4	4	3	2	2	2	3	2
Márton Ferenc	3	3	3	3	2	3	2	3	1	2
Molnár Ferenc	1	3	4	3	3	3	2	2	1	1
40 Németh Ede	1	4	4	3	2	3	2	3	1	2
Nikolényi Dezső, ism.	1	3	3	2	2	2	2	2	1	2
Novák Jenő	1	2	3	2	2	2	2	1	2	1
Ohmacht Róbert... ..	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Orczy László	2	2	3	1	2	3	2	2	1	1
45 Orth Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Petz Ernő	1	3	4	3	3	4	4	2	2	2
Pozsgay Gábor	1	2	2	1	2	1	2	1	2	1
Prohászka Adorján	1	2	2	1	1	2	2	1	2	1
Schimatschek István	1	3	3	3	2	3	3	2	1	1
50 Schnöpf József... ..	2	2	2	3	3	3	3	3	2	2
Schröder Antal, ism.	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1
Steingaszner Lajos	1	2	2	1	1	1	2	2	fm	1
Szarvák Béla... ..	2	4	4	4	4	3	4	3	1	2
Szemere Béla ism.	1	3	3	3	3	2	2	3	3	2
55 Szukénik Rezső	3	4	4	3	3	3	3	2	2	2
Trautner Pál	3	4	4	3	2	3	3	2	1	2
Ujváry Ferenc	1	2	3	3	3	3	2	1	1	1
Villax Ernő	1	3	3	2	3	3	2	2	1	1
Villax Ferenc	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1
60 Wurm István	1	2	3	1	3	3	3	2	3	2
Zay Barnabás	2	3	4	3	3	3	3	2	3	2
Zobics Mihály	1	2	3	2	2	3	2	2	1	1
<i>Magántanulók :</i>										
Landauer Ede	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—
<i>Szeptemberi magántanulásra tért : Tunyogi István.</i>										
<i>Kimaradtak : Friedl László, Geizura János, Kosztka Gusztáv,</i>										
<i>Makay Tibor, Petrákovichs Gyula, Rehák István, Tóth László,</i>										
<i>Wesztvinkl Róbert.</i>										
<i>Meghalt : Czike Béla.</i>										
<i>Összesen : 73.</i>										

II. A/ osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Számítás	Rajzoló mért.	Szépíráás		Testgyakorlás
Balla László	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Bendzsel Béla	3	3	3	3	3	2	3	2	3	1
Biró Ede	1	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Brauner Frigyes, ág. h. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
5 Breslmayer Pál	2	3	3	3	2	3	3	3	fm	2
Buziássy Károly	1	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Csongár Árpád, ism.	1	2	3	3	2	3	3	3	1	2
Csór András, ism.	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Dittert György	1	2	2	2	1	2	2	2	1	1
10 Doroghy József	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Emödy József	1	1	2	2	1	2	2	2	4	2
Eulenberg István, izr.	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2
Feigl Dénes	1	1	2	3	2	2	1	1	2	1
Gász József	3	3	3	3	3	3	3	2	1	1
15 Halászy Pál, ág. h. ev.	1	3	3	2	2	3	2	2	1	2
Hammersberg János, ág. h. ev.	1	1	3	2	1	1	1	3	1	1
Hankiss Szilárd, ág. h. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hauer Rezső	3	3	3	2	3	3	2	3	2	1
Hoffhauser István	1	3	2	3	3	3	2	2	2	1
20 Horváth László	1	2	3	3	3	3	3	2	3	2
Horváth Zoltán	1	2	3	2	2	2	2	2	1	1
Katona József	1	1	2	2	1	1	2	1	fm	1
Kaveczy Zoltán	3	3	3	3	3	3	2	3	2	2
Klein Ádám	2	3	3	3	3	3	2	3	fm	2
25 Koller Ernő	1	3	3	1	2	3	2	2	2	1
Konta Jenő	2	3	3	3	4	3	3	1	1	2
Köncs István	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1
Kreutzer János	3	3	4	4	3	3	3	2	3	2
Krompaszky Adolf	2	2	3	2	3	2	2	3	3	1
30 Lukász Vilmos	2	3	3	2	3	4	3	3	fm	2
Lukáts István	1	3	3	3	2	2	3	3	1	1
Major Dezső	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Molnár György	1	2	3	4	3	3	2	1	1	2
Nazimecky Kamilló	2	3	3	3	2	3	3	3	1	2
35 Orbán Miklós	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1

II. A) osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítan	Rajzoló mért.	Szépíráás		Testgyakorlás
Pintér Ernő	1	2	2	2	2	2	2	2	3	1
Pulay György	1	3	3	2	2	3	3	2	3	1
Rybárcz Kornél	2	3	3	3	2	3	2	2	2	1
Spetykó Gyula	1	3	3	3	2	2	2	2	3	2
⁴⁰ Sümegi Lajos	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Szigeti Ferenc	2	2	3	3	3	3	3	3	2	1
Szilágyi Aladár	1	3	3	3	3	3	2	3	1	1
Szongott Sándor	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2
Takáts József	2	3	3	3	2	3	3	2	3	2
⁴⁵ Tolnay Kálmán, ág. h. ev., ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	4	2
Cs. Tóth Elemér	2	3	3	3	3	4	2	3	3	2
Utassy Lóránd	1	3	3	3	3	3	2	2	2	2
Wass Tibor	1	2	3	2	2	3	2	2	3	1
Zilahy János	1	2	3	1	1	3	2	1	2	1
⁵⁰ Zsolgya Árpád	1	3	3	3	4	3	2	2	1	2
<i>Magántanulók:</i>										
Csáky Árpád gr.	1	2	1	2	2	2	1	—	—	—
Hankiss Flóra	1	1	1	1	1	1	2	—	—	—
Wimpffen György gr.	1	2	1	1	1	1	1	—	—	—
Wimpffen Simon gr.	1	2	1	1	1	1	1	—	—	—

Kimaradtak: Anders Pál és Tóth Zoltán ism.

Összesen: 56.

II. B/ osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számol.	Rajzoló mért.	Szépírás		Testgyakorlás
Árpásy István	1	4	4	4	3	3	1	3	4	1
Cseley László	1	3	4	2	2	3	3	2	3	2
Endrényi Győző	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1
Erdős Barnabás	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2
5 Fábry Vilmos	2	3	4	4	3	3	2	3	1	2
Fejes Gyula	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2
Fuhrherr Gyula	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2
Genszky István	1	1	2	3	2	2	2	2	1	1
Gerő Zoltán	1	1	2	2	2	1	3	2	1	2
10 Gruzl Ferenc	1	3	3	3	3	3	2	1	1	1
Gruzl János	2	3	3	3	2	3	2	2	2	2
Gundrum Ákos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Havlin Károly	1	2	3	3	3	2	1	2	1	1
Hoffmann Lajos	1	2	3	3	2	3	2	3	1	1
15 Hübner János	1	4	4	3	3	3	3	2	2	2
Kalger László	1	1	2	2	1	2	2	1	2	1
Khayll István	1	2	3	2	2	2	3	2	1	1
Kleiner György	1	1	2	1	1	2	2	2	1	1
Konta Rezső	1	2	3	3	3	3	3	2	3	2
20 Kovács Andor, ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Lendvay Jenő	1	1	3	2	2	2	2	1	1	2
Lenz József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Macskássy Ferenc	1	1	2	2	1	3	2	1	2	1
Medriczky József	1	2	2	2	2	3	2	2	3	1
25 Mezey László, ref.	3	3	4	3	3	4	3	2	2	1
Miháلكó Béla	2	2	2	3	2	3	3	2	3	2
Miháلكó József	2	3	3	3	2	2	3	2	3	1
Mike Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Novák István	1	3	3	3	3	4	3	2	1	2
30 Orczy István	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1
Páldy Béla	1	3	3	3	2	3	3	3	2	1
Papp Aurél, gör. kath.	1	3	2	3	3	3	3	2	3	2
Petrás Lajos	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Pesthy Pál	2	3	3	2	2	3	3	3	1	2
35 Popovits Frigyes, gör. kel.	1	1	2	2	2	3	1	1	1	2

II. B/ osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számtan	Rajzoló mért.	Szépíráás		Testgyakorlás
Pozsgay László	1	2	3	2	2	2	2	1	1	1
Preiszer Nándor	1	3	3	2	2	3	3	2	1	1
Schenkengel József.....	2	3	4	3	3	4	3	2	1	2
Schlosser János	1	3	3	3	2	2	2	3	1	1
40 Scholcz József	2	3	4	3	3	3	3	2	2	1
Schreiner János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Stessel Nándor	1	2	3	3	2	3	2	1	3	1
Szente Gyula	1	3	3	3	2	3	2	2	1	1
Szikora László	1	3	3	2	1	3	2	2	2	2
45 Tahin Miklós	1	2	3	3	2	3	3	3	2	2
Telkes László	1	2	3	4	1	3	1	1	2	2
Textoris Remo, ág. ev.	1	3	3	2	2	3	3	1	2	1
Tóth Zoltán	1	2	3	2	2	3	2	2	1	2
Wersching Pál.....	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1
50 Wahutka Ferencz, ism.	1	3	3	3	2	3	3	1	3	2
Zigány György.....	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
<i>Magántanulók :</i>										
Daniel László	1	2	2	2	2	2	1	—	—	—
Farkasházy László	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—
Hanák Iván Kolos	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—
Matta Zoltán	1	1	2	1	1	2	1	—	—	—
<i>Magántanulásra tért :</i>										
Landauer Ede	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—
<i>Kimaradtak : Csölle Ferenc, Reizenleitner László.</i>										
Összesen : 58.										

III. A) osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számítás	Rajzoló mérl.		Testgyakorlás
Albecker Sándor	2	3	4	3	3	1	1	2	3	2
Antal István, ref.	1	1	3	2	2	2	3	2	1	2
Antal József	2	1	2	2	1	1	2	2	2	1
Baitz Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
5 Battenberg Tibor	1	1	2	1	1	1	1	2	fm	1
Beliczey István	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1
Benkó János	2	3	3	3	3	3	2	3	2	2
Berde Béla, unit., ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	fm	1
Bottka László	1	2	2	2	1	1	2	2	1	1
10 Czartorysky Jenő	2	3	3	3	3	1	2	2	1	2
Czobor Ferenc	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1
Csapodi István Géza	2	2	3	3	2	1	2	1	2	1
Csapó Pál, ág. h. ev.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Dulácska László, öd.	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1
15 Eggenhofer József	1	3	3	3	1	1	3	3	1	1
Eggenhofer Ödön	1	2	2	2	1	1	2	3	2	1
Éder Oszkár	2	2	3	3	1	1	3	3	2	2
Finály Lajos	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2
Gaál Miklós, ref.	2	2	3	3	3	1	3	3	2	1
20 Gyertyánffy László	2	3	2	3	1	2	3	2	2	2
Gyurkovich Béla	2	3	3	3	3	2	2	2	1	1
Hermann Viktor	1	2	3	2	1	1	1	3	2	1
Horváth Béla	1	2	2	2	1	1	1	2	2	1
Humayer Árpád	1	3	3	3	2	2	3	3	2	2
25 Jancsó Béla	3	3	3	4	3	2	3	1	2	2
Jelen Lajos	2	2	2	3	3	2	3	2	1	2
Kardhordó Gyula	3	3	4	3	3	2	3	3	2	1
Karg Antal báró	1	3	3	2	2	2	2	2	1	1
Kelety Károly, ág. h. ev.	2	1	2	2	1	1	1	1	2	1
30 Koller Miklós	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1
Kopacsek Ferenc	2	3	4	3	3	3	3	3	3	2
Kovacsik Árpád	2	2	3	3	2	2	3	2	2	1
Kovács Ernő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kováts István	2	3	3	3	3	1	3	3	2	1
35 Löffler Emil	1	2	2	3	1	1	1	1	1	1

III. A) osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számtan	Rajzoló mérk.		Testgyakorlás
Marton Béla	2	2	3	3	2	2	3	3	1	1
Meixner László.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Méhninger Nándor, öd.	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1
Moshák János	3	3	3	4	4	3	4	3	2	1
40 Mosch Ferenc	2	3	4	3	3	3	4	3	2	1
Murcsik Pál.....	1	3	3	3	3	3	3	2	2	2
Nagel László, izr., ism.	3	3	3	3	2	3	3	3	fm	2
Percze István	1	2	3	3	2	2	2	3	2	2
Perndl Ferenc	1	1	1	1	2	1	2	3	2	2
45 Péter Miklós	2	1	3	2	3	2	3	3	1	1
Pintér Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	1
Preysz Gusztáv.....	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Prenninger István	3	2	3	3	3	3	4	2	1	2
Rabács István	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1
50 Rác Béla	3	3	4	4	3	3	3	2	1	2
Rittinger Imre	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Rohony János, izr.	3	2	3	3	2	1	3	3	fm	2
Rozgonyi Ödön, öd.	1	2	2	1	1	1	1	2	1	1
Staňek Ferenc	2	3	3	3	2	2	3	2	3	1
55 Stoll Géza	2	3	4	3	3	1	3	3	3	1
Szegfy Lóránt	1	2	3	2	1	2	3	3	1	1
Szisz Gyula.....	1	2	2	2	2	2	2	3	2	1
Verner Eduard.....	1	2	3	2	3	1	2	2	3	1
<i>Magántanuló :</i>										
Matta László.....	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—

Kimaradtak : Csapp András, Radocsay Tibor.

Összesen : 61.

III. B) osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számítás	Rajzoló mért.		Testgyakorlás
Arany Dénes.....	2	2	3	3	3	3	3	2	1	2
Balcsik Ferenc.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Blažek Adolf.....	2	3	3	3	3	2	3	2	2	2
Braun Alfonz.....	1	2	3	3	3	2	3	2	3	2
⁵ Brennek Ede, ref.....	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1
Breslmayer Román.....	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Calderoni Nándor.....	1	2	2	3	2	3	3	2	3	1
Csibra József.....	2	1	3	3	1	2	3	2	3	1
Czigány Jenő.....	2	2	4	4	3	4	4	3	2	2
¹⁰ Czike Imre.....	1	2	3	3	1	2	3	2	1	1
Dietl Feodor.....	1	3	1	2	2	2	3	1	2	1
Dirnfeld Ottó, izr.....	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Dulin Miklós.....	1	1	3	3	1	2	2	1	3	1
Gross Gottfried.....	1	3	2	3	2	2	3	1	1	1
¹⁵ Grössinger Dezső.....	2	3	3	4	2	3	3	2	2	1
Grössinger Ferenc, ism.....	2	3	3	3	3	3	2	2	fm	1
Hegedüs Máté, ism.....	1	2	3	3	3	2	2	1	1	2
Hroziencsik László.....	1	2	2	2	1	1	1	2	3	2
Iby Kálmán.....	1	2	3	3	1	1	2	2	2	1
²⁰ Kállay Zoltán.....	1	3	4	4	3	3	4	3	3	1
Klein Elemér, izr.....	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2
Komarik István.....	1	2	3	3	2	2	3	1	2	1
König Ferenc.....	2	4	3	4	2	4	3	2	1	2
Lukáts Zoltán.....	1	2	2	2	1	1	2	1	1	1
²⁵ Misák Imre.....	2	2	3	3	1	2	2	1	2	1
Müller Antal, ism.....	1	3	3	3	2	2	2	3	fm	2
Nagy István.....	1	1	1	2	1	1	2	3	2	1
Ordódy Béla.....	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Ozorák Lajos.....	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
³⁰ Papp Ferenc, ism.....	1	2	3	3	1	3	3	2	2	1
Pártényi József.....	1	3	3	3	2	2	3	2	2	2
Pethes Lajos.....	1	3	3	3	2	3	3	3	2	1
Pulay István.....	1	2	2	2	1	1	2	1	2	1
Puskásy Károly.....	3	4	4	4	4	4	3	2	1	2
³⁵ Rab István.....	1	3	3	3	2	3	3	2	3	2

III. B) osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számítás	Rajzoló mért.		Testgyakorlás
Rysavy Ferenc	1	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Schäffer György	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1
Schimatschek János	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Schöbert Ferenc	1	3	4	3	2	2	4	2	2	1
40 Siklósi Antal.....	2	3	3	3	2	3	3	1	1	1
Sólyom Árpád, ref.	2	4	4	4	2	4	4	4	2	1
Spóner Rezső.....	1	2	1	2	1	1	2	1	2	1
Steingaszner Pál	1	1	1	2	1	1	1	1	fm	1
Strasser László, izr.	3	2	3	3	3	3	2	2	3	1
45 Strómayer Ferenc.....	1	2	2	2	2	1	1	1	2	1
Szlukovinyi Andor	1	2	2	2	2	1	1	1	2	1
Szmetana Béla	3	3	3	4	3	3	4	2	1	1
Taborsky Géza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Török László	1	2	2	2	1	1	2	1	1	2
50 Tuboly János	2	3	3	4	3	3	3	1	1	2
Weisz Ernő, izr.	2	2	1	3	1	2	2	2	2	1
Záborszky András	1	2	3	3	3	3	4	1	3	1
<i>Magántanulásra tértek:</i>										
Balika György	1	2	2	2	1	1	2	2	—	—
Barabás György	1	1	1	2	1	1	2	2	—	—
<i>Magántanuló:</i>										
Baracsi Imre reform.	1	3	3	3	1	2	2	2	—	—
<i>Kimaradtak: Grum Iván, Pamper László, Steingaszner Ernő.</i>										

Összesen: 58.

IV. A/ osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallásan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Rajzoló mért.		Testgyakorlás
Adorján György	1	2	3	3	2	3	2	2	3	1
Almásy Alajos gróf	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Bakonyi Zoltán	2	3	3	3	2	4	3	3	2	2
Baróthi Károly	3	3	3	3	4	3	3	2	fm	2
5 Berczik László	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	1
Bornemisza Boldizsár	2	3	3	3	3	2	3	3	fm	1
Bossányi Domonkos	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Bossányi László	2	3	3	3	3	3	4	3	3	2
Bujanovits Albert	2	3	3	3	2	2	3	1	2	1
10 Fazekas Jenő	3	2	3	3	2	3	4	3	2	1
Fernbach Péter	2	3	3	3	2	3	1	3	2	2
Friesz Jenő	1	2	2	3	1	1	2	1	2	1
Grosschmid Sándor	1	3	2	3	3	3	1	2	1	2
Halász Jenő	1	1	1	3	2	1	3	2	1	2
15 Halászy Imre, ág. h. ev.	1	2	1	3	1	1	1	2	1	1
Hammersberg Viktor, ág. h. ev.	1	2	2	3	1	2	3	3	3	1
Holló Bertalan	1	3	3	3	1	3	3	3	3	2
Iby Imre	1	1	3	1	1	2	1	2	2	1
Ilosvay János, ref.	1	2	3	3	3	2	3	2	2	1
20 Iszer István	1	3	3	3	2	3	3	3	1	2
Iványi Gyula	1	2	3	3	2	2	2	2	3	1
Kerner László	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Klemm László	2	3	3	3	2	2	3	2	2	2
Koller Pál	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1
25 Kovács Ernő	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
Kövesligethy Radó	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
Kuncze János	1	3	2	3	2	1	3	3	2	2
Lipthay Kornél	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Mihalovics Béla	2	3	3	3	3	3	1	3	3	2
30 Mitterdorfer Andor	2	2	2	3	2	2	2	1	1	1
Morvay Jenő	1	2	3	3	2	2	2	3	fm	2
Mócsy János	1	2	2	2	2	1	2	2	3	1
Nelhübel Miklós	1	2	3	3	3	2	2	3	fm	2
Nemes József	3	2	3	3	3	3	1	2	1	2
35 Nikolich Sándor	1	1	2	3	2	1	2	1	2	1

IV. A/ osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Rajzoló mért.		Testgyakorlás
Öhl Antal	1	3	2	3	2	2	2	1	2	2
Pándi Lajos	1	2	3	3	2	2	2	1	3	1
Peláthy István	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2
Pogány Sándor	1	2	1	3	2	2	1	2	1	1
⁴⁰ Rohr Rezső	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Sacelláry Pál, gör. kel.	1	1	1	3	1	2	3	2	fm	1
Seemann Ferenc	1	2	3	2	2	1	3	1	1	1
Somogyi Béla	2	3	3	3	1	1	3	2	2	1
Szabó Károly	1	2	3	3	2	2	2	3	3	1
⁴⁵ Szénásy István	1	2	3	3	3	3	2	3	3	2
Táborszky Ottó	1	2	2	2	1	2	1	3	3	1
Tereczky Tivadar	1	3	3	3	3	2	1	2	2	1
Vojnits Miklós, öd.	2	3	3	3	1	2	2	2	1	1
Weber Tibor, öd.	1	2	2	3	1	2	2	2	1	1
⁵⁰ Winter István	1	3	3	3	3	3	2	3	1	2
Záborszky László	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2
⁵² Zlinszky István	1	1	2	2	1	1	1	1	2	1

Szeptemberi magántanulásra tért: Eckensberger István.

Kimaradtak: Klein Bódog és Weinwurm Antal, ism.

Összesen: 55.

IV. B/ osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Bajzó mért.		Testgyakorlás
Albert József, ism.	3	2	3	4	3	3	3	1	2	2
Baján László	1	2	3	3	2	2	3	2	2	2
Bayer Rezső	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Bendzsel Károly	1	1	3	2	2	1	2	2	1	2
5 Benedek Lajos	3	3	3	4	2	3	3	2	1	2
Buziássy László	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Czigány János	2	2	3	3	2	4	3	3	2	1
Deér Ödön, ág. ev.	1	2	3	3	2	3	3	1	3	1
Fischer István, izr.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2
10 Fischer Márton	1	2	2	2	1	2	1	2	fm	2
Grúber Ernő	2	2	3	3	2	3	3	2	3	1
Gundrum Gyula	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1
Gyertyánffy Aladár	1	2	2	2	2	2	3	1	fm	1
Halmos László	1	1	3	2	1	1	2	2	1	2
15 Herzum János	1	2	2	3	2	2	3	1	1	1
Horváth László	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1
Kaiser Alfréd	2	2	3	3	2	2	3	3	1	1
Karg János br.	2	3	3	3	3	2	3	3	1	1
Kerkai József	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
20 Kis Lajos	1	2	3	3	1	3	3	3	3	2
Kolacskovszky Gyula	1	2	2	2	1	3	3	3	2	2
Koltai Ernő	2	2	3	3	1	2	3	1	1	1
Komadina István	2	3	2	3	1	3	3	3	fm	2
Kosztka László	1	1	1	2	1	1	2	2	3	1
95 Kovács Dezső	2	2	3	3	1	1	2	2	1	1
Križevič László	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Kunczi Géza	1	1	1	2	1	1	2	2	3	2
Ländler György, izr.	1	3	3	3	3	2	3	3	2	2
Lord János	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
80 Madarász Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Mara István, ref.	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Mara László, ref.	2	2	3	3	1	3	3	2	1	1
Mérő Jenő	2	2	2	3	2	2	2	3	1	1
Pruzsinszky Gábor	3	3	3	4	4	3	3	3	2	2
35 Ráner Ödön	1	2	3	3	1	2	3	1	1	1

IV. B/ osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak								Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Látin nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiség	Rajzoló mért.		Testgyakorlás
Rupchich Tibor	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Stéger Lajos	2	3	4	3	3	3	3	1	3	2
Szabó Mihály	1	1	3	2	2	2	3	1	1	1
Szakmári Károly	1	2	4	3	2	3	3	2	3	1
⁴⁰ Szalai László	1	1	2	2	1	2	1	2	1	1
Szaszkó József	2	3	3	3	2	3	3	3	1	2
Széman József	2	3	3	3	1	2	2	2	2	2
Szilágyi Lóránt	1	2	3	2	2	3	2	1	1	2
Szira Zoltán	1	2	3	4	3	3	3	3	3	2
⁴⁵ Szmrecsányi István	2	2	2	3	2	3	3	2	3	2
Szohner József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szűts András, ref.	1	2	2	2	1	1	3	2	3	1
Szvetics István	2	2	2	2	1	2	1	2	fm	2
Tanos Árpád	2	3	3	3	1	2	3	2	2	1
⁵⁰ Thyll László	1	2	2	3	2	2	3	2	2	2
Tompa Gábor	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1
Vigh István	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Zahumenszky József	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2
<i>Magántanulásra tért:</i>										
Paulheim Elek	2	3	3	3	2	3	3	3	—	—
<i>Magántanulók:</i>										
⁵⁵ Almásy Imre gróf	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—
Szitányi Gyula	1	3	3	3	2	1	1	1	—	—
Zichy János Géza gróf	1	1	1	2	1	1	2	1	—	—
Zichy Pál gróf	1	1	1	2	1	1	2	1	—	—
<i>Kimaradt: Preiszer Endre.</i>										
Összesen : 59.										

V. osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak										Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló irod. olv. rajz	Történelem	Természetrajz	Mennyiségtan	Testgyakorlás		
Adler-Rác Antal	2	3	3	3	3	—	—	3	1	2	1	2
Berg Miksa br., ág. ev.	1	2	3	4	—	1	2	2	3	3	2	1
Bernola Károly	3	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2
Blazek Tibor	3	2	3	4	—	2	2	2	2	3	3	2
5 Bossányi Dénes	2	2	2	3	—	1	1	2	1	2	3	1
Budai Balázs, ref.	1	3	3	4	—	2	3	3	3	4	1	2
Burián Zoltán	1	3	3	4	—	2	3	3	2	3	1	2
Gajary Kálmán	3	3	3	4	4	—	—	3	3	4	fm	2
Ghimessy Lajos	1	2	3	3	3	—	—	1	2	2	3	1
10 Gyapai Miklós	1	2	2	3	—	1	1	1	2	3	3	1
Haidekker Sándor	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1
Herein Gyula	1	2	2	3	3	—	—	1	1	3	1	1
Hirsch Ernő	1	1	2	2	2	—	—	1	2	2	3	1
Hofhauser Ödön	1	1	2	3	3	—	—	1	2	3	fm	1
15 Horváth József	1	2	3	2	3	—	—	1	1	2	2	1
Irsai István	1	1	1	3	2	—	—	1	2	3	fm	2
Kaposi Miklós	1	2	2	3	3	—	—	3	2	3	2	1
Kapus László	1	1	1	2	2	—	—	1	1	2	2	1
Keller József	1	2	2	3	3	—	—	1	1	3	2	1
20 Kolerics Sándor	1	1	2	3	—	1	2	2	2	3	3	2
Kovács Ödön, ism.	2	3	3	3	—	1	1	1	2	3	3	1
Krammer Károly	2	3	3	4	4	—	—	2	3	3	1	2
Kubinyi Miklós	1	1	1	2	2	—	—	1	1	2	3	1
Kún Béla	1	1	1	3	3	—	—	1	1	3	1	1
25 Küllei Lajos	2	2	3	3	—	2	3	1	2	3	1	1
Leirer Gyula	2	3	4	4	—	2	2	2	3	4	3	2
Molnár Mihály, izr.	1	2	3	3	3	—	—	2	2	1	3	1
Molnár Viktor	1	2	3	3	3	—	—	1	2	3	2	1
Novák Jenő	2	3	3	4	—	2	2	1	2	3	3	2
80 Pap Elek	2	3	3	4	—	2	2	3	3	3	2	1
Pfriem Károly, öd.	1	2	2	3	3	—	—	2	2	3	1	1
Pinterits János	1	2	1	3	—	1	2	1	1	1	fm	1
Rakovszky Menyhért	1	1	1	2	2	—	—	1	1	1	fm	1
Ransburg Tibor	1	3	3	4	—	1	1	3	2	3	fm	1
35 Reichard Elek	2	3	3	4	—	3	3	2	3	3	2	1

V. osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak										Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló irod. olv.	rajz	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan		Testgyakorlás
Rényi Árpád.....	3	2	3	4	—	1	3	3	3	3	3	2
Rozgonyi László, öd.	3	3	3	4	4	—	—	3	3	4	2	2
Schürger Pál.....	2	3	3	3	—	2	2	3	2	3	1	1
Seidl Károly	2	3	3	4	—	3	3	3	3	4	3	2
40 Sinkó Guidó.....	2	3	3	4	4	—	—	3	3	4	2	1
Sprung János.....	1	1	1	2	3	—	—	1	1	2	fm	1
Svab Miklós	1	2	1	2	2	—	—	1	1	2	1	1
Szabó Gyula	1	2	2	3	3	—	—	2	2	3	3	1
Székely László	1	2	3	3	3	—	—	1	1	3	2	1
45 Szisz Sándor.....	1	3	3	3	3	—	—	3	1	3	3	1
Sztrilich Gyula	1	3	4	4	—	2	3	3	2	3	2	1
Töry Tibor	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1
Triangi Brúnó gr.	1	2	1	4	—	1	2	1	2	3	3	2
Tuczentaller Aurél, ág. ev.	1	1	1	2	—	1	1	1	1	1	3	1
50 Ullmann Ferenc, izr.	2	3	4	4	—	3	2	3	3	3	1	2
Vámos Gyula	1	1	1	2	2	—	—	1	1	2	2	1
Varga-Máthé István.....	2	3	4	4	4	—	—	3	3	3	2	1
Vendel János	1	1	3	3	3	—	—	2	2	3	3	1
Virava József.....	2	2	3	4	—	2	3	2	2	4	fm	2
55 Zalán Tamás	1	2	1	3	—	3	2	2	2	3	2	1
<i>Magántanulók :</i>												
Hajós Mihály, ref.	1	3	3	3	—	3	3	3	3	3	—	—
Kövér János	1	1	1	3	2	—	—	1	2	1	—	—
<i>Magántanulásra tért : Szentirmai Imre.</i>												
<i>Vizsgálatlan maradt : Granichstädten Jenő.</i>												
<i>Kimaradtak : Bágyi Béla, unit., Kárpáti Béla, Majerszky Gusztáv, Szimper Jenő.</i>												
Összesen : 63.												

VI. osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak										Magaviselet	
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló irod. olv. rajz	Történelem	Természettan	Mennyiség	Testgyakorlás		
Adler-Rácz József	1	2	2	3	—	3	1	3	2	2	1	3
Andrássy Kálmán	1	2	3	3	3	—	—	2	3	2	3	1
Bayer Antal	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	1
Bayler Kálmán	1	1	3	3	3	—	—	2	2	3	3	1
5 Benesch Nándor	2	2	3	4	3	—	—	2	3	2	3	2
Breslmayer Kálmán	2	3	3	4	—	2	3	2	2	3	fm	2
Csépai Jenő	1	1	2	2	—	1	1	2	2	1	2	1
Darvay Ferenc	2	3	3	3	—	2	3	3	3	3	2	2
Eggenberger Frigyes	1	1	1	1	—	1	2	1	2	1	2	1
10 Eiszen Tibor	1	1	2	2	2	—	—	2	1	2	2	1
Erdődy István	1	1	2	2	1	—	—	1	1	1	2	1
Faludy Sándor	1	2	3	3	2	—	—	1	1	2	2	2
Farkass Kálmán	1	2	3	3	1	—	—	3	2	3	3	2
Fejes Lajos	3	1	3	2	2	—	—	3	1	2	1	2
15 Fejér Miklós	1	2	3	2	2	—	—	1	2	2	fm	1
Földváry Andor	1	1	2	3	—	1	2	1	1	3	1	1
Gábori Béla, gör. kath.	1	2	3	3	—	1	1	2	3	3	1	2
Granichstädten Károly	2	3	3	4	—	3	3	3	3	3	fm	1
Gruber Richárd	2	2	2	3	—	2	3	3	3	2	3	1
20 Halász Ferenc	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1
Hankiss János, ág. h. ev.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1
Holló Gábor	1	2	3	2	—	1	2	2	1	2	3	2
Horváth László, ref.	1	2	3	3	3	—	—	2	2	2	4	2
Karg György báró	2	3	3	4	—	3	3	3	2	2	1	2
25 Kerekes Endre, ref.	1	2	2	3	2	—	—	3	1	2	1	1
Khölbl Ferenc	1	2	3	3	2	—	—	3	2	3	2	2
Kiss Gyula	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1
Knebel Alfréd	1	2	2	2	2	—	—	2	2	2	2	1
Köszeghy Antal, öd.	1	1	2	1	—	1	2	1	1	1	1	1
30 Krazsóf József	1	1	3	2	—	1	2	3	1	2	1	1
Krusché Emil	1	2	3	2	2	—	—	2	2	3	3	1
Lazarus Antal	1	2	3	3	—	3	2	3	2	3	2	1
Lóczy Sándor	1	2	2	3	—	2	2	2	2	2	1	1
Mártony József	2	2	3	3	3	—	—	2	3	3	3	2
35 Pamlényi László	1	2	3	3	—	1	1	2	1	1	2	1

VI. osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak											
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló irod. olv.	rajz	Történelem	Természettan	Mennyiség	Testgyakorlás	Magaviselet
Pasiut Endre	1	2	3	2	—	2	2	3	3	3	3	1
Pavlik János	2	2	3	2	3	—	—	2	2	3	2	2
Pákozdy László.....	1	2	3	3	2	—	—	2	2	3	1	1
Piványi Ágost.....	2	2	3	3	3	—	—	3	2	3	2	2
40 Regner Károly	1	1	2	2	2	—	—	3	3	2	fm	2
Rosemberszky Ödön	2	4	3	3	3	—	—	4	3	3	2	1
Röth András	1	2	2	2	2	—	—	3	2	3	1	1
Sachinis Tivadar, gör. kel.	1	4	3	3	2	—	—	3	3	3	fm	2
Saile Tivadar.....	1	1	2	2	1	—	—	1	1	1	2	1
45 Schandl László.....	1	1	3	2	2	—	—	2	1	2	3	1
Schiller Miklós	2	3	3	2	—	1	2	2	2	2	1	2
Schreiner Ede	2	3	3	3	—	2	2	3	1	2	2	2
Schürger Sándor.....	1	2	3	3	—	1	3	3	2	2	2	1
M. Schwing Károly	2	3	3	3	2	—	—	3	2	2	3	2
50 Stefániai Vilmos.....	1	3	3	3	2	—	—	3	2	2	1	2
Steingaszner Imre	2	3	3	4	3	—	—	3	3	3	2	2
Szirmay István	1	1	3	3	—	2	2	3	1	3	3	1
Telbisz Albert	1	3	2	3	—	2	1	2	2	3	3	1
Tichy Kálmán	1	1	2	1	1	—	—	1	1	1	2	1
55 Vanyek Béla.....	1	2	2	2	2	—	—	1	1	1	3	1
Vágó Gyula	1	3	3	3	—	2	3	2	2	2	3	2
Veszely Károly	1	2	3	2	1	—	—	2	1	2	2	1
Wittenberger István.....	1	2	2	2	1	—	—	2	3	1	1	1
Zatezalo Ivó.....	2	2	1	3	2	—	—	2	2	2	2	2
60 Záborszky István	1	1	2	2	1	—	—	2	2	2	3	1
Zsarnóczay János	1	2	2	2	2	—	—	2	1	2	fm	1
<i>Magántanulók :</i>												
Mössmer Árpád	1	3	2	2	—	2	2	1	1	2	—	—
Szegedy-Ensch Sándor báró	1	3	2	2	—	3	2	1	3	3	—	—
Szitányi Ferenc	1	2	2	2	—	1	2	1	1	1	—	—
<i>Kimaradt : Berg Tibor báró.</i>												
<i>Meghalt : Tetmajer Géza.</i>												
Összesen : 66.												

VII. osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak										Magaviselet		
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pótló irod. olv. rajz	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Testgyakorlás		Egészség	
Arendt Emil	1	3	3	3	3	—	—	2	3	3	2	1	2
Augusz Imre	1	2	2	2	—	1	2	1	2	2	3	1	2
Baronyi András	1	1	2	3	—	1	2	1	3	3	fm	1	2
Baróthi Miklós	1	1	1	1	—	1	1	1	2	2	fm	1	1
5 Bicskey Inre, öd.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Binder Vilmos, ág. ev.	1	2	2	2	3	—	—	2	2	2	2	1	1
Böschatt Károly	2	2	2	3	3	—	—	2	3	2	1	2	1
Csapodi István Zoltán, öd.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	1
Damaszkin István, g. kel.	1	2	3	3	—	2	2	1	3	2	1	2	2
10 Demjánovich Korn., g. kat.	1	2	3	3	—	1	1	2	3	3	2	2	2
Fényi Béla	1	2	2	3	—	3	3	3	4	3	3	2	2
Fischer Ottó	1	2	3	3	3	—	—	1	3	2	3	2	2
Háry Géza	3	3	3	3	—	3	1	2	3	4	2	2	1
Hermann László, öd.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1
13 Hirschler Frigyes	1	2	2	2	—	2	3	1	3	3	2	2	2
Kellemfy Gyula	1	1	2	2	—	1	2	2	3	3	3	1	2
Kleiner Jenő	1	1	1	2	2	—	—	1	1	1	2	1	1
Kovács Adorján, izr.	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1	2
Kölber József	1	2	2	3	3	—	—	2	2	3	2	2	2
20 Kuncze Lajos	1	2	2	2	3	—	—	1	2	2	3	1	1
Laky József	2	2	3	3	—	2	2	1	3	3	2	2	2
Láng Ferenc	2	3	3	3	—	3	2	3	3	3	2	2	2
Linek István	2	2	3	3	—	3	3	2	3	3	2	2	2
Liptay Gyula	1	1	2	2	2	—	—	1	1	1	3	1	1
25 Loczka Alajos	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1
Löffler Aurél	1	3	3	3	—	2	2	2	2	2	2	1	1
Marsteiner Sándor	2	3	2	3	3	—	—	1	3	2	2	1	1
Mándi Pál, ref.	1	2	3	3	—	2	3	2	3	3	3	2	2
Meixner Emil	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1
30 Mennyey Géza	1	2	1	2	3	—	—	1	2	2	2	2	1
Ohmacht Nándor	1	1	1	2	1	—	—	2	1	2	2	2	1
Pacsu Jenő	3	3	3	3	3	—	—	3	3	3	1	2	2
Palugyai István, öd.	1	1	1	2	2	—	—	1	1	1	2	1	1
Paschnár Jenő, öd.	3	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	2
35 Pintér Géza	1	2	1	1	2	—	—	1	2	2	1	1	1

VII. osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak											Magaviselet
	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög. pótló irod. olv. rajz	Történelem	Természettan	Mennyiség tan	Testgyakorlás	Egészségtan	
Piványi Ernő	2	3	3	3	—	3	3	3	4	4	1	2
Popelka Oszkár	1	1	1	2	—	2	2	1	2	1	2	2
Rakovszky György	1	1	1	2	—	1	1	1	2	2	1	1
Rozgonyi Mihály, öd. ...	1	2	3	3	2	—	2	3	3	1	2	2
⁴⁰ Schwendtner Oszkár ...	2	3	3	3	—	3	3	3	4	3	2	2
Stoll Kálmán	1	3	3	3	—	2	1	3	1	2	3	2
Szibenliszt Henrik	1	1	1	2	—	1	3	1	3	3	2	1
Szongott Edvin	2	2	3	3	—	1	1	1	2	3	2	1
Walter Géza	1	3	3	3	—	1	2	1	2	3	1	1
<i>Magántanulásra tért:</i>												
⁴⁵ Burghardt Antal	1	1	1	1	—	1	1	1	1	—	—	—
<i>Magántanulók:</i>												
Almásy Dénes gr.	1	1	1	2	2	—	—	1	1	1	—	—
Mocsonyi János, g. kel.	1	1	1	2	1	—	—	1	1	1	—	—
<i>Szeptemberi magántanulásra tért: Manndorf Béla br.</i>												
<i>Kimaradt: Való Ambrus.</i>												
												Összesen: 49.

VIII. osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak											Magaviselet		
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló	Irod. olv.	Rajz	Történelem	Természettan	Mennyiség		Bölcs. előtan	Testgyakorlás
Babarczy István br. öd.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Balogh Gábor, ref. ...	1	1	2	2	—	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Beleznai László ...	1	1	2	2	1	—	—	1	1	1	1	2	1	2
Berecz Sándor, öd. ...	1	1	2	1	1	—	—	1	1	1	1	fm	1	1
⁵ Bessenyei György ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	1	fm	1	1
Blaskovics Károly ...	1	1	1	2	2	—	—	1	2	2	1	fm	1	1
Christely Zoltán, öd.	1	2	3	3	2	—	—	2	2	3	1	1	1	1
Csőre Árpád ...	1	1	1	1	1	—	—	2	1	1	1	1	1	1
Dobos Gyula ...	1	3	3	2	2	—	—	2	1	2	1	1	2	1
¹⁰ Dorombay Endre ...	1	3	3	2	—	2	2	1	2	3	1	1	1	1
Faludi László ...	1	2	3	2	2	—	—	2	1	3	1	fm	2	1
Farkas Arisztid, öd.	2	2	3	2	—	1	2	2	2	3	1	2	1	1
Farkass Sándor ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1	1
Forster János ...	2	3	3	3	—	2	2	2	3	3	1	1	1	2
¹⁵ Gerley Dezső ...	1	3	3	3	—	3	1	3	2	3	1	3	2	1
Gruden Imre ...	2	3	2	3	2	—	—	3	3	1	3	2	2	2
Grundt László, ág. h. ev.	2	2	3	3	—	2	2	2	3	3	1	2	2	1
Hoepfner Pál, ág. h. ev.	2	3	2	3	2	—	—	2	3	3	3	3	1	2
Holl Dezső ...	1	2	2	2	1	—	—	2	3	2	2	2	1	1
²⁰ Hunkár Béla ...	2	3	3	3	3	—	—	3	2	3	3	1	2	1
Imrédy Béla ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Kalár Károly ...	1	2	2	2	2	—	—	2	3	2	1	1	2	1
Kaposi Ferenc ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Kecskés Gyula ...	2	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	2	2	1
²⁵ Kelényi József ...	2	2	2	2	—	2	3	2	2	2	2	3	1	2
Kilár István ...	1	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	1	fm	1
Kiss Ernő ...	1	2	2	2	—	2	1	2	3	3	1	fm	1	1
Kiss Gyula ...	1	2	3	2	—	1	1	2	3	3	1	2	2	2
Knoll Andor ...	1	1	2	1	1	—	—	2	2	2	1	1	1	1
³⁰ Klözel-Koltay Aladár	3	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	1	1
Kozálik Ferenc ...	2	3	3	3	—	3	1	3	3	3	2	2	1	1
Kunz Alfonz ...	1	2	1	1	—	1	1	2	1	2	1	2	1	1
Lazarus Ferenc ...	3	3	2	3	—	3	3	3	3	3	3	fm	2	1
Lóczy Lajos ...	1	3	3	2	2	—	—	2	2	3	1	2	1	1
³⁵ Majthényi Béla, br. ...	2	3	3	3	3	—	—	2	2	3	2	fm	fm	2

VIII. osztály.

A tanuló neve	Tantárgyak											Magaviselet		
	Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló		Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Bölcs. előtan		Testgyakorlás	Egészségtan
						Irod. olv.	Rajz							
Maróthy László ...	2	2	3	3	2	—	—	2	3	3	2	1	1	2
Matyasovszky Béla	2	2	3	3	2	—	—	2	3	3	1	2	2	1
Mándoky Elemér...	2	2	3	3	—	2	2	3	3	3	3	2	2	1
Melczer Béla...	1	2	2	1	1	—	—	2	3	2	1	2	2	1
40 Mihályfi Béla ...	3	3	3	3	—	2	2	3	3	3	3	1	1	1
Nátly József ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1
Neoschil Sándor...	1	2	2	2	1	—	—	2	3	3	3	2	2	1
Ordódy István, öd...	1	1	1	1	—	1	1	1	1	2	1	2	1	1
Papp Gyula ...	2	3	4	3	—	2	1	2	2	3	3	1	3	2
45 Paulheim István ...	2	3	3	3	3	—	—	3	4	4	3	3	2	2
Pintér Géza ...	1	1	2	1	1	—	—	1	2	2	1	fm	1	1
Radó Pál ...	1	1	3	2	1	—	—	1	2	2	1	2	2	1
Radványi Imre, ref...	1	1	2	1	1	—	—	1	3	2	1	fm	1	1
Reisz Lajos ...	3	3	3	3	—	3	2	3	4	3	3	1	3	2
50 Riedl Rikárd ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	fm	fm	1
Schletter Ödön ...	1	2	2	3	—	2	2	2	3	3	3	2	1	1
Schmidt Albin ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1	1
Schneider János ...	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	1	1	1	1
Schnetzer Oszkár ...	2	3	3	3	—	3	2	3	3	4	3	1	2	2
55 Steinbeisz Jenő ...	2	3	3	3	—	3	2	2	3	3	3	1	1	1
Sterio (Herger) Rezső	1	2	3	3	3	—	—	2	3	3	3	2	2	1
Surányi János br., ref.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1	1
Tetmajer Alfréd ...	1	1	1	1	1	—	—	1	2	2	1	1	1	1
Tóth Tihamér ...	2	3	3	3	—	3	3	2	3	3	3	2	1	2
60 Vértesy László ...	1	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	2	1	1
Volmuth Ödön ...	1	3	3	3	—	2	1	2	2	3	2	1	3	1
<i>Magántanuló:</i>														
Walther I. Miksa ...	1	1	1	1	—	1	2	1	1	1	1	—	—	—

Összesen : 62.

Rendkívüli tantárgyak.

Sorszám	A tanuló neve	Érdemjegy	Sorszám	A tanuló neve	Érdemjegy
I. Gyorsírás.			4	Kosztka László	2
<i>III. A/ osztály.</i>			5	Ráner Ödön	3
1	Dulácska László	3	6	Széman József	2
2	Herman Viktor	3	7	Szilágyi Lóránt	3
3	Percze István	4	8	Vig István	3
4	Perndl Ferenc	2	<i>V. osztály.</i>		
5	Preysz Gusztáv	4	1	Blazek Tibor	3
<i>III. B/ osztály.</i>			2	Bossányi Dénes	2
1	Brenek Ede	3	3	Budai Balázs	4
2	Grosz Gottfried	4	4	Gyapai Miklós	3
3	Komarik István	3	5	Hirsch Ernő	1
4	Lukács Zoltán	4	6	Horváth József	3
5	Nagy István	2	7	Irsai István	3
6	Rab István	4	8	Kapus László	3
7	Steingassner Pál	3	9	Keller József	2
8	Táborszky Géza	3	10	Kolerics Sándor	3
<i>IV. A/ osztály.</i>			11	Kún Béla	3
1	Bakonyi Zoltán	2	12	Küllei Lajos	3
2	Bossányi Domonkos	1	13	Novák Dezső	4
3	Bossányi László	3	14	Rényi Árpád	4
4	Friesz Jenő	3	15	Schürger Pál	3
5	Iszer István	3	16	Sprung János	3
6	Kövesligety Radó	3	17	Swab Miklós	2
7	Kuncze János	3	18	Szabó Gyula	2
8	Liptay Kornél	3	19	Zalán Tamás	3
9	Mócsi János	3	<i>VI. osztály.</i>		
10	Öhl Antal	3	1	Csépay Jenő	2
11	Pogány Sándor	3	2	Eiszen Tibor	3
12	Táborszky Ottó	3	3	Faludy Sándor	1
<i>IV. B/ osztály.</i>			4	Horváth László	3
1	Buziássy László	2	5	Kerekes Endre	3
2	Deér Ödön	3	6	Köszegi Antal	1
3	Horváth László	3	7	Krazsóf József	3
			8	Pákozdy László	2
			9	Pamlényi László	3

Sorszám	A tanuló neve	Érdemjegy	Sorszám	A tanuló neve	Érdemjegy
10	Pasiut Endre	3			
11	Regner Károly	3			
12	Rosenberszky Ödön... ..	3			
13	Schandi László	3			
14	Schiller Miklós	2			
15	Schreiner Ede	3			
16	Schürger Sándor... ..	2			
17	Szirmay István	3			
18	Telbisz Albert... ..	3			
19	Veszely Károly	3			
20	Wittenberger István... ..	3			
21	Záborszky István	3			
	<i>VII. osztály.</i>				
1	Arendt Emil	2			
2	Binder Vilmos	2			
3	Böschatt Károly	3			
4	Hirschler Frigyes	3			
5	Kleiner Jenő	2			
6	Liptay Gyula	1			
7	Meixner Emil... ..	1			
8	Ohmacht Nándor	1			
9	Pacsu Jenő	2			
10	Paschnár Jenő	1			
11	Stoll Kálmán	3			
12	Walter Géza	2			
	<i>VIII. osztály.</i>				
1	Hoepfner Pál	1			
2	Kalár Károly	2			
3	Kunz Alfonz	2			
4	Radó Pál... ..	2			
	Összesen 89.				
	II. Francia nyelv.				
	<i>III. A/ osztály.</i>				
1	Baltenberg Tibor	2			
2	Kelety Károly, ág. ev.	2			
3	Koller Miklós... ..	2			
				<i>III. B/ osztály.</i>	
			1	Dirnfeld Ottó, izr.	2
			2	Klein Elemér, izr.	3
			3	Pulai István	2
				<i>IV. A/ osztály.</i>	
			1	Fernbach Péter	3
			2	Friesz Jenő	2
			3	Halász Jenő	2
			4	Koller Pál	2
			5	Nemes József... ..	2
				<i>IV. B/ osztály.</i>	
			1	Gundrum Gyula	1
			2	Halmos László	2
			3	Kerkai József... ..	1
			4	Koltai Ernő	3
			5	Komadina István	1
			6	Madarász Antal... ..	1
			7	Mara István, ref.	3
			8	Mara László, ref.	2
			9	Szvetics István	2
			10	Thyll László... ..	3
				<i>V. osztály.</i>	
			1	Keller József	2
			2	Kubinyi Miklós... ..	1
			3	Küllei Lajos	1
			4	Rényi Árpád... ..	3
				<i>VI. osztály.</i>	
			1	Saile Tivadar... ..	2
				<i>VII. osztály.</i>	
			1	Csapodi István	1
			2	Háry Géza	2
			3	Hermann László... ..	1

Sorszám	A tanuló neve	Érdemjegy	Sorszám	A tanuló neve	Érdemjegy
	<i>VIII. osztály.</i>		13	Prohászka Adorján ...	1
1	Papp Gyula	2	14	Schimatsek István ...	1
2	Schnetzler Oszkár ...	1	15	Wurm István... ..	3
	Összesen 31.			<i>II. A) osztály.</i>	
	III. Müének.		1	Balla László	1
	<i>I. A) osztály.</i>		2	Biró Ede	1
1	Balla Mihály	1	3	Emödy József	1
2	Bonis László... ..	3	4	Hankiss Szilárd... ..	1
3	Eberhart Róbert	3	5	Molnár György	1
4	Farkas Béla	2	6	Nazimeczky Kamil... ..	3
5	Földvári Ernő	1	7	Orbán Miklós... ..	1
6	Frombold Gyula	2	8	Spetykó Gyula	2
7	Huber Jenő	2	9	Szongott Sándor... ..	2
8	Jelinek László	1		<i>II. B) osztály.</i>	
9	Kerner István... ..	1	1	Fábry Vilmos... ..	1
10	Kertesi Ignác	1	2	Gruzl Ferenc... ..	1
11	Klincsek István	3	3	Kalger László... ..	1
12	Krisztics Árpád... ..	1	4	Lendvay Jenő	1
13	Marton Gyula... ..	1	5	Novák István... ..	3
14	Matkovich Károly ...	1	6	Pádly Béla	2
15	Paláshy István	2	7	Petrás Lajos	2
16	Rác Elek	2	8	Wachutka Ferenc ...	1
17	Surányi Ferenc	2		<i>III. A) osztály.</i>	
18	Was Zoltán	3	1	Czobor Ferenc	3
	<i>I. B) osztály.</i>		2	Horváth Béla	1
1	Augusztin Endre... ..	1	3	Jelen Lajos	1
2	Bán Károly	2	4	Kovacsik Árpád... ..	1
3	Bujtás János	2	5	Méhlinger Nándor ...	1
4	Farkas József	2	6	Perndl Ferenc	2
5	Gerlei János	1	7	Prenninger István ...	2
6	Janovecz Lajos	1	8	Rozgonyi Ödön... ..	1
7	Knoll József	1	9	Staňek Ferenc	1
8	Kovács Kázmér... ..	1	10	Verner Ede	3
9	Kubinák László	2		<i>III. B) osztály.</i>	
10	Molnár Ferenc	1	1	Balcsik Ferenc	1
11	Novák Jenő	2	2	Braun Alfonz	3
12	Orczy László	2			

Sorszám	A tanuló neve	Érdemjegy	Sorszám	A tanuló neve	Érdemjegy
3	Dulin Miklós	1	7	Lazarus Antal	1
4	Gross Gottfried	2	8	Pasiut Endre	2
5	Grössinger Rezső... ..	1	9	Pákozdy László	1
6	König Ferenc	1	10	Rötth András	1
7	Sólyom Árpád	1	11	Stefániai Vilmos... ..	1
8	Schimatsek János ...	1	12	Záborszky István ...	1
9	Szmetana Béla	2			
10	Táborszky Géza... ..	1		<i>VII. osztály.</i>	
11	Záborszky András ...	1	1	Bicskey Imre	1
	<i>IV. A/ osztály.</i>		2	Damaszkin István ...	1
1	Kerner László... ..	1	3	Demjanovich Kornél	1
2	Morvay Jenő... ..	3	4	Fischer Ottó	2
3	Táborszky Ottó	1	5	Kellemffy Gyula ...	1
	<i>IV. B/ osztály.</i>		6	Laky József	1
1	Kiss Lajos... ..	3	7	Pacsu Jenő	3
2	Koltai Jenő	3	8	Paschnár Jenő	1
3	Kovács Dezső	1	9	Stoll Kálmán	1
4	Ráner Ödön	3	10	Walter Géza	2
5	Szalay László	1		<i>VIII. osztály.</i>	
6	Szohner József	1	1	Dobos Gyula	1
7	Tanos Árpád	2	2	Forster János	1
	<i>V. osztály.</i>		3	Holl Dezső... ..	1
1	Kovács Ödön... ..	1	4	Imrédy Béla	1
2	Rozgonyi László ...	1	5	Kaposi Ferenc	1
3	Sváb Miklós	1	6	Kecskés Gyula	1
	<i>VI. osztály.</i>		7	Kiss Ernő	1
1	Benesch Nándor... ..	1	8	Kiss Gyula	1
2	Eggenberger Frigyes	1	9	Lazarus Ferenc	1
3	Eiszen Tibor	1	10	Maróthy László... ..	1
4	Fejes Lajos	2	11	Mihályfi Béla	1
5	Holló Gábor	1	12	Nátly József... ..	1
6	Krázsóf József	2	13	Reisz Lajos	1
			14	Schnetzer Oszkár ...	1
			15	Volmúth Ödön	1
				Összesen 121.	

VIII.

AZ ÉRDEMSOROZATBAN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA.

G. kat. = görög katolikus; g. kel. = görög keleti vallású;
ág. h. ev. = ágostai evangélikus; ref. = református; unit. = uni-
tárius; izr. = izraelita; öd. = ösztöndijas; ism. = ismétlő; önk.
ism. = önkéntes ismétlő; fm. = fölmentetett.

A tanulmányi előmenetelre nézve.

1	annyi	mint	jeles
2	«	«	jó
3	«	«	elégletes
4	«	«	elégtelen

Magaviseletre nézve:

1	annyi	mint	jó
2	«	«	szabályszerű
3	«	«	kevésbé szab.
4	«	«	rossz.

IX.

STATISZTIKAI KIMUTATÁS.

I. A tanulókról általában.

I. A tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán.	I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen	
	osztály													
1. Nyilvános tanulók:														
Fölvétett	72	72	52	54	60	57	55	55	61	63	47	61	709	
Önként kimaradt	7	9	2	3	2	3	3	2	5	1	2	—	39	
Betegség következtében meghalt	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	
Az osztályvizsgálatról elmaradt	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	3	
Június, illetve május hóban osztályvizsgálatot tett	64	62	50	51	58	52	52	53	55	61	44	61	663	
2. Magántanulók:														
Fölvé- / fiú	—	1	3	4	1	1	—	4	2	3	2	1	22	
tett / leány	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Osztályvizs- / fiú	1	1	3	5	1	3	—	5	2	3	3	1	28	
gálatot tett / leány	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Összesen:	65	63	54	56	59	55	52	58	57	64	47	62	692	
II. A fölvett nyilvános tanulók megbetegedései.														
Megbetege- déssek	A könnyű } nem		128 152 154 159 127 120 122 131 81 150 159 171										2154	
	A súlyos } fertőző		5 5 10 1 27 8 3 8 3 8 6 2										86	
	A fertőző (esetleg) } járványos		8 5 2 8 6 — 2 1 1 3 2 1										39	
III. A fölvett nyilvános tanulók igazgatói s tanárkari megro- vásai.														
Mero- vások	/ Az igazgatói } megro- / A tanárkari } sok száma		— — — — 2 — — 5 — 5 1 —										13	
			— — — — — — — — — — 1										1	
IV. A vizsgálatot tett tanulók megoszlása kor szerint decem- ber hó 31-én.														
A nyilvános és magán- tanulók együttes létszáma dec. 31-én														65 63 54 56 59 55 52 58 57 64 47 62 692

VI. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása törvényható- ságonként szülők (gyámjuk, ille- tőleg más törvényes gondvise- lőjük) magyarországi állandó lakóhelye szerint.	I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	o s z t á l y												
Abauj-Torna	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Alsó-Fehér	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Arad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Árva	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bács-Bodrog	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2
Baranya	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3
Bars	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Békés	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bereg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Besztercze-Naszód	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bihar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Borsod	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brassó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csanád	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csongrád	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Esztergom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fejér	—	—	2	1	1	1	—	3	—	—	—	—	8
Fogarás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gömör és Kishont	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Győr	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hajdu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Háromszék	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Heves	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	2
Hont	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hunyad	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
Jász-Nagykun-Szolnok	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	1	—	5
Kis-Küküllő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kolozs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Komárom	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Krassó-Szörény	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Liptó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mármaros	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maros-Torda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moson	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagy-Küküllő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nógrád	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Nyitra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	1	5	—	2	8	2	2	2	1	3	1	2	29
Pozsony	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2
Átvitel	1	8	3	3	9	4	5	8	3	4	4	4	56

A/ Magyar ország-
a/ Vármegyek.

	I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	osztály												
A/ Magyar anyaország													
a) Vármegyék													
Át hozat... ..	1	8	3	3	9	4	5	8	3	4	4	4	56
Sáros... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Somogy... ..	—	1	—	2	1	—	—	—	1	1	—	—	6
Sopron... ..	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2
Szabolcs... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szatmár... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szeben... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szepes... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szilágy... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szolnok-Doboka... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Temes... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tolna... ..	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Torda-Aranyos... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Torontál... ..	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Trencsén... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Turóc... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Udvarhely... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ugocsa... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ung... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vas... ..	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Veszprém... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zala... ..	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	3
Zemplén... ..	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Zólyom... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen... ..	4	9	5	6	10	5	5	8	5	5	4	6	72
B/ Magyar anyaország													
b) Városok													
Arad thj. város... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Baja thj. város... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Budapest fő- és szék.-v.	60	54	49	50	46	50	47	50	52	59	43	55	615
Debreczen thj. város... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fiume thj. város... ..	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Győr thj. város... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hódmező-Vásárhely... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kassa... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kecskemét... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kolozsvár... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Komárom... ..	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Maros-Vásárhely... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Miskolcz... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagy-Várad... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pancsova... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pécs... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pozsony... ..	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Átvitel... ..	60	54	49	50	49	50	47	50	52	59	43	55	618

		I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen	
		osztály												Összesen	
A/ Magyar anyaország	b/ Városok	Áthozat...	60	54	49	50	49	50	47	50	52	59	43	55	618
		Selmecz- és Bélabánya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Sopron	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Szabadka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Szatmárnémeti	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Szeged	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Székesfehérvár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Temesvár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Ujvidék	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Versecz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zombor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen...		60	54	49	50	49	50	47	50	52	59	43	55	618	
A vármegyék és városok összesen		64	63	54	56	59	55	52	58	57	64	47	61	690	
B/ Horvát-Szlavonország	a/ Vármegyék	Belovár-Körös...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		Lika-Krbava...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		Modrus-Fiume	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		Pozsega	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		Szerém	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
		Varasd...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Verőcze	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Zágráb...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen		1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
B/ Városok	b/ Városok	Eszék...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		Varasd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		Zágráb...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		Zimony	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Vármegyék és városok összesen		1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Az osztályvizsgálatot lelt tanulók megoszlása a szülők foglalk. szerint.	VII. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása a szülők foglalkozása szerint :	Nagybirtokos, nagybérlő (1000 kat. holdon felül)...	—	2	4	4	2	1	6	6	5	2	2	4	38

	I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	osztály												
Középbirtokos, közép- bérletű (100–1000 kat. holddal)	2	4	1	3	4	—	—	—	—	—	—	4	18
Kisbirtokos, kisbérletű (100 kat. holdon alul)	2	5	—	1	1	3	—	—	—	—	—	—	12
Egyéb östermelő	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gazdasági tisztviselő	1	2	2	1	1	—	3	—	—	—	—	—	10
Egyéb gazdasági se- gédsemély	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Nagyiparos, bányá- nagyvállalkozó	—	2	2	2	1	2	—	2	1	1	1	3	17
Kisiparos, bányá- kisvállalkozó	11	8	3	6	5	5	3	4	8	3	2	—	58
Ipari vagy bányászati tisztviselő	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	1	—	4
Egyéb ipari v. bányá- szati segédsemély...	6	1	—	—	2	3	2	—	—	—	1	1	16
Nagykereskedő, nagy- vállalkozó	1	5	3	2	—	4	—	5	—	3	—	4	27
Kiskereskedő, kisvál- lalkozó	3	3	1	1	2	2	—	1	2	1	1	1	18
Kereskedelmi v. közle- kedési tisztviselő ...	—	3	1	—	9	3	9	13	4	—	1	14	57
Egyéb keresk. v. közh. segédsemély	2	12	1	2	3	—	—	1	1	1	1	—	24
Köztisztviselő és köz- hivatalban alk. díjn.	12	—	11	8	7	4	7	4	10	20	13	8	104
Lelkész	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Tanár, tanító	5	2	1	1	2	2	4	—	3	2	1	7	30
Másféle értelmiségi, ilyeneknél alk. segéd, írnok stb.	13	7	5	4	8	10	6	14	9	6	12	7	101
Közhivatalban alkal- mazott altiszt	—	—	2	5	—	—	—	1	3	7	—	—	18
Katonatiszt	4	—	2	1	5	2	1	5	—	5	3	3	31
Katona-alliszt	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Különböző vagy köze- lebről meg nem ne- vezett foglalkozási ágakban dolgozó nap- számos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása szülőik (gyámjuk, ill. más törvényes gondviselőjük) foglalkozása (társadalmi állása) szerint.

	I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	osztály												
Osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása szülőik foglalk. szerint.	Nyugdíjas v. jövedelméből élő												61
	Magánzó, eltartásos ...												22
	Egyéb és ismeretlen foglalkozású												21
	Árvaházi, szeretetlázi tanulók												1
VIII. Osztályvizsgálatot tett tanulók vallás szerint:													692
Latin	61	58	47	51	52	48	48	51	51	58	41	57	623
Görög	1	—	1	1	—	—	—	1	—	1	1	—	6
Örmény	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Református	—	2	—	2	2	3	1	3	2	2	1	3	21
Ágostai h. ev.	1	2	5	1	2	—	2	1	2	2	1	2	21
Görögkeleti	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1	2	—	6
Unitárius	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
Izraelita	—	1	1	—	2	4	—	2	2	—	1	—	13
Baptista	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása anyanyelv szerint.													
a/ Anyanyelv szerint	Magyar												664
	Német												22
	Tót												—
	Francia												1
	Oláh												—
	Cseh												1
	Ruthén												—
	Horvát												2
	Szerb												1
	Olasz												—
	Görög												1
	Összesen nem magyar												28
	Csak magyarul } tudott												349
Más nyelven is }												336	

		I. A/	I. B/	II. A/	II. B/	III. A/	III. B/	IV. A/	IV. B/	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen	
		osztály													
b/ a magyar anyanyelvűek közül	németül is tudott	18	22	22	20	23	10	27	25	17	46	22	40	292	
	tótul „ „	1	—	2	1	—	—	1	—	—	1	—	—	6	
	oláhul „ „	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	2	5	
	franciául „ „	—	—	—	3	3	—	—	—	2	—	—	—	6	
	ruthénul „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	angolul „ „	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	
	horvátul „ „	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	—	1	5	
	szerbül „ „	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4
	olaszul „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	5	
	egyéb „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	hazai nyel- ven „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Az osztályvizsgálatot tett tanulók meg- oszlása anyanyelv szerint. — c/ A nem magyar anyanyelvűek közül	csak anyanyelvén tudott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
más nyelven is tudott		4	3	5	2	3	1	4	6	—	1	1	2	32	
csak németül tudott ...		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
„ tótul „ „		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
„ oláhul „ „		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
„ ruthénül „ „		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
„ horvátul „ „		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
„ szerbül „ „		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
„ olaszul „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
„ egyéb hazai nyelven „ „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
d/ Magyarul is tudott a közül	német	2	2	5	2	1	1	4	1	—	—	1	2	21	
	francia	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	
	lót	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	eseh	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	
	oláh	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	ruthén	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	horvát	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	
	szerb	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
olasz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összes nem magyar ...	4	3	5	2	3	1	4	1	1	—	1	2	27		
IX. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók közt															
Ismétlő volt	2	5	3	1	2	4	—	1	1	—	—	—	—	19	
Görögpótlót tanulta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	25	24	24	99	

1908—9. ÉVI ÉRETTSÉGI VIZSGÁLAT EREDMÉNYE.

Jeleseu érettek :

BABARCZY ISTVÁN báró	KNOLL ANDOR	SCHNEIDER JÁNOS
BALOGH GÁBOR	KAPOSI FERENC	SURÁNYI JÁNOS báró
BELEZNAI LÁSZLÓ	NÁTLY JÓZSEF	TETMAYER ALFRÉD
BERECZ SÁNDOR	ORDÓDY ISTVÁN	VÉRTESSY LÁSZLÓ
BESSENYEY GYÖRGY	PINTÉR GÉZA	WALTHIER JÁN. MIKSA
FARKASS SÁNDOR	RIEDL RICHÁRD	
IMRÉDY BÉLA	SCHMIDT ALBIN	Összesen : 19.

Jól érettek :

BLASKOVICS KÁROLY	HOLL DEZSŐ	KUNZ ALFONZ
DOBOS GYULA	KALÁR KÁROLY	MATYASOVSZKY BÉLA
CŐRE ÁRPÁD	KELENYI JÓZSEF	MELCZER BÉLA
FALUDI LÁSZLÓ	KILÁR ISTVÁN	NEOSCHIL SÁNDOR
FARKAS ARISZTID	KISS ERNŐ	RADÓ PÁL
FORSTER JÁNOS	KISS GYULA	RADVÁNYI IMRE
		Összesen : 18.

Érettek :

CHRIASTELEY ZOLTÁN	KLÖZEL-KOLTAY ALAD.	SCHLETTER ÖDÖN
DOROMBY ENDRE	KOZÁLIK FERENC	STEINBEISZ JENŐ
GERLEY DEZSŐ	LAZARUS FERENC	STERIO (HERGER) REZSŐ
GRUDEN IMRE	LÓCZY LAJOS	TÓTH TIHAMÉR
HOEPFNER PÁL	MAJTHÉNYI BÉLA báró	VOLMUTH ÖDÖN
HUNKÁR BÉLA	MARÓTHY LÁSZLÓ	
KECSKÉS GYULA	MÁNDOKI ELEMÉR	Összesen : 19.

Görög nyelvből jeles eredménnyel kiegészítő érettségi vizsgálatot tettek :

BELEZNAI LÁSZLÓ	CŐRE ÁRPÁD	LÓCZY LAJOS
BERECZ SÁNDOR	FARKASS SÁNDOR	RADVÁNYI IMRE
BESSENYEY GYÖRGY	IMRÉDY BÉLA	SCHMIDT ALBIN
CHRIASTELEY ZOLTÁN	KILÁR ISTVÁN	SURÁNYI JÁNOS báró
		Összesen : 12.

Kellő matematikából szeptemberben javító-vizsgálatra bocsáttatik.

*

A szeptemberi érettségi javító-vizsgálatok a II. ker. egyet. kir. kat. főgimnáziumban lesznek.

A szülőkhöz!

Az 1909—1910. iskolaév szeptember 1-én kezdődik.

Ezt megelőzőleg, augusztus 31-én javító- és pótlóvizsgálatok lesznek reggeli 9 órától kezdve.

Szeptember 1., 2., 3. délelőtt 9—12 óráig részben az utólagos fölvételek lesznek az igazgatónál, részben a már fölvett tanulók *szülőik kíséretében* beiratkoznak az osztályfőnököknél. Aki szeptember 4. deléig bezárólag be nem iratkozik, az iskolába lépés jogosultságát a befizetett 16 koronányi fölvételi díjjal együtt elveszíti.

Az I. osztályokba a fölvétel június 30-tól július 3-ig történik, mely alkalommal a 4. elemi osztályt végzett tanulók a szülők, vagy azok megbizottainak kíséretében *személyesen* tartoznak megjelenni, magukkal hozva iskolai bizonyítványukat, keresztlevelet és 16 korona fölvételi díjat.

Ha valamely tanuló a Rendtartás szerint megállapított beiratkozási időt elmulasztva, később óhajtana belépni, a fölvétel iránt a beiratási idő utolsó napjától számítva 8 napig (szeptember 11-ig), a késedelem okainak tekintetbe vétele mellett, az intézet igazgatója határoz; ha pedig a fölvételre jelentkezés a határnaptól számítva egy hét után, de két hétnél nem későbbben történék, a fölvételre az engedélyt a tankerületi főigazgató adja meg. Minden, később jelentkező tanuló utólagos fölvételének engedélyezése a vallás- és közoktatásügyi miniszter jogához tartozik.

A gimnáziumi *V. osztályba* lépő tanuló szülője vagy gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia vagy gyámoltja az 1890. évi XXX. t.-c. értelmében a görög nyelvet, avagy az idézett t.-c. által meghatározott más tárgyakat (t. i. magyar és görög irodalmi szemelvényeket, művelődés-történetet és szabadkézi rajzot) fogja-e tanulni.

Ha oly tanuló, ki már egy vagy több osztályban *görög nyelvet* tanult, akár más intézetből való átlépés esetén, akár ugyanazon intézet kebelében a görögöt helyettesítő tantárgyakban való

oktatásra jelentkezik, az illető tantárgyakban amaz intézet megelőző osztályaiban elvégzett tananyagból fölvételi vizsgálatot tartozik tenni. Viszont a görög nyelv és irodalom illető tananyagából tartozik vizsgálatot tenni azon tanuló is, aki akkor jelentkezik görög nyelv- és irodalomra, miután már egy vagy több osztályban a göröghelyettesítő tantárgyakat tanulta. (A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1890. évi 23.583. sz. a. kelt rendeletével kiadott «Középiszkolai Rendtartás» I. fej. 7. §.)

A *tandij* 72 korona, lefizetése négy részletben történik, úgymint október 15., december 1., március és május 1-je körül.

A tanév végi *vizsgálatok* minden tanulóra kötelezők. Ha a tanuló a vizsgálatokat betegség vagy egyéb fontos ok miatt le nem teheti vagy megszakítani kénytelen, pótvizsgálati engedélyért a tanári testülethez folyamodhatik. A betegség igazolására *hatósági* vagy *hatóságilag megerősített* orvosi bizonyítványt kell mellékelni. E pótló vizsgálat minden tárgyra kiterjedő, teljes vizsgálat lehet. Oly tanuló, aki a *vizsgálatokat megszakította, ezzel nem szereszet jogot arra, hogy akár ugyanazon, akár más intézetben magánvizsgálatot tehessen.*

Azon tanulóknak, kik *egy tantárgyből nyertek elégtelen osztályzatot* s kiket a tanári kar képeseknek tart arra, hogy a szünidő alatt önszorgalmukból pótolják mulasztásukat, megadja az engedélyt, hogy augusztus utolsó napjaiban (l. föntebb) javítóvizsgálatra jelentkezzenek. Kik *két tantárgyből nyertek elégtelen tanjegyet*, azok a tankerületi kir. főigazgató úrhoz folyamodhatnak engedélyért, folyamodványaikat azonban a gimnáziumi igazgatóságnál július 5-ig tartoznak benyújtani.

Ki kettőnél több tantárgyből nyert elégtelen osztályzatot, a javító vizsgálatra semmi esetre sem bocsátható (1883. évi XXX. t.-c. 11. §. 2. pont).

A róm. kath. vallású magántanulókat figyelmeztetjük a nm. püspöki kartól az 1900. évben kibocsátott kötelező Utasítások 19. §-ára, melynek idevonatkozó része így szól: «... meghagyja a püspöki kar a vallástanároknak hogy a *magántanulóktól a vizsgálat előtt hiteles bizonyítványt követeljenek arról, hogy a vallástant feljogosított egyházi férfú vezetése mellett tanulták és a kötelező vallásgyakorlatokon (vasár- és ünnepnap szentmise, husvétí gyónás és szentáldozás, szentbeszédék) résztvettek.*»

Az iskolai fegyelmi szabályok megkövetelik, hogy a tanév folyamán történt lakásváltoztatást a szülők az igazgatónak jelentsék be.

Az igazgatóság.

Az »Országos Magyar Gyorsíró Egyesület« XXXVI. nyilvános írás-
versenye 1896. márcz. 22.

A pályázat száma	A pályázó neve és foglalkozása	Kitől tanulta a gyorsírást	Mely fokra pályázott	hibák száma			Megjegyzés
				Nagy	Közép	Kis	
70	Tóth Aladár tanuló...	Dr. Maywald József...	180 szótagosra	—	1	2	II. díj (2 drb. k. a.) nyertese.
72	Tóth Ferencz főgym. tan.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	1	0	3	Elismerő okiratot nyert
60	Sipőcz Jenő VIII. o. tan.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	1	1	5	" " " "
75	Honig Viktor joghallg.	Magánuton " " " " " "	" " " " " " " "	1	1	6	" " " "
71	Hazai Árpád temesvári főgymn. tanuló	Cserey József...	" " " " " " " "	1	2	5	Vidéki díj (1 d. k. a.) nyertese
63	Hajas Béla bölcs. hallg.	Szabó Bálint és Károlytól	" " " " " " " "	2	0	4	Elismerő okiratot nyert.
74	Hatás Zoltán joghallg.	Magánuton. Bódogh tank.	" " " " " " " "	2	1	2	Látványos versenynél (2 drb. 10 frankos aranyat) nyert.
65	Rosenthal Mór joghallg.	Cserey József...	" " " " " " " "	2	1	5	Elismerő okiratot nyert.
61	Bekesi Jakab főreal tan.	Kiss Albert	" " " " " " " "	2	2	5	" " " "
67	Liber Endre főgymn. tan.	Dr. Maywald József...	" " " " " " " "	2	3	6	" " " "
66	M. Makay Dezső VIII. o. tanuló	" " " " " " " "	" " " " " " " "	3	0	8	" " " "
58	Fodor Rezső főgymn. tan.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	3	1	6	" " " "
68	Oberle Károly " " "	" " " " " " " "	" " " " " " " "	4	3	4	" " " "
73	Siklossy László tanuló	" " " " " " " "	" " " " " " " "	4	5	6	" " " "
57	A. Rónay László tanuló	" " " " " " " "	" " " " " " " "	5	5	6	" " " "
59	Rákoczy Béla gym. tan.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	5	6	2	" " " "
62	Agárdi Jenő tanuló...	" " " " " " " "	" " " " " " " "	6	3	4	" " " "
69	Silber Mór joghallg.	Magánuton " " " " " "	" " " " " " " "	7	2	5	" " " "
6	Keller Kálmán főgymn. VI. o. tanuló	Dr. Maywald József...	150 szótagosra	—	—	6	III. díj (1 drb. k. a.) nyertese.
54	Tóth Aladár főgymn. tan.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	—	1	3	" " " "
32	Silber Mór joghallg.	Magánuton " " " " " "	" " " " " " " "	—	1	5	Elismerő okiratot nyert.
52	Schäfer Armin főreal tan.	Kiss Albert	" " " " " " " "	—	1	6	" " " "
53	Tóth Ferencz főgymn. tan.	Dr. Maywald József...	" " " " " " " "	—	2	3	" " " "
43	Oberle Károly " " "	" " " " " " " "	" " " " " " " "	—	2	3	" " " "
20	Faller János főgymn. tan.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	1	0	4	" " " "
45	Leor Andor főgymn. tan.	Bódogh Jánostól	" " " " " " " "	1	1	1	" " " "
15	Bekesi Jakab főreal tan.	Kiss Albert	" " " " " " " "	1	1	2	" " " "
2	A. Rónay László főgym. tanuló	Dr. Maywald József...	" " " " " " " "	1	1	3	" " " "
26	Keller József bank hiv.	Kunoss Gyula	" " " " " " " "	1	2	0	" " " "
31	Ornstein Gábor jogh. ...	Sapy J. tanár Jászberény	" " " " " " " "	1	2	3	" " " "
40	Rákoczy Béla gym. tan.	Dr. Maywald József...	" " " " " " " "	1	4	10	" " " "
50	Bräuer István fgm. tan.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	2	0	1	" " " "
4	Császik Pál fgm. VI. o. t.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	2	0	1	" " " "
23	Reichenbach Gyula jh.	Robiczek József	" " " " " " " "	2	0	3	" " " "
7	Honig Viktor joghallg.	Magánuton " " " " " "	" " " " " " " "	2	1	2	" " " "
19	Dr. Hufnagel János áldo- zár (Zavar)	Benke István	" " " " " " " "	2	2	2	Vidéki díj (1 drb. 10 frankos arany) nyertese.
44	Liber Endre fgm. tan.	Dr. Maywald József...	" " " " " " " "	2	3	0	" " " "
47	Bisicz Odón gym. tan.	Wiesinger Frigyes	" " " " " " " "	3	0	3	" " " "
49	Hrebiczky József fgm. t.	Dr. Maywald József...	" " " " " " " "	3	1	1	" " " "
21	Kulcsár Béla mű egy. h.	Medvigy J. (Ungvár)	" " " " " " " "	3	1	6	" " " "
9	Bisicz Vilmos fgm. tan.	Wiesinger Frigyes	" " " " " " " "	3	2	3	" " " "
30	Majercsák Rezső	Dr. Maywald József...	" " " " " " " "	3	9	0	" " " "
27	Borsodi Miklós fgm. t.	Dr. Greka Kázmér	" " " " " " " "	4	0	2	" " " "
13	Dub Lajos orv. tan. hallg.	Szabó S. Kiss Albert	" " " " " " " "	4	0	3	" " " "
42	Guttman Jenő főreal t.	Kiss Albert	" " " " " " " "	4	1	2	" " " "
55	Siklossy László fgm. h.	Dr. Maywald József...	" " " " " " " "	4	1	3	" " " "
14	Fodor Rezső fgm. tan.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	4	2	3	" " " "
3	Agárdi Jenő gym. tan.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	4	3	2	" " " "
25	Parczer Gyula m. hiv.	Kunoss Gy.	" " " " " " " "	4	6	2	" " " "
11	Uzsetty Ferencz fgm. t.	Dr. Maywald József...	" " " " " " " "	4	6	2	" " " "
48	Láng Béla joghallg.	Harzer J. (N.-Beckerek)	" " " " " " " "	5	—	—	" " " "
51	Hajas Béla bölcs. hallg.	Szabó Bálint és Károly	" " " " " " " "	5	—	—	" " " "
29	Krausz Gyula tisztviselő	Magánuton	" " " " " " " "	5	1	4	" " " "
5	Schramek Károly VIII. o. tanuló	Dr. Maywald József...	" " " " " " " "	5	5	5	" " " "
16	Kornis Béla joghallg.	Bódogh J.	" " " " " " " "	6	0	5	" " " "
28	Fodor Antal VIII. o. tan. (Szatmár)	Magánuton	" " " " " " " "	6	2	3	Vidéki díj (1 arany) nyertese.
8	Széchén Ferencz VI. o. t.	" " " " " " " "	" " " " " " " "	6	3	7	" " " "
34	Trozonyi Irma	Tomka Istvánné	" " " " " " " "	7	1	2	Hölgy díj (1 d. k. a.) nyertese.
22	Becker Mihály szegedi fgym. VII. o. tan.	Varju Jánostól	" " " " " " " "	7	2	5	Vidéki díj nyertese (1 drb. 10 frankos arany.)
38	Henyei László joghallg.	Magánuton	" " " " " " " "	8	6	3	" " " "
18	Polgár Kálmán joghallg. Debreczen	" " " " " " " "	" " " " " " " "	9	6	10	Elismerő okiratot nyert.

A legszebb és legszabatosabb írás díjat (egy körmőczi arany) Trozonyi Irma kisaszonynak ítélte oda a bíráló bizottság.

A gyorsírás tanításának rövid története a kegyes tanító-rendiek budapesti főgymnasiumában 1866/7—1896.

Ez intézet egyike volt az elsőeknek, melyekben a Gabelsberger-Markovics rendszerű gyorsírást tanították. Az évi értesítők tanúsága szerint ugyanis már az 1866/7-ik tanévben Szombathy Ignác tanfolyamot nyitott, melynek 30 látogatója, — köztük Rózsavölgyi Gyula, a mostani fővárosi tanácsnok, úgyszintén a napokban elhunyt Glatz (Gassi) Ferencz. A következő 1867/8. tanévben is Szombathy vezette a tanfolyamot, melyben a többek között Kirner József Budapest belvárosának mostani plébánosa is részt vett.

Az 1868/9. tanévben boldogult nagymesterünk Markovits Iván maga vette át a tanítást, valószínűleg azért, hogy megtarthassa az intézetet, melyben az ő rendszere már gyökeret kezdett verni. Ebben az évben ugyanis Volly István kegyesrendi tag, ki akkor egyetemi tanulmányai miatt itt tartózkodott, szintén tanfolyamot hirdetett, még

Dr. Maywald József.

pedig a *Stolcze rendszerből*. A tanulók száma ez évben 14 volt; nem tudni, hány esik e számból az egyik, hány a másik rendszerre. A csekély szám azonban azt látszik bizonyítani, hogy a rendszerek versenyésének itt is az ügy vallotta kárát. A két tanfolyam a következő évben is fennállott, azzal a különbséggel mégis, hogy a tanulók száma 27-re emelkedett.

Az 1871/2-ik évben már csak Markovitsnak tanfolyama volt meg, mert Volly, tanulmányainak befejezte után Budapestről távozott. Nem kellén már többé féltetni a posztot, Markovits is helyettesről gondoskodott, hogy ő maga annál hathatósabban működhessek másfelé. Így jutott a tanfolyam Stern Jakab kezére, kitől azonban már egy év mulva Lévy Lajos vette át. E gyakori változásnak megvolt az a következménye, hogy egyik tanító sem tudott az ügynek kellő propagandát csinálni, s a tanulók száma a különben népes intézetben 9-re apadt le.

Kedvezőbbekké váltak a viszonyok a gyorsírásra nézve az 1874/5. tanév óta. Ettől fogva ugyanis mindig a rend tagjai közül kerültek ki a gyorsírás tanítói, kik, mint egyéb kötelező tárgyaknak is tanárai, igen sokat tehettek a gyorsírás terjesztése